

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ
ANA BİLİM DALI**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KULLANILAN HİKÂYE
KİTAPLARININ ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Betül ALPAY

**Doç. Dr. Cem TOPSAKAL
Danışman**

**RİZE
2019**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında, Betül ALPAY tarafından hazırlanan *Okul Öncesi Eğitimde Kullanılan Hikâye Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi* başlıklı bu çalışma, 11/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Mehmet OKUTAN

Üye: Doç. Dr. Cem TOPSAKAL

Üye: Dr. Öğr. Ü. İ. Hayri KUĞUOĞLU

28/6/2019

Doç. Dr. Ahmet YANIK

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 11/06/2019

Betül ALPAY

ÖN SÖZ

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de kabulünün ardından bireyleri bilinçlendirmek için çocuk haklarıyla ilgili bazı çalışmalar ve eğitimler düzenlenmiştir. Fakat okul öncesi döneme ait çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, bu çalışma okul öncesi dönemde çocuk haklarına ilişkin farkındalığın artırılmasını amaçlamaktadır.

Okul öncesi dönem, çocuğun gelişimi ve öğrenmesi için kritik bir dönemdir. Çocuk haklarının yaşama yansıtılması açısından da okul öncesi dönem aynı derece öneme sahiptir. Erken yaşta alınan hak ve sorumluluk eğitimi ileriki yaşlarda ortaya çıkabilecek kişisel, sosyal ve eğitimle ilgili sorunlara çözüm olabilecektir.

Çocuk hakları, çocukların zihinsel, dilsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimini hukuk aracılığıyla korumayı amaçlar. Çocuğun sahip olduğu hakları bilmesi, hem okul öncesi dönemdeki eğitimle hem de yetişkinler tarafından çocuk haklarının bilinerek çocuğa sezdirilmesi yoluyla kazandırılabilir. Bu süreçte, başta hikâyeler olmak üzere edebiyat ürünleri en fazla yararlanılan kaynaklardır.

Bu nedenle, mevcut çalışmada okul öncesi hikâye kitapları çocuk hakları açısından incelenmiş aynı zamanda veli, eğitimci ve okul yöneticilerinin bu anlamdaki duyarlılıkları tespit edilmiştir. Dört bölümden oluşan bu çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır. İlk bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi, ardından ikinci bölümde çalışmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları ve çözümleme teknikleri ile araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın bulguları sunulmuş ve yorumlanmıştır. Bu tespitlerin ışığında eğitimciler, araştırmacılar ve veliler için birtakım çıkarımlar ve önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada benden yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Cem TOPSAKAL'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Çalışmanın her aşamasında yardımlarıyla bana destek olan değerli hocam Dr. Öğr. Ü. Nimet

PIRASA'ya teŖekkürlerimi sunarım. Ayrıca fikirleri ve katkılarından dolayı ArŖ. Gör. Eda SEVİNÇ ve Öğr. Gör. Fatima KANDEMİR ERGÜN hocalarıma; arkadaşlarım Neslihan ALİM ve Sare İPEK'e teŖekkürlerimi sunarım.

AraŖtırma anketleriyle ilgili uygulamalarda kolaylık gösteren okul yöneticilerine, öğretmenlere ve velilere teŖekkür ederim.

Son olarak bu tezi tamamlamamda maddi ve manevi olarak desteklerini esirgemeyen eşim Alper ALPAY'a sonsuz teŖekkürlerimi sunarım.

Betül ALPAY

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	2
ETİK BEYAN.....	3
ÖN SÖZ.....	4
İÇİNDEKİLER	6
ÖZET.....	9
ABSTRACT.....	10
KISALTMALAR	11
TABLolar	12
GİRİŞ.....	13
Araştırmanın Amacı.....	15
Araştırmanın Önemi	15
Araştırmanın Sayıtları.....	16
Araştırmanın Sınırlılıkları	16
Tanımlar	16

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER	17
1.1. Okul Öncesi Eğitim.....	17
1.2. Çocuk Edebiyatı.....	20
1.2.1. Çocuk Edebiyatının Çocuğun Gelişimine Etkisi.....	23
1.2.2. Dil Gelişimine Etkisi	23
1.2.3. Bilişsel Gelişimine Etkisi.....	24
1.2.4. Kişilik Gelişimine Etkisi.....	25
1.2.5. Sosyal-Duygusal Gelişimine Etkisi	27
1.3. Çocuk Hakları.....	28
1.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi.....	31
1.5. Çocuk Hakları Eğitiminin Önemi	37
1.6. Okul Öncesi ve Çocuk Hakları Eğitiminde Kitapların Önemi	39

1.7. Yapılan Araştırmalar	41
---------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM	46
2.1. Araştırmanın Deseni	46
2.2. Çalışma Grubu	47
2.3. Veri Toplama Araçları	47
2.4. Verilerin Çözümlemesi.....	48
2.5. Güvenirlik.....	50
2.6. Geçerlik	50

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

3. BULGULAR.....	51
3.1. Kitapçılarla Yapılan Görüşmeler	51
3.2. Okul Öncesi Kurumlarında Yapılan Gözlemler	51
3.3. Okul Yönetici, Öğretmen ve Velilerle Yapılan Görüşmeler	52
3.4. İncelenen Çocuk Hikâye Kitaplarının İçerik Analizine İlişkin Bulgular....	55
3.4.1. Çocuk Hikâye Kitaplarında Çocuk Haklarına Yer Verme Düzeyi.....	56
3.4.1.1. Çocuk Hikâye Kitaplarında Gelişimsel Haklara Yer Verme Düzeyi	59
3.4.1.2. Çocuk Hikâye Kitaplarında Yaşamsal Haklara Yer Verme Düzeyi	65
3.4.1.3. Çocuk Hikâye Kitaplarında Katılım Haklarına Yer Verme Düzeyi	72
3.4.1.4. Çocuk Hikâye Kitaplarında Korunma Haklarına Yer Verme Düzeyi.....	76

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
------------------------	----

KAYNAKLAR	87
-----------------	----

EKLER	92
-------------	----

Ek 1: Çocuk Hakları Sözleşmesi	92
--------------------------------------	----

Ek 2: Çocuk Hakları Sözleşmesi Çocuk Dostu Versiyonu	114
Ek 3: Okul Yöneticisi Görüşme Formu	119
Ek 4: Öğretmen Görüşme Formu	121
Ek 5: Veli Görüşme Formu	123
Ek 6: Okul Öncesi Okul Kitaplıkları Gözlem Listesi	125
Ek 7: Görüşme Formu Sonuçlarına Göre Yayınevi Tercihleri.....	126
Ek 8: İncelenen Çocuk Hikaye Kitapların Listesi	127
Ek 9: Araştırma İzni.....	131
ÖZ GEÇMİŞ	132

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Cem TOPSAKAL

Hazırlayan: Betül ALPAY

Yıl: 2019

Sayfa Sayısı: 132

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KULLANILAN HİKÂYE KİTAPLARININ ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi eğitiminde en önemli rolü üstelenen veli, öğretmen ve yöneticilerin çocuk haklarıyla ilgili farkındalık düzeyleri ile bu grupların tercih ettiği hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesidir. Nitel araştırma desenine dayalı olarak yürütülen bu araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokulları okul yöneticileri, öğretmenleri, velilerinden oluşan 55 gönüllü katılımcı ile bu grupların çocuk hikâye kitabı tercihlerinden seçilen 95 kitap oluşturmaktadır. Yukarıda belirtilen gruplarla yapılan görüşmelerle toplanan veriler içerik analizine tabi tutulup bu grupların konuya ilişkin farkındalıkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonunda, ilgili grupların konuya dikkat etmeye çalıştıkları ancak bu konuda yeterli bilgiye de sahip olmadıkları görülmüştür. Öte yandan, incelenen kitaplarda en fazla gelişimsel haklara yer verildiği görülmüştür. Bunları yaşamsal ve korunma hakları takip etmektedir. En az ise katılım haklarına yer verildiği tespit edilmiştir. Tüm veriler ışığında çocuk hakları konusunda program geliştiricilerine, eğitimcilere, araştırmacılara ve velilere yönelik çıkarımlar sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Çocuk Hakları, Yaşamsal Haklar, Gelişimsel Haklar, Katılım Hakları, Korunma Hakları, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Hikâye Kitabı

Recep Tayyip Erdoğan University Institute of Social Sciences

Department: Educational Sciences

Type of Dissertation: Master's Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Cem TOPSAKAL

Prepared by: Betül ALPAY

Year: 2019

Sayfa Sayısı: 132

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF THE STORY BOOKS USED IN PRE-SCHOOL EDUCATION WITH REGARD TO CHILDREN'S RIGHTS

The main objective of this study is to investigate the awareness of parents, teachers and directors who play important role in preschool education, with regard to children's rights and their preferences of story books. A total of 5 kindergarten director, 10 pre-school teachers and 40 parents were participated in this qualitative study on a voluntary basis. The data were collected through observation, interview and semi-structured questionnaire in 2017-2018 academic year. First, the data gathered from the questionnaires and the books that were selected according to participants' book preferences were analyzed according to content analysis method. The books were analyzed through deductive content analysis technique based on four categories of Children's Rights. The results showed that although the participants acknowledged the importance of Children's Rights, their knowledge about it requires more attention. Moreover, the content analysis of the books revealed that the development rights were the most highly mentioned rights in the books, which were followed by survival and protection rights. Rights of participation were the least mentioned rights in the children's story books examined in this study. In the light of the results, several implications for programme developers, educators, researchers and parents were presented.

Keywords: Pre-school Education, Children's Rights, Life Rights, Developmental Rights, Protection Rights, Participation Rights, Children's Literature, Children's Story Book

KISALTMALAR

ÇHS: Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına
Dair Sözleşme

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TABLÖLAR

Tablo 1: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Temel Haklar	30
Tablo 2: Çocuk Hakları Sözleşmesi Temel Haklar	49
Tablo 3: Katılımcıların Kitap Seçiminde Çocuk Haklarına Dikkat Etme Düzeyleri	52
Tablo 4: Katılımcıların Kitap Seçiminde Çocuk Haklarına Dikkat Etme Nedenleri	52
Tablo 5: Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Çocuk Haklarına Yer Verme Düzeyi.....	57
Tablo 6: Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Gelişimsel Haklara Yer Verme Düzeyi.....	60
Tablo 7: Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Yaşamsal Haklara Yer Verme Düzeyi.....	67
Tablo 8: Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Katılım Haklarına Yer Verme Düzeyi.....	73
Tablo 9: Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Korunma Haklarına Yer Verme Düzeyi.....	77

GİRİŞ

Atatürk "Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir." Çocuk gelecektir. Bu yüzden iyi bir gelecek için çocuklarımızı nasıl ve hangi şartlar altında yetiştirdiğimiz büyük önem arz etmektedir. Bu anlamda Merey (2016: 2) "Çocuk küçük ancak küçümsenmeyecek bir konudur." derken çocukların ileride alacakları sorumluluğun önemine işaret etmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde on sekiz yaşına kadar olan tüm bireyler çocuktur. Atatürk "Çocuklar her türlü ihmal ve istismardan korunmalı, onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel ele alınmalıdır." sözü ile dünyada Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabulünden çok önce ülkemizde çocukların korunmasına ayrı bir önem verildiğini belirtmiştir. Çocuk, insanlar arasında kolay incinebilen, insanlara bağımlı olarak gelişen; masum ve meraklı bir varlıktır. Tüm insanlığın geleceği rolünü üstelenecek olan çocuklar sadece ailenin sorumluluğuna bırakılmamış, çocuğun ruhen ve bedenen sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmesi için aile ve toplum içindeki rolü hukuk kuralları tarafından düzenlenmiştir (Akyüz, 2016).

Bu hakların hayata geçebilmesi de ancak başta anne babaların, eğitimcilerin ve toplumda yaşayan diğer bireylerin çocukların sahip olduğu hakları bilmeleri ve bu haklara uygun yaşam ortamları oluşturmaları ile mümkün olur. Bu süreçte en etkin rol eğitim kurumlarına düşmektedir. Hatta anne babaların bu konuda eğitilmeleri görevini de bu kurumlar üstlenir. Bu noktada en önemli materyal kitaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine zaman dilimi olarak ele aldığımızda çocuk hakları konusunda atılacak en önemli adım çocuğun tüm davranışlarının ve becerilerinin temelini oluşturduğu okul öncesi dönemidir.

Bu kritik dönemde kazandırılmayan davranışlar okulda ve okul sonrasında edinilmesi güçleşecektir. Dolayısıyla bu eğitimin evde ve okulda çocuğa uygun ortamlar hazırlanarak verilmesi önem arz etmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında bu eğitimin en önemli araç ve gereçlerinden bir tanesi de çocuk kitaplarıdır (Kepenekçi ve Aslan, 2011). Çünkü okul öncesi eğitimin temelinde olan çocuğun öğrenme doğasına hitap eden oyun kurma, öyküleme,

zihinde canlandırma ve dramatizasyon ile öğrenmelerini somutlaştırmalarında bu öyküler eğitimciler için önemli bir kaynaktır. Bu kaynaklar sadece öğretmenlerin ve eğitimcilerin değil bu eğitimin öneminin bilincinde olan ebeveynler için de ana kaynaktır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ülkemizde imzalanmasının ardından başlayan bilinçlenme sürecinin çok yavaş ilerlediğini görmekteyiz. Hem okul öncesi eğitim programlarına hem de öğretmen yetiştiren kurumların müfredatlarına bakıldığında son yıllarda çocuk haklarının dikkate alınmaya başlandığı görülmektedir. Buna paralel olarak eğitim materyallerinin de son yıllarda çocuk hakları konusunda daha titiz çalışmalar ürettikleri ve önceki yıllara kıyasla fark edilebilir bir değişim yaşadığı kolaylıkla gözlenebilmektedir. Her ne kadar çocuk hikâye kitapları hem araştırmacılar hem de eğitimciler açısından çocuk haklarının okul öncesi çocuklara anlatılmasında temel eğitim materyali olarak görülse de bu konu araştırmacıların çok azının dikkatini çekmiştir. Bu alanda sınırlı sayıda araştırmacı çocuk hikâye kitaplarını çocuk hakları açısından incelemiştir. Dolayısıyla bu çalışma da bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır. İlk bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesi verilmiştir. Okul öncesi eğitim, çocuk edebiyatı ve çocuğun gelişimine etkileri; çocuk hakları ve eğitiminin önemi, okul öncesi ve çocuk hakları eğitiminde kitapların rolü hakkında bilgi verilmiş, ardından ilgili çalışma örnekleri sunulmuştur. İkinci bölümde ise çalışmanın deseni, örnekleme, veri toplama araçları, veri çözümleme teknikleri, araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın bulguları sunulmuş ve yorumlanmıştır. Son olarak çalışmanın bulguları benzer çalışmalar ve literatürle yorumlanmıştır. Bu tespitlerin ışığında eğitimciler, araştırmacılar ve veliler için birtakım çıkarımlar ve önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada okul öncesi eğitimde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının çocuk haklarına yer verme düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokullarında görev yapmakta olan okul yöneticisi ve öğretmenleri ile bu kurumların velileri okul öncesi çocuk hikâye kitabı olarak hangi yayın evlerini tercih ediyorlar?

Okul öncesi eğitimde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının;

- Yaşamsal haklara yer verme durumu nasıldır?
- Gelişimsel haklara yer verme durumu nasıldır?
- Katılım haklarına yer verme durumu nasıldır?
- Korunma haklarına yer verme durumu nasıldır?

Rize ili Merkez ilçesindeki bağımsız anaokullarında görev yapmakta olan okul yöneticisi ve öğretmenleri ile bu kurumların velileri okul öncesi çocuk hikâye kitabı seçiminde çocuk haklarına dikkat ediyor mu? Çocuk haklarından ne kadar haberdarlar?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, ülkemizde okul öncesi eğitiminde ve bu dönemdeki çocuklar için kullanılan hikâye kitaplarının çocuk haklarına uygunluğu açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. 2017-2018 eğitim öğretim yılında Rize ili Merkez ilçesindeki kitapçı görüşmeleri, anaokulu kitaplık gözlemleri ve anaokulu okul yöneticisi, öğretmen ve velileriyle yapılan görüşme formuyla belirlenen kitapların çocuk haklarına yer verme durumu belirlenmiştir. Kitapların çocuk haklarına yer verme durumları ortaya koyularak çocuk haklarına dikkat çekilmiş ve bu alanda çalışmak isteyen öğretmen ve velilere yardımcı olunması sağlanmıştır. Dolayısıyla yapılan bu araştırma çocuk hakları konusuyla ilgilenen okul yöneticisi, öğretmen ve velilere kitap seçimi konusunda ışık tutacaktır. Ayrıca, kitap seçerken çocuk haklarının göz önünde bulundurulması gereken bir kıstas olması bilincinin kazandırılmasına yardımcı olmasıyla birlikte konuyla ilgili farkındalık da yaratacaktır.

Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Yapılan görüşmelere ilgili kitapevleri çalışanları gönüllü olarak katılmış ve tarafsız bir şekilde görüş bildirmişlerdir.
- Bağımsız anaokulu kitaplıklarında yapılan gözlemlerde tarafsız ve titiz davranılmıştır.
- Görüşme formunun uygulanmasında okul yöneticisi, öğretmen ve veliler gönüllü olarak katılmış ve içtenlikle soruları yanıtlamışlardır.
- Ölçme aracı olarak kullanılan görüşme formu ölçülmek istenen şeyi ölçmüştür.
- İçerik analizi doğru ve tarafsız bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

2017-2018 eğitim öğretim yılında Rize ili Merkez ilçesindeki okul öncesi hikâye kitabı satan kitapçı görüşleri, Rize ili Merkez ilçesinde bulunan anaokullarının kitaplıklarındaki çocuk hikâye kitapları ve bu anaokullarındaki okul yöneticisi, öğretmen ve veli görüşlerine göre seçilen yayım evlerinden ulaşılan kitapların içerik analizi ile elde edilen verilerle sınırlıdır.

Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Çocuğun doğduğu andan itibaren ilkokula başlama yaşına kadarki dönemini kapsayan zaman aralığında aldığı eğitimdir.

Çocuk Hakları: İnsanın doğumundan 18 yaşına kadar olan dönemindeki evrensel hakları olduğunu ifade eden kavramdır.

Çocuk Edebiyatı: Çocuk edebiyatı, çocukların erken çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar ki yaşamlarında onların dilsel, görsel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini destekleyerek zenginleştiren ve onların sanatsal beğeni düzeylerini geliştiren ürünlerin tamamıdır.

Çocuk Kitapları: Çocuğun zihinsel, ruhsal, duygusal ihtiyaçlarını karşılayan; çocuğun duygu, düşünce ve hayallerini ifade etme olanağı bulduğu ve ayrıca eğlenerek öğrenme fırsatı bulduğu eserlerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde okul öncesi eğitim, çocuk edebiyatı, çocuk hakları, çocuk hakları eğitiminin okul öncesi dönemdeki yeri ve kitapların bu süreçteki önemi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili olduğu düşünülen araştırmalara da yer verilmiştir.

1.1. Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi dönem çocuğun doğumundan ilkokula başlama yaşına kadarki dönemini kapsayan, ilk deneyim ve öğrenmelerinin olduğu dönemdir. Çocuğun kişiliğinin olduğu, temel bilgi, becerileri ve alışkanlıklarını kazandığı 0-6 yaş dönemi ileriki yaşamına olan etkileri nedeniyle kritik dönem olarak adlandırılmaktadır (Dağhoğlu ve Çakmak, 2009; Yavuzer, 1999). Dolayısıyla okul öncesi eğitim insanın yaşamını ve tüm yaşamı boyunca alacağı eğitim sürecini etkiler.

Okul öncesi eğitim, çocuğun kendini, bedenini ve çevresini tanımada aileyle birlikte çok önemli bir rolü paylaşır. Bir yandan çocukların kişilik ve benlik gelişimini desteklerken diğer yandan ilgi ve yeteneklerinin, zihinsel ve duygusal becerilerinin gelişmesi için tüm çocuklara eşit eğitim olanakları sağlayarak onları geleceğe hazırlar (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2002). Çocuklar akranlarıyla etkileşimle bilgiyi yapılandırarak öğrenirler. Bu nedenle çocukların eğitimcileri onların uygun eğitim ortamlarında deneyimleyerek öğrenmelerine fırsat oluşturan çocuk merkezli bir programla çocukların eğitimini daha iyi destekleyebilirler (Haktanır, 2014).

Okul öncesi eğitim; çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemek için çocuğun bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurabilen, çocuğun potansiyelini en üst düzeye çıkmasını sağlayan, çocuğu ilköğretime hazırlayan ve tüm bunları yaparken çocuğun topluma uyumunu da gözetilen bir eğitim sürecidir (Kuru Turaşlı, 2014 ve Koçyiğit, 2014). Uyanık ve Kandır (2010), çocuğun becerilerinin

gelişmesinde okul öncesi eğitim kadar ailesiyle olan yaşantısının da çocuğun ilk deneyimlerinin kazanmasındaki önemini vurgulamaktadır.

Okul öncesi eğitim, ailede başlar ve okul öncesi eğitim kurumlarında devam eder. Çocuğun gelecekte sağlıklı ve mutlu bir insan olabilmesi için bu dönem iyi değerlendirilmelidir. Çocuğun gelişimi ve eğitiminde birinci derece etkili olan ailesi ve aile çevresi zamanla çocuğa yetersiz gelmektedir. Bu süreçte okul öncesi kurumları aileye çocuğunun tüm gelişim ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamada imkân sunmaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu bu kritik dönemi en iyi şekilde değerlendirebilmesi için iyi planlanmış bir eğitime ihtiyacı vardır. Bu eğitim Türk Milli Eğitim'in amaçları doğrultusunda hazırlanan okul öncesi eğitim programıyla desteklenebilir.

2012-2013 yılında çağın gerekleri doğrultusunda okul öncesi eğitim programı, tüm paydaşların ve UNICEF'in de dâhil olduğu uluslar arası uzmanların da katılımıyla yeniden gözden geçirilmiştir. Dolayısıyla 2013 programına UNICEF'in dâhil olmasıyla çocuk haklarına yeni programda yer verilmiştir. Ayrıca çocuk haklarını Türk Milli Eğitim'in genel amaçlarında ve okul öncesi eğitiminin genel amaçlarında da görmekteyiz. Özellikle aşağıda da verilen iki maddesi çocuk haklarıyla yakından ilişkilidir (Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013: 9):

- Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren ve topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,
- İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Millî Eğitim'in genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda okul öncesi eğitimin amaçları da hazırlanmıştır. Dolayısıyla hazırlanan bu programın amaçlarında da çocuk haklarıyla ilgili maddeler görülmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013: 10).

- Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- Onları ilkokula hazırlamak,
- Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda belirlenen ilkelerde çocuk haklarına daha somut şekilde yer verilmiştir. Bunların ışığındaki ilkeler şu şekildedir (Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013: 11):

- Okul öncesi eğitimi çocuğun gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıdır.
- Okul öncesi eğitimi çocuğun motor, sosyal ve duygusal, dil ve bilişsel gelişimini desteklemeli, öz bakım becerilerini kazandırmalı ve onu ilkokula hazırlamalıdır.
- Okul öncesi eğitimi kurumlarında çocukların gereksinimlerini karşılamak amacıyla demokratik eğitim anlayışına uygun öğrenme ortamları hazırlanmalıdır.
- Etkinlikler düzenlenirken çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevrenin ve okulun olanakları da göz önünde bulundurulmalıdır.
- Eğitim sürecinde çocuğun bildiklerinden başlanmalı ve deneyerek öğrenmesine olanak tanınmalıdır.
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarına gereken önem verilmelidir.
- Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duyu ve davranışları geliştirilmelidir.
- Eğitim, çocuğun kendine saygı ve güven duymasını sağlamalı; ona öz denetim kazandırmalıdır.
- Oyun bu yaş grubundaki çocuklar için en uygun öğrenme yöntemidir. Bütün etkinlikler oyun temelli düzenlenmelidir.
- Çocuklarla iletişimde, onların kişiliğini zedeleyici şekilde davranılmamalı, baskı ve kısıtlamalara yer verilmemelidir.
- Çocukların bağımsız davranışlar geliştirmesi desteklenmeli, yardıma gereksinim duyduklarında yetişkin desteği, rehberliği ve yetişkinin güven verici yakınlığı sağlanmalıdır.
- Çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesi desteklenmelidir.
- Çocukların hayal güçleri, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışları geliştirilmelidir.
- Programlar hazırlanırken aile ve içinde bulunulan çevrenin özellikleri dikkate alınmalıdır.
- Eğitim sürecine çocuğun ve ailenin etkin katılımı sağlanmalıdır.

Okul öncesi eğitim programı; çocukların zengin uyarıcılarla öğrenmelerini, sağlıklı büyüüp gelişmeleri için tüm gelişim alanlarında yetersizliklerini gidermeyi, her alanda çocuğun gelişimini destekleyen ve önleyici boyutları olan bir programdır. Okul öncesi eğitim, çocukları merkeze alan onların aktif katılımlarını sağlayarak, yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat sunan oyun temelli, esnek bir programdır. Dolayısıyla çocuk gerçek yaşam deneyimleri kazanma fırsatı bulur. Ayrıca program çocuğun kültürel ve evrensel değerlerini de dikkate alarak bireyselleştirilmiş bir program sunar. Bu programda özel gereksinimli çocuklar içinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve rehberlik

hizmetlerine de gereken önem verilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı, 2013).

Okul öncesi dönem çocuğun yaşamının temellerinin atıldığı, öğrenme ve gelişme hızının en yüksek olduğu bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişiminin hızla yetkinleştiği dönemdir. Çocuğun öğrenme hızı ona sunulan imkânlar doğrultusunda gelişmektedir. Bu süreçte olumlu deneyimler elde eden birey doğru tutum ve davranışları kazanır. Bundan dolayı iyi bir okul öncesi eğitim ve sağlıklı beslenmeyle çocuğun potansiyeli en üst düzeye çıkarılabilir. Dağlıoğlu ve Çakmak (2009), çocuk doğduğu andan eğitiminde en önemli materyallerinden biri olan yazılı ve görsel yayınlarla yani resimli hikâye kitaplarıyla karşılaştığını ve edebiyatla olan ilk deneyimlerini oluşturduğunu söylemektedir.

1.2. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat, duygu ve düşüncelerin etkili bir şekilde sözlü veya yazılı olarak anlatılmasıdır. Çocuk edebiyatı ise, çocuğun gelişimine katkıda bulunan ve onun edebi ihtiyaçlarını karşılayan, çocuk için yapılmış edebiyattır. Çocuk edebiyatı, çocukların erken çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar ki yaşamlarında onların dilsel, görsel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini destekleyerek zenginleştiren ve onların sanatsal beğeni düzeylerini geliştiren ürünlerin tamamıdır (Sever, 2015). Çocuk edebiyatı, çocuğun hayal dünyasına, ilgisine, ihtiyaçlarına, seviyesine hitap etmeli ve çocuğu muhatap alan bu edebi ürünü çocuk zevk olarak anlayabilmelidir (Dursunoğlu, 2011). Bir başka deyişle çocuğa görelilik kaygısıyla; çocukların dil gelişim düzeylerine, duygu ve düşüncelerine hitap eden çocukta olumlu değişimler yaparak eğitici rolüyle ön plana çıkan edebiyattır (Şimşek, 2005). Çocuk edebiyatı, edebiyatın tüm niteliklerini içinde barındıran yalnız edebiyata göre hedef kitesinin yani çocukların özelliklerini daha fazla göz önüne alan ve bu kitlenin gelişimine katkı sağlayacak değerleri konu edinen ve ön plana çıkaran bir alandır. İyi edebiyatçıların iyi birer çocuk edebiyatçısı olması beklenemez. Her çocuğu anlatan kitapta çocuk edebiyatı sayılamaz.

Çocuk edebiyatı yalnızca çocuklara değil aynı zamanda tüm insanların içindeki çocuklara yönelmiş ve bu yüzden okuru yalnızca çocuk olmayan, edebiyatın tüm ilkelerini taşıyan, sanat ve bilim değerlerini barındıran edebiyattır (Alpöge, 2003). Amacı sadece çocuğun sanatsal ve edebi gelişimini desteklemek değildir, daha da önemlisi çocuğu aslında gerçek hayata ve yetişkinliğe hazırlamaktır (Şirin, 2007). Bu anlamda çocuk edebiyatı yetişkinlerin de kendi dünyalarını anlamalarına da ışık tutar. Bu yüzden çocuk edebiyatı çocukların elinden bir kez tuttu mu artık bırakmaz, hangi yaşta olursa olsun bir kez çocuk olmuş herkese söyleyecekleri vardır.

Toplumun temelini oluşturan çocukların kitap sevgisine sahip olması eğitilmiş bir toplumun da temelini oluşturmaktadır. Çocukların ihtiyaçlarına uygun hazırlanmış kitaplar çocukların eğitiminde eğlenerek öğrenecekleri bir materyal olarak karşımıza çıkarken çocukların kazanacakları kitap sevgisi çocuğun yaşamında önemli bir başlangıç sağlayacaktır. Kitaplar sayesinde kendini daha iyi tanıyan çocuk duygu ve düşüncelerini de daha iyi ifade edecektir. 0-6 yaş döneminde somut düşünce döneminde olan çocuk resimli kitaplar sayesinde yeni deneyimler kazanacaktır. Çocuğa göre hazırlanmış hikâye kitaplarında çocuk, kendi yaşamına benzer şeyler bularak kitapta anlatılanla yaşamı arasında bağ kurma ve karşılaştırma fırsatı bulur (Karatay, 2007). Böylece çocuk edebiyatla kurgulanmış yaşam örnekleriyle yeni deneyimler kazanır, deneyimlerine zenginlik katar, yaşamını farklı bakış açılarıyla anlamlandırır (Sever, 2015). Edebi metinler okura farklı duygular yaşatarak onu bir arayış içine sokar; okur duymaya ve düşünmeye yönelir (Sever, 2015).

Okul öncesi dönemdeki çocuk için kitap önce bir oyuncaktır. Bebeklikten itibaren oynayarak kullandığı kitapları büyüdükçe dinlediği hikâyeleri; severek, eğlenerek öğrendiği bir araç haline gelir. Bu süreçte anne babaların çocuklarını doğru kitaplarla buluşturmaları gerekmektedir. Çocuğun kitapla tanışması evde önce oynayarak, kitap okuyarak, çocuğun kendine ait kitaplığını hazırlamasına fırsat vererek, ona kitap hediye ederek ve satın almasını sağlayarak başlar (Baran ve Uslu, 2006). Çünkü bu süreçte çocuk kitapla bağ kurar, kitap sevgisi ve dinleme becerisi gelişir. Bu dönem çocukları anlatılan hikâyedeki olayı yaşamak istemeleri bu yaş grubuna hitap eden hikâyelerin seçiminde çocuğa görelilik ve

yaşamına yakınlık ilişkilerine dikkat etmeyi gerektirir. Ayrıca görselleri de çocuğun hayal kurmasına zihninde canlandırarak yaşamasına olanak verecek şekilde tasarlanmasına dikkat edilmelidir (Yalçın ve Aytaş, 2012).

Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatının amacı ve işlevi genel olarak şöyle sıralanabilir (Gönen, 2009 ve Karatay, 2007):

- Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılama,
- Çocuğun alıcı ve ifade edici dil gelişimini destekleme,
- Çocuğun algı-motor gelişimini destekleme,
- Sosyal-duygusal gelişimi destekleme,
- Çocuğun zihin ve kavram gelişimini destekleme,
- Çocukların hayal güçlerini ve yaratıcı düşünme becerisini geliştirme,
- Eleştiri yeteneğini geliştirebilme ve farklı alanlara ilgisini uyandırma,
- Çocuğa kitap sevgisi kazandırma,
- Çocuğun edebi, estetik, güzellik ve duyuşsal ihtiyaçlarını destekleme,
- Çevre bilincini geliştirme,
- Çocuğa yaşamı tanıtmaya, çocuğu yaşama hazırlama ve çocuğun olumlu davranış geliştirmesini destekleme,
- Çocuğun eğitim, bilgilendirme ve öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesini sağlama,
- Kitabı sevdirecek şekilde kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretebilme,
- Dinleme yeteneğini geliştirebilme,
- Çocuk edebiyatı türlerini tanıtmaya,
- Çocukların boş zamanlarını değerlendirebilme, eğlendirme ve zevk verme,
- Kendine güven duygusunu geliştirme ve kişilik gelişimini destekleme,
- Çocuğa sahip olduğu kültürü hakkında bilgi verme,
- Okul öncesi dönemde çocuğun metin ve görsel okuryazarlığını geliştirme ve bu dönemde çocuğun kendini yazı yoluyla ifade etme isteği uyandırmadır.

1.2.1. Çocuk Edebiyatının Çocuğun Gelişimine Etkisi

Çocuk için üretilen nitelikli edebiyat eserlerinin en önemli işlevlerinden biri çocukların dil, bilişsel, duyuşsal ve kişilik gelişimlerine katkı sağlayarak çocuğu sanatla tanıştırmak ve toplumsallaşma sürecine katkı sağlamaktır. Çocukların sınırlı deneyimlerle çevresini anlamlandırma çabasını anlayıp çocuğa uygun eserler oluşturmak edebiyatın işlevi için gereklidir (Sever, 2015).

Çocuk edebiyatı doğrudan çocuğu eğitmek amacı taşımasa da eğitici yönüyle dikkat çeker. Çocuğun kendini, çevresini anlama ve uygun davranış geliştirmesi için ona olumlu gelişme imkânı sağlar. Çocuk edebiyatı çocuğun sadece dil gelişimini değil aynı zamanda yaratıcılığını, hayal gücünü, düşünme becerilerini geliştirmesine onu eğlendirerek destek olur (Karatay, 2007). Dolayısıyla çocuk edebiyatı, çocuğun oyun ve eğlenme ihtiyacını da gidererek sağlıklı ruşsal gelişimi destekler; çocuğa kendini ifade etme ve daha iyi tanıma fırsatı sağlar.

Çocuklar kitaplarla doğayı, çevresini ve çevresindeki olayları daha iyi anlar ve anlamlandırır. Dolayısıyla kitaplar çocuğun düşünme, eleştirme, akıl yürütme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirerek duyuşsal ihtiyaçlarını karşılarlar. Bu nedenle çocuk kitaplarının çocuğun gelişimine uygun olması gerekmekte ve kitap seçiminde buna dikkat edilmesi gerekmektedir (Gönen ve Işitan, 2006).

Çocuğun tüm gelişim sürecinde ihtiyaç duyduğumuz kitaplar eğitim öğretimi de amaçlarına ulaştırmak için gereken materyaller arasındadır. Eğitimde kullanacağımız kitaplar çocuğun gelişim ihtiyacına uygun Türkçenin doğru güzel anlatımıyla yazınsal özellikler taşımalıdır. Böylece çocukları okumaya yönlterek onlara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılabilir (Sever, 2015).

1.2.2. Dil Gelişimine Etkisi

Dil, kendimizi ifade etme aracıdır. Çocuk doğduğu andan itibaren çevresiyle etkileşime girerek ana dilini öğrenir. Yani çocuk dil edinimini dinleme ve taklit etme yoluyla çevresiyle ilişki kurarak öğrenmektedir. Bu süreçteki çocuğun ilk modelleri ailesidir. Çocuğun doğumdan itibaren duydukları dil gelişimini desteklemektedir. Çocuk zamanla deneme yanılma yoluyla ve taklit

ederek dili kazanmaya başlar. Dolayısıyla ailenin çocuğuna sunacağı zengin dil çevresi çocuğun dil gelişimi için oldukça önemlidir (Sever, 2015).

Dil gelişimi, aşamalar şeklinde ilerler. Her çocuk aynı zamanda bu aşamalardan geçmese de geçirdiği dil gelişim aşamalarının sırası değişmemektedir. Okul öncesi dönemde çocuğun geçirdiği dil gelişim aşamaları şu şekilde sıralanmaktadır: dinleme, anlama, kendini ifade etme ve okuma-yazma becerileridir. Önce çocuğun dinleme becerisi gelişir dolayısıyla ardından anlama ve kendini ifade etme becerisi gelişir. Daha sonra eğitimin de desteğiyle çocuk okuma-yazma sürecine hazırlanır ve bu becerileri gelişir. Dolayısıyla çocukları içinde bulunduğu dil gelişim aşamasına uygun çocuk edebiyatı ürünleriyle buluşturmak, onların dil gelişimini desteklemek için oldukça önemlidir (Tanju, 2010).

Çocuklara bebeklik dönemlerinden itibaren çocuk edebiyatı ürünleri okuyarak dil gelişimlerini desteklemeli, soru sormasına ve sorulan sorulara cevap vermesine fırsat vererek çocukların okunanı anlaması sağlanabilir. Ayrıca okunan kitabın bazı bölümlerini tahmin etme, hikâyeye tamamlama ve hikâyeye oluşturma gibi farklı tekniklerle çocukların hayal gücü ve ifade yeteneği desteklenebilir. Çocukların erken yaşta kitaplarla tanıştırılması gelecekteki yaşantısını olumlu yönde etkilemektedir. Bu çocuklar, zengin dil hazinesiyle kendini daha iyi ifade eden ve yaratıcı düşünme kabiliyetine sahip bireyler olarak yaşlıları arasında fark edilir (Veziroğlu, 2009).

1.2.3. Bilişsel Gelişimine Etkisi

Bilişsel gelişim; çocuğun öğrenme, akılda tutma, akıl yürütme, problem çözme ve kavramlarla düşünme gibi zihinsel aktivitelerde yetkinlik kazanması demektir (Gander ve Gardiner, 2001). Tüm bu yeterliliklerin dil gelişimiyle sıkı bir ilişkisi vardır. Dolayısıyla bilişsel gelişim; çocukların yeni yaşantılar kazandıkça beyinlerindeki yapıların değişmesiyle, düşünme becerilerinin gelişmesi olarak ifade edilebilir. Bunlar; problem çözme, neden-sonuç ilişkisi kurma, hatırlama, genelleme, yeni durumlarda kullanma, akıl yürütme gibi becerileri kapsar. Alpöge (2003)'ye göre, kitaplar bilişsel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi yani takip etme, analiz etme, neden sonuç ilişkisi kurma,

tahminde bulunma ve problem çözüme gibi bilişsel becerilerin geliştirilmesi için son derece önemli bir role sahiptir.

Çocuklar bilişsel gelişim dönemi olarak somut işlemler dönemindedir ve soyut kavramları anlamakta güçlük çekmektedir. Çocuk kitapları, soyut kavramları hikâyeye içinde kurguyla birlikte anlatarak çocuğun anlamasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca hikâyeye kitaplarının resimleri de çocuğun anlamakta zorlandığı soyut kavramları somutlaştırmaktadır. Böylece çocuklar, kitaplar sayesinde kolaylıkla bilişsel becerilerini geliştirmektedir. Bu sebeple çocukların bilişsel gelişimlerini desteklemek için onların düşünme yapılarını bilmek, ayrıca çocukların edebiyatla olan ilişkisini anlayarak çocuklar için uygun kitaplar seçmek gereklidir (Sever, 2015).

1.2.4. Kişilik Gelişimine Etkisi

Kişilik; bireyin davranışlarını belirleyen, duygu, düşünce ve alışkanlıklarının bütünüdür (Sever, 2015). Kişilik gelişimi; bireyin kendini uygun yollarla ifade etme, problem çözüme ve toplumsal yaşama uyum sağlayabilmesi için gerekli olan gelişim sürecidir. Kişilik, çocuğun doğumundan itibaren oluşmaya başlar ve çevre ile etkileşimle gelişerek şekillenmeye devam eder (Gönen vd., 2014). Kişilik geliştikçe çok boyutlu düşünme ve duygusal beceriler de gelişir. Bu süreçte edebiyat ürünleri çocuğun kişilik gelişimini desteklemek için oldukça önemlidir (Sever, 2015).

Çocuk yaşamının ilk yıllarından itibaren kendi değer sistemini oluşturmaya başlar. Çocukların değer sistemini oluşturmalarını desteklemek için onlara çeşitli olaylar sunup ve farklı modeller göstererek çocuğun kendine yakın hissettiği karakterlerle özdeşim kurması sağlanarak çocukların yeni yaşantılar kazanarak kendi değer sistemini oluşturmaları sağlanabilir. Bu süreç en sağlıklı kitaplarla desteklenebilir (Aral ve Gürsoy, 2000; Sever, 2015). Kitaplar sayesinde çocuk farklı yaşantılarla karşılaşır ve deneyimlerini zenginleştirir. Ayrıca kitaplarda tanıştığı farklı karakterlerle kendine yakın olan karakteri seçer, onunla özdeşim kurarak yapabildiklerini ve yapamadıklarını görerek kendinin farkına varır. Kitaplar çocuklara gerçek hayatın imkânlarının bir simülasyonunu çok dar bir mekân ve zaman düzleminde fakat çok zengin bir zeminde sunar. Böylece

çocuk bu zengin yaşantı örnekleri içersinde doğayı ve içindeki aktörleri tanıma ve deneyimleme imkânı bulur. Çocuk pek çok duygu ve davranış örneğiyle erken yaşlarda tanışma fırsatı elde eder. Bu da kendi içinde gelişecek olan duygu ve düşünceleri anlamlandırmasında önceden doğru bir şekilde yapılandırılmış bir şemalar sistemine sahip olmasına ve bu şekilde kendi deneyimlerini geliştirmesine olanak tanır. Çocuk hem kendi hem de çevresiyle daha zengin ve esnek bir bakış açısıyla iletişime geçer. Böylece değer sistemini oluşturarak kişilik gelişimi desteklenmiş olur.

Okul öncesi dönem çocuğu kitap okumayı bilmediği için ona kitabı bir yetişkinin okuması gerekmektedir. Çocuk kitabı okuyan yetişkinle yakınlaşır ve sosyalleşir. Böylece çocuğun iletişim becerileri gelişir. Çocukla okunan kitap üzerine sohbet etmek, ona sorular sorup onunda soru sormasını sağlamak, çocuğun düşünme ve muhakeme yeteneğini geliştireceği gibi onun kendine olan güvenini de arttırır. Çocuk kendini kitaplar sayesinde tanıyıp daha iyi ifade edebilir. Dolayısıyla çevresiyle iyi ilişki kurarak, diğer insanlarla olan iletişimi güçlenir ve çevresini daha kolay keşfeder. Bu nedenle okul öncesi dönemde çocuklar gelişimine uygun nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle tanıştırılmalıdır (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009; Dilidüzgün, 2003).

Yine kitaplar sayesinde çocuklar; empati kurma, iş birliği, yardımlaşma, paylaşma, dürüstlük ve çalışkanlık gibi davranışları kazanırlar. Çocuklar yaşamlarında karşılaşılabilecekleri muhtemelen olaylara karşı da davranış geliştirebilir; problem çözme, yeni durumlara adapte olma ve toplumsal ilişkileri yönetme konularında da deneyim kazanabilirler (Dağlıoğlu ve Çakmak, 2009). Böylece çocuk okula başladığında ya da kardeşi doğduğunda, bu gibi süreçleri daha sağlıklı yönetebilir. Diğer bir önemli nokta kişiliğin bir parçası olan cinsel kimliğin de okul öncesi dönemde gelişmesidir. Çocuğun cinsel merakını ve gelişimini yine kitaplarla sağlıklı şekilde destekleyebilir ve özdeşim kurabileceği kahramanlarla ona yol gösterilebilir. Bu hususta dikkat edilmesi gereken en önemli nokta kitabın çocuğa uygun olmasıdır (Alpöge, 2003).

1.2.5. Sosyal-Duygusal Gelişimine Etkisi

Sosyalleşme; çocuğun içinde yaşadığı toplumla uyum içinde olması ve yaşadığı toplumun değerlerini; duygu, düşünce ve tutumlarıyla taşımasıdır (Aslan, 2013 ve Sever, 2015). Toplumsallaşma, çocuğun bir grubun üyesi haline gelme ve o grubun değer, davranış ve inançlarını kazanmalarıyla gerçekleşir. Çocuk kitaplarında işlenen arkadaşlık, sevgi, saygı gibi kavramlar çocuğun sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. Edebi eserler, içinde yaşadığı toplumun değerlerini okuyucuya aktaran araçlardır (Sever, 2015).

Çocuk iletişime önce ailesiyle başlar, sonra arkadaş ve yakın çevresiyle devam ederek sosyal becerilerini geliştirerek içinde yaşadığı topluma uyum sağlayarak sosyalleşir ve toplumsal beceriler edinir. Sosyal beceriler; iletişim, işbirliği, paylaşma, yardımlaşma, liderlik, farklılıklara saygı, empati kurma ve duygularını uygun şekilde ifade etme gibi çocuğun çevreyle etkileşerek ve gözlemleyerek kazanacağı iletişim temelli davranışlardır (Gönen vd., 2014). Çocuğun sosyal becerisini geliştiren araçlardan biri de çocuk kitaplarıdır. Kitaplar sayesinde çocuklar bireylerin toplum içindeki farklı rollere sahip olabileceklerini kolaylıkla anlayabilirler. Ayrıca yine kitaplar sayesinde çocuklar bireylerin sahip olabilecekleri farklı düşünceleri anlamaları kolaylaşır.

Kişilik gelişimi başlığında da değinildiği gibi, çocuklar içinde buldukları durumlarda verecekleri duygusal tepkileri kitaplar sayesinde öğrenebilirler. İfade etmekte zorlandığı soyut durumları ve duygularını kitaplarla somutlaştırarak anlayabilir. Yetişkinlerin çocuklarla etkileşimli kitap okumaları onların çocukla olan bağlarını güçlendirerek çocukların ise eğlenerek öğrenmelerini sağlar. Çocuklar kitaplar sayesinde duygu ve düşüncelerini etkili şekilde ifade edebilme yeteneğini, farklı kişilerle farklı durumlarda iletişim kurma, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir. Kitaplarla etkileşime giren çocuk, kendini ve çevresini eşzamanlı olarak keşfetme sürecine girer ve bu etkileşimi sağlıklı şekilde yönetebilme becerisini kazanmaya başlar (Gönen ve Işıtan, 2006). Kitaplar sayesinde çocuk, belli kurallar ve süreçler çerçevesinde işleyen bir sisteme nasıl dâhil olacağını ve bu sistemde hangi rolde yer almak istediğini keşfetme imkânı bulur.

1.3. Çocuk Hakları

Çocuk hakları sözleşmesi, 18 yaşına kadar olan bireyleri çocuk olarak kabul etmektedir. Çocuk ailenin malı değil kendi hakları olan gelişim aşamalarına uygun hak ve özgürlükleri olan ailesinin ve toplumun bir bireyidir. Çocuk hakları; çocuğun değerini koruyarak, çocukların özgür biçimde gelişebilmesi ve çocukluk dönemini en sağlıklı şekilde geçirmesi sağlayan kurallardır (Akyüz, 2016).

Hukukun ana görevi de güçsüzleri korumak olduğundan çocuklar da korunmaya muhtaç olduğundan; çocuk hakları kapsamında çocuğun korunması önemlidir. Dolayısıyla çocuk haklara sahip oldukça korunmuş, korundukça daha fazla haklara sahip olmuş olur ve özgürleşir (Serozan, 2005). Çocuk hakları, insan hakları kavramını temel alarak çocukları güvence altına alan, çocuklara yetki ve kazanç sağlayan haklardır (Merey, 2016). Ayrıca, çocukluğun insan hayatında çok önemli olduğu düşüncesini de desteklemektedir (Erbay, 2013).

Çocuk hakları konusunda en önemli belge Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Bu Sözleşme; çocuk hukukunun temellerini atmış, çocuklara ait bağımsız hukukun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Serozan, 2005). Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesi 1990 yılında imzalanmış ve 1995 yılında ise resmi gazetede yayınlanmasıyla kanun olarak yürürlüğe girmiştir (Erbay, 2013). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin temel ilkeleri:

Yaşama ve gelişme, hak ve aynı zamanda bir özgürlüktür (Erbay, 2013). Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul eden devletler, her çocuğun doğuştan gelen yaşam ve gelişme hakkını güvenceye alacak ayrıca istediği bilgiye ulaşma ve ilköğretime kadar ücretsiz eğitim alma, mümkün olan en iyi sağlık koşullarından yararlanma, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilme imkânlarını tanıyacaktır. Bu anlamda, çocuğun yetişmesinin öncelikli sorumlusu anne babası olarak onlara gerekli desteği sağlamalıdır (Akyüz, 2016). Bu hak diğer tüm hakların varlığını ve kullanılabilirliğinin temelini oluşturur. Çocukların kendi potansiyellerini ortaya koymaları gelişmeleri için uygun ortamda yaşamaları devletin birinci sorumluluğudur (Musaoğlu, 2012).

Eşitlik ve ayırım gözetmeme, tüm insanlar için geçerli olan haklardandır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 10. maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım

gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” ifadesi ile yer almaktadır (Erbay, 2013). ÇHS'nin 2. maddesi ise hiçbir ayırım gözetmeden bütün çocukların sözleşmedeki haklardan yararlanacağını söyler. Sözleşmede bu hak;

“Taraf Devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanırlar ve taahhüt ederler. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.”

şeklinde ifade edilmiştir (UNICEF, 2004).

Çocuğun yüksek yararı, çocuğun tarafının tutulması, herhangi bir alanda bir şey yapılırken çocuğun yararına uygun olanı seçme anlamına gelmektedir. Ayrıca çocuğun güvenliğinin sağlanması ve çocuğa pozitif ayrıcalık tanınmasıdır. Bu da çocuğun bedensel, sosyal-duygusal, bilişsel, ahlaki ve sosyo-ekonomik yönden de korunması anlamına gelmektedir (Akyüz, 2016 ve Akyüz, 2001). Bu ilke Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kılavuzu niteliğinde olan; sözleşmeye çocuk merkezli bir bakış kazandıran ilkedir (Erbay, 2013). Dolayısıyla çocuklar için yapılan tüm etkinliklerde çocuğun yüksek yararı ana ilkedir. Aynı zamanda bu fikir çocuk haklarının yaşama geçmesini sağlamıştır (Serozan, 2005).

Katılım hakkı, insanın kendisini etkileyen kararlar hakkında düşüncesini ifade etme ve dinlenme hakları demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olarak (Akyüz, 2016); Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesinde:

“Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.”

şeklinde ifade edilmiştir (UNICEF, 2004). Dolayısıyla kendi görüşünü oluşturacak yaşa gelmiş her çocuğun kendi ile ilgili konularda ki görüşü sorulmalı, fikrini açıklamasına fırsat verilmedir. Bu süreç öncelikle çocuğun; konu ile ilgili bilgilendirilmesi ile başlamalı, görüşünü bildirmesi ve olur vermesi ile devam etmelidir (Serozan, 2005).

Tablo 1:

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Temel Haklar

Yaşam Hakları	Gelişme Hakları	Korunma Hakları	Katılma Hakları
-Çocuğun yaşama hakkı,	-Eğitim hakkı,	-Yargı sisteminde korunması,	-Görüşlerini açıklama hakkı,
-Uygun yaşam standartlarına, sahip olma hakkı,	-Oyun hakkı,	-Silahlı çatışmada korunması,	-Dernek kurma,
-Tıbbi bakım hakkı,	-Dinlenme hakkı,	-Çalışma yaşamında korunması,	-Toplanma hakları,
-Beslenme hakkı	-Bilgi edinme hakkı,	-Fiziksel istismardan korunması,	-Kendisini ilgilendiren konularda karara katılma
-Barınma hakkı	-Bilgi alma hakkı,	-Duygusal istismardan korunması,	
	-Din, vicdan ve düşünce özgürlüğü.	-Cinsel istismardan korunması,	
		-Madde bağımlılığında korunması,	
		-Mülteci çocuklar için özel bakıma ilişkin konularda korunması.	

Tablo 1’de belirtilen dört ana başlıktaki haklar Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne uygun olarak düzenlenmiştir (Topsakal ve Ayyürek, 2012) ve şu şekilde açıklanabilir (Akyüz, 2016; Akyüz, 2001; Karaman Kepenekçi, 2010; Hodgkin ve Newell, 2003):

Yaşama hakları; bir ada sahip olma ve nüfusa kaydedilme, barınma, beslenme ve tıbbi bakım gibi uygun yaşamsal standartlara sahip olması ile birlikte ailesiyle yaşamasını öngören haklardır. Bunlar çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün korunması anlamında iki başlıkta ifade edersek; çocuğun

saygınlığını ihmal edecek davranışlardan kaçınılması ve korkulardan uzak yaşaması hakkıdır.

Gelişme hakları; eğitim, bilgi edinme, düşünce özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, oyun ve dinlenme gibi haklarla çocuğun kendini gerçekleştirmesini sağlar. Çocukluk çağını en etkili şekilde yaşayabilmesi ve bedensel, zihinsel, sosyal-duygusal, ruhsal ve ahlaksal gelişimini tamamlaması için gerekli koşulların sağlanması anlamına gelir.

Korunma hakları; her türlü ihmal ve istismarın önlenmesi; yargı, silahlı çatışma durumunda çocuğun korunması ve ayrıca özel gereksinimli çocukların da korunmasını içerir. Ayrıca çocuğun güvenliğinin bedensel, duygusal, zihinsel, sosyal, kültürel, ekonomik ve ahlaksal olarak tüm boyutları ile korunmasını; çocuğun, dengeli bir gelişim gösterme olanağına sahip olmasını içermektedir.

Katılma hakları; çocuğun düşünce ve görüş açıklama, karara katılma, din ve vicdan özgürlüğü, dernek kurma gibi toplumda etkin role sahip olmasını destekleyen haklarını içerir. Çocuğun kendi görüşlerini oluşturabildiği yaşından itibaren bu hakkını kullanacak imkânları ona sağlamalıyız. Çocuğun katılım hakları ilk kez Çocuk Hakları Sözleşmesi ile gündeme gelmiştir. Çocukların katılım haklarını kullanabilmeleri ancak bu konuda bilgili olan aile, okul ve toplum ile görüşlerine önem vererek sağlanabilir.

1.4. Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve çocuk dostu versiyonunun tamamı eklerde verilmiştir (Ek 1 ve Ek 2). Bu kısımda ise çalışmada kullanılacak olan haklar açıklanmıştır. Bu haklar daha önceki çalışmalarda kullanılan iki tablodan yararlanılarak oluşturulmuştur (Topsakal ve Ayyürek, 2012; Uluç, 2008).

Ayrımcılık yasağı; “... Her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.” (m.2/1)

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde de belirtildiği gibi çocuklar her türlü ayrımcılıktan korunmalıdırlar. Ayrıca bu madde çocuklar arası bir eşitlik olarak da değerlendirilmeli ve çocuklara kazandırılmalıdır. Özel gereksinimli çocuklar

için ise pozitif ayrımcılık yapılması istenen bir durumdur. Bu bireylere yapılan pozitif ayrımcılık özel gereksinimli bireylerin topluma uyumunu sağlayacaktır.

Çocuğun yüksek yararı; “Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.” (m.3/1)

Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi bir ayrıcalık değil çocuğun yetişkinler karşısında gücünün dengelenmesi olarak görülmelidir. Çünkü çocuklar korumasız, kırılgan ve çok hassastır. Dolayısıyla çocukların diğer bireyler karşısında özel korunmaya ihtiyaçları vardır.

Çocuğun yaşama hakkı; sahip olduğu temel hakların başında gelir. Yaşama bir hak; yaşam ise bir özgürlüğü ifade etmektedir. İnsanın dünyada bir yer edinmesi bu hakla mümkündür. Ayrıca insanın sahip olduğu diğer haklardan söz edebilmemiz için yaşıyor olması gerekir (Merey, 2016). “Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir.” (m.17) ifadesiyle 1982 Anayasası’na göre insanın yaşama hakkının yasal güvencede olduğunu gösterir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ise “Herkesin yaşama hakkı yasanın koruması altındadır.” (m.2/1) maddesiyle de desteklenmektedir. Çocuk Haklarına dair Sözleşme de “Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.” (m.6) şeklinde ifade edilir.

Çocuğun isim, vatandaşlık, kimlik ve nüfusa kayıt hakkı; çocuğun bireyselleşmesini, bir aileye ait olmasını sağlayan hukuki kimlik bilgileridir. Çocuğun kişilik gelişiminin sağlam olması için bir kimliğe sahip olması çok önemlidir. Çocuk doğumundan itibaren anne ve babası tarafından bir isim verilme hakkına sahiptir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 7. maddesine göre, “Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilme ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.” Ayrıca Sözleşme’nin 8. maddesiyle de koruma altına alınmıştır.

Ailenin korunması (çocuğun ailesiyle birlikte yaşama) hakkı; Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde “Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve

temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar.” (m.9/1) ifade edilir.

Anne karnındayken çocuğun ailesiyle etkileşimi başlar. Çocuğun sağlıklı gelişimi için anne ve babası ile birlikte yaşaması çok önemlidir. Bu hakkın kullanılmasında ve korunmasında başlıca sorumluluk devlete aittir.

Çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesi; “Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.” (m.12/1)

İfade özgürlüğü; “Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.” (m.13/1)

Çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesi ve ifade özgürlüğü çocuğun katılım hakkıyla doğrudan ilişkilidir. Çocuğun demokratik toplum içinde yaşadığı sürece kendini uygun şekilde ifade edilmesi ve dinlenmesi; demokratik toplumu oluşturan bireylerin yetişmesi için erken yaşta kazanılması gereken bir davranıştır. Dolayısıyla çocuğun aile, okul ve yakın çevrede bulunduğu farklı ortamlarda dinlenmesi ve kendini ifade etmesi gerektiği yerde karara katılması çocuğun katılım hakları açısından önemli adımlardır.

Din, vicdan ve düşünce özgürlüğü; “Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler. ...Çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.” (m.14/1, 2)

İnsanın doğası gereği düşüncesini özgürce ifade etmesi demokrasinin çekirdeğini oluşturur. Çocuklarında düşüncelerini ifade etmesi onların önemsendiğini hissetmelerine ve kendine güvenini geliştirir. Bu sayede çocuklar sağlıklı gelişme imkânı kazanır. Ayrıca çocuğun dini öğrenme ve dilediğince yaşama hakkına da sahiptir.

Barışçıl örgütlenme ve toplanma özgürlüğü; “Taraflar Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler. ...” (m.15/1)

Çocuğun sağlıklı büyüüp gelişmesi için ona sevgi, saygı gösterilmeli ve çocuğu desteklemek için ona hak ettiklerini vermeliyiz. Çocuğun düşünen, sorgulayan, muhakeme eden bir birey olmasını istiyorsak; barışçıl bir şekilde toplanmasını da desteklemeliyiz. Bu hak anayasalarla da desteklenmektedir (Merey, 2016).

Bilgi edinme hakkı; “Taraflar Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.” (m.17)

Çocuklar için bilgi edinme hakkı; onun gelişimi için gerekli olan her türlü bilgiye ulaşma hakkı olarak ifade edilmektedir (Merey, 2016). Okul öncesi dönemde çocuğa kitap okunması gelişimine uygun bilgiyle donatılması bu hakkın gerekliliğidir. İleriki yaşlarda ise çocuk bu maddede belirtilen şekliyle hukuksal boyutta bilgi edinme hakkını kullanır.

Her tür şiddet, istismar ve ihmale karşı korunma hakkı; “...Çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ... Kötü muameleyle karşı korunması ...”(m.19/1)

İstismar; çocuğa yetişkin tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan, onun gelişimini olumsuz yönde etkileyen her tür davranıştır. Türleri; fiziksel, duygusal ve cinsel istismar olarak ele alınabilir. İhmal ise; çocuğun her türlü ihtiyacına karşı yapılan aksaklıklar ve denetim eksikliği olarak ifade edilir. İhmal türleri de; fiziksel, duygusal, eğitsel ve sağlık alanında yapılan ihmaller olarak ele alınabilir. Çocuğun maruz kaldığı ihmal ve istismar durumu çocukta derin izler bırakmakta, gelişimini ve sağlığını olumsuz etkilemektedir (Merey, 2016).

Evlâat edinme hakkı; “Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraflar Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve belirtilen ilkeleri gerçekleştirecek gerekli önlemleri alır.” (m.21)

Mülteci çocukların korunması hakkı; “... Mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, ... Hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.” (m.22/1)

Hem evlat edinme hakkı hem de mülteci çocukların korunması hakkı devletin sorumluluğundadır. Bu hak da çocuğun yetişkinlerden ve devletten bağımsız kullanamadığı haklardandır. Bu hakkın devlet tarafından çocuğa sağlanması gerekir.

Sağlık bakımı ve sosyal güvenlik hakkı; Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde “Taraflar Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. ...” (m.24/1) şeklinde koruma altına almıştır.

Sağlıklı gelecek nesiller için günümüz çocukların korunması gerekmektedir. Çocuğun sağlıklı şekilde dünyaya gelmesiyle başlayan süreç, sağlıklı gelişmesi için; sağlıklı bir çevrede yaşaması ve gerektiğinde tıbbi bakım imkânlarına ulaşabilmesi toplum ve birey için gereklidir (Merey, 2016).

Çocuğun yeterli yaşam standardı hakkı; Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde “Taraflar Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.” (m.27/1) şeklinde ifade edilir.

Bu süreçte sorumluluk çocuğu bakmakla yükümlü olan anne-babasına verilir. Dolayısıyla çocuğun maddi manevi ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur. Beslenme, giyim, barınma, sevgi ilgi gibi çocuğun yeterli hayat seviyesini sağlayacak ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

Eğitim hakkı; “Taraflar Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi için gerekli önlemleri alır.” (m.28/1)

Eğitim hakkı, insan hakları ve çocuk hakları eğitimi için önemlidir. Eğitim sayesinde çocuk, haklarını bilir ve kullanır. Çocuğun eğitim hakkı anayasayla da güvence altına alınmıştır. “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” (m.42-a)

Sözleşme, çocuğa verilecek olan eğitimin amaçlarını da 29. maddede belirlemiştir. “Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.”(29/1-e) eğitimin amaçlarından biri olarak ele alınır. Ayrıca 1982 Anayasa’nın 56. maddesine göre “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.”

Serbest zaman, oyun ve dinlenme hakkı; “Taraflar Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.”(m.31/1)

Bu hakkın hem aile hem de devlete düşen boyutları vardır. Aile çocuğun gelişimine uygun ev içinde ve dışında imkânlar oluşturma çocuğu bu faaliyetlere dâhil etmekle sorumludur. Devlet ise bu imkânları ailelere sağlamakla yükümlüdür.

Çocuk işçiliğine karşı korunma hakkı; “Taraflar Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.”(m.32/1)

Çocuğun çeşitli nedenlerden dolayı çalışma hayatına girmesi tüm dünyayı etkileyen önemli sorunlardandır. Okula devamlarını aksatan bu sorun aynı zamanda çocuğun sosyal-duygusal, ruhsal, bilişsel ve fiziksel gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Çocuk işçiliğini önlemek için tüm toplum olarak çaba göstermek gerekmektedir (Merey, 2016).

Kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı; “Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. ... Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfî biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. ...” (m.37/a, b)

Silahlı çatışmadan korunması; “Taraflar Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.” (m.38/1)

Bu son iki maddenin ihlali diğer maddelerin ihlali anlamına geldiğinden bu hakkın korunması son derece önemlidir.

1.5. Çocuk Hakları Eğitiminin Önemi

“Bir ülkede ki çocuk haklarının durumu çocuğa verilen değer ölçüsündedir.” (Erbay, 2013: 11). Tüm bu ihtiyaçlar Çocuk Hakları Sözleşmesi ile giderilmiş, ÇHS 20 Kasım 1989’da kabul edilmiş 54 maddeden oluşan “İnsanlık, çocuklara elindeki en iyi şeyi borçludur.” felsefesini temel almaktadır (Merey, 2016: 69).

1999 UNICEF’in Dünya Çocukları Durumu raporunda (Uluç, 2008: 74):

“Eğitim planlaması, ister tüm toplum için ister tek bir okul için olsun, çocuk haklarıyla başlamalı ve çocuğun yüksek yararı temel alınmalıdır. Eğitim planlaması, şiddetten arınmış, demokrasi ve hoşgörüyü geliştirici ve öğrencilere yaşamlarını sorumlu yurttaşlar olarak sürdürebilecekleri becerileri öğreten ortamları sağlamalıdır.”

Sözleşme’nin 29. maddesi çocuğa verilen eğitimin çocuk merkezli yaklaşımda olması gerektiğini söyler. Sözleşmenin uygulanabilirliği için bilinmesi gerekir bu da ancak çocuk hakları eğitimiyle sağlanır.

Çağın gereklerinden biri de çocuk haklarının eğitim yoluyla öğretilmesi ve çocuğa kazandırılmasıdır (Merey, 2016). Bu haklar nitelikli insan yetiştirmeyi hedeflediğinden eğitimin hedefleriyle örtüşmektedir hatta eğitim hedeflerine ulaşmada yardımcıdır. Çocuk hakları eğitimi Sözleşme’de geçen 42. madde ile taahhüt edilmiştir. Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin yetişkin ve çocuklar tarafından öğrenilmesi gerektiğini ifade eder. Dolayısıyla bilinmeyen hakların kullanılması düşünülmemeyeceğinden hak eğitimi önemlidir. 28. madde ile tüm çocukların eğitim hakkına sahip oldukları, 29. madde ile ise eğitimin çocuk merkezli olması gerektiği belirtilmiştir.

Çocuk hakları eğitimi şu esaslara dayanır (Save the Children, 2006 aktaran Uluç, 2008: 76) :

- Çocukların hakları vardır.
- Çocukların bu hakları bilmeye hakkı vardır.
- Haklarını kullanabilmeleri için fırsatlar verilmelidir.
- Haklarını savunmaları için fırsatlar verilmelidir.

Hakların yaşama geçmesi ve hakların kullanılması eğitim ile sağlanır. Haklar konusunda bilgi almak öğrenilen hakların davranışa dönüşmesini sağlamak yani çocuk hakları eğitimi almak insan haklarının ön koşulunu oluşturan bir haktır. İnsan hakları eğitimin temelini oluşturan başlangıç noktası çocuk hakları eğitimidir. Çocuk hakları eğitimiyle çocuklar (Akyüz, 2016):

- Hak ve sorumluluk temel bilgisi öğrenilir.
- Çocukların demokratik kavramları (özgürlük, eşitlik, saygı, hoşgörü, barış) anlama aracıdır.
- Yurttaşlık bilincini geliştirir.
- Doğuştan kazanılan hakların öğrenilerek geliştirileceği yoksa bilinmeyen hakların ihlal edilebileceği bilgisinin kazandırılması sağlanır.
- Hakların bilinmesiyle, hak ihlali öncesinde önleyici davranış kazanması sağlanır.
- Hakların gereği gibi kullanılması eğitim ile sağlanır. Sadece öğrenmek yetmez kullanılarak haklar daha iyi öğrenilir. Kullanıldıkça hakların değeri anlaşılır.
- Eğitim ile çocuğun hak ihlali yaşaması azalır eğitim önleyici olarak rol oynar.
- Bu eğitim ile çocuklar eşitlik ilkesini öğrenmiş olurlar.

Toplumunu oluşturan çocuklar, toplumun refah düzeyine hizmet etmediği sürece uygun yurttaş olarak kabul edilemezler. Toplumlar ise kendi refahına hizmet eden bireyler yetiştirmek isterler (Merey, 2016). Ulusların refah seviyeleri çocuklarına verdiği değer kadardır (Karaman Kepenekçi, 2010). Haklarını bilmeyen çocuklar toplumun refahını da sağlayamayan yetişkine dönüşeceğinden çocuk hakları eğitimi önemlidir.

Çocuk hakları eğitiminin önemi çocukların bu konuda tutum, değer ve beceri geliştirilmesiyle olur. Bu da çocuk haklarına uygun yönetim biçimine sahip bir okulda, yine bu hakların öneminin farkında olan bir öğretmen ve bu şekilde düzenlenmiş sınıf ortamında çocuğun yaşamasıyla kazanılır (Uluç, 2008). Bu sürecin evde de devam etmesi çocuğun olumlu kişilik geliştirmesi, büyüdüğünde de demokratik yaşam içinde özgür olarak var olmasını sağlayacaktır (Gander ve Gardiner, 2001). Burada yine tüm görev başta eğitim kurumlarına ve eğitimcilere

düşmektedir. Çünkü çocuğu eğitirken aileyi de bu eğitime katmak çocuğa verilen eğitimin kalıcılığını arttırmak için gereklidir.

Çocuğun sorumluluk sahibi bir birey olmasında ve demokratik sistem içindeki rolünü öğrenmesini ancak akranlarıyla okul ortamında öğrenebilir. Erken yaşta verilen çocuk hakları eğitimi çocukların farkındalık kazandıracak ve çocuk haklarının korunmasını sağlayacaktır. Çocuk haklarının farkındalığına örgün ve yaygın eğitimlerde yer verilerek toplumda insanların birbirine daha fazla saygı duymasının ve yaşamda bireyin aktif katılımının artması sağlanabilir. Ayrıca, çocuk hakları ihlallerinin önlenmesiyle demokratik sistemi destekleyebiliriz. Böylece toplumun farkındalığını sağlayarak çocuk hakları ihlallerini önlemiş ve hatta bireyleri çocuk hakları savunucuları şeklinde eğitmiş oluruz (Uluç, 2008).

Çocuk hakları eğitimi, hak ve sorumluluklardan oluşan yurttaşlık anlayışını kazandırır. Çünkü yurttaşlık eğitimi için insan hakları eğitimi verilmelidir. Bu eğitimin temeli de çocuk hakları eğitimiyle başlamaktadır. Yurttaşlık eğitiminde karakter ve ahlak eğitimi de beraber yapılmaktadır. Tüm bunlar çocuk hakları eğitimiyle desteklenebilir. Ayrıca; ırkçılık karşıtı, barış ve çevre eğitimi de kazandırılmaktadır (Uluç, 2008). Bu eğitimin temeli en güzel şekilde okul öncesi eğitim sürecinde atılabilir çünkü yaşam için gerekli tüm becerilerin ve değerlere ilişkin duyarlılığın kazanıldığı okul öncesi dönemi demokratik değerlerin kazandırılmasında da kritik dönemdir (Erwin ve Kipness, 1997).

1.6. Okul Öncesi ve Çocuk Hakları Eğitiminde Kitapların Önemi

Kitaplar çocuğun dil, bilişsel, sosyal, duygusal ve yaşama hazırlığı içeren tüm becerilerinin kazandırılmasında ve geliştirilmesinde etkili bir kaynak olarak görülmektedir. Çocuk yaşına ve dil gelişimine uygun kitapları elinde somut olarak incelediğinde kavramsal algısını ve görsel zevkini geliştirdiği gibi dinlediği öykülerle de işitsel algısını geliştirirken; sözcük dağarcığını, deyim ve atasözleri gibi kalıp sözleri de öğrenerek toplumun kültürel yapısı hakkında bilgide edinmiş olur. Dolayısıyla doğru hazırlanmış kitaplarla çocuklara erken yaşlardan itibaren ana dili becerileri geliştirilirken bir yandan da yaşadığı toplumun kültür yapısı aktarılmış olur.

Okul öncesi dönemde okuma yazmayı bilmeyen çocuk resimli hikâye kitaplarıyla kitap sevgisini kazanabilir. Çocuk kitaplarla düşüncelerini oluşturmaya, doğru yanlış ayırt etmeye ve bakış açısı kazanmaya başlar. Hikâyelerde gördüğü duygu çeşitliliğiyle de insanların farklı olaylarda farklı duygular yaşayabileceğini ya da başkalarının da kendisiyle aynı duyguları hissedebileceğini ve hatta duygusunu nasıl ifade edeceğini öğrenir. Dolayısıyla çocuğun duygu ve düşünce eğitimi kitaplarla desteklenebilir. Ayrıca çocuğun toplumsallaşması, insanların toplum içinde sahip olması gereken farklı rollerini farkına varması ve yaşama dair deneyim kazanması açısından da kitaplar çocuğun hayatında ve eğitiminde önemli yere sahiptir (Kepenekçi ve Aslan, 2011).

Çocuğun eğitiminde etkili araç olarak kullanılan kitaplar doğal olarak çocuk hakları eğitimde de etkili olacaktır. Çocuğun kitaplardan model alarak öğrenmesi, düşünce sistemini oluşturması, doğru-yanlış kavramını geliştirmesi ve bakış açısını kazanması çocuk haklarına uygun hazırlanmış kitaplarla daha doğru olacaktır. Haklara sahip olmayan, haklarından haberdar olmayan çocuğun sağlıklı büyümesi ve gelişme göstermesi olası olmayacaktır. Dolayısıyla çocuk hakları eğitimi, çocuğa verilen ilk eğitim ile başlamalı ve devam etmelidir.

Kitaplarla çocuğa hak, sorumluluk, adalet, eşitlik, özgürlük, barış ve demokrasi gibi birçok kavram kolaylıkla öğretilir. Alpöge (2003) çocuk haklarının eğitimi, çocuk haklarına uygun içerik de hazırlanmış çocuk edebiyatı ürünleri ile yapılırsa; demokrasi, adalet, hak, sorumluluk, hoşgörü ve barış gibi değerlerin eğitiminde kitaplar en etkili materyal olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca kitaplar geleneksel değerleri de içinde barındırması ve bu değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında da etkin rol oynamaktadır. Kitaplar sayesinde çağın değerlerini ve toplumun yapısını çocuğun keşfetmesini sağlayabiliriz (Gooden ve Gooden, 2001).

UNESCO (1974), çocukların okullarda yaşayacakları anlaşmazlıkları çözmeye çocuk hakları eğitiminin etkili olduğu, çocuğa doğru değerler kazandırarak insan hakları değerinin temeli oluşturulmasını ve çocuk hakları eğitiminin okul öncesi eğitim ile başlaması gerektiğini tavsiye eder. Tüm bu çalışmalar kitapların çocuk hakları eğitimindeki önemli rolünü vurgulasa da bu alanda yapılan sınırlı çalışmaların yetersiz kaldığını görmekteyiz. Bundan yola

çıkarak çocuk hakları eğitiminde okul öncesinde kitaplarına ilişkin daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

1.7. Yapılan Araştırmalar

Okul öncesi eğitimde çocuk hakları konusunda yurt dışında yapılan çalışmaların önemli bir kısmı okul öncesi programında çocuk haklarına yer verilmesi konusunu ele almıştır (Smith, 2017; Hart, Cohen, Erickson, ve Flekkoy, 2001; Maynard ve Powell, 2014; Mc Naughton ve Smith, 1999). Ülkemiz de ise okul öncesi eğitimde çocuk hakları konusunda yapılan çalışma sayısı sınırlıdır. Bunlardan bir kısmı okul öncesi eğitimi programın çocuk haklarına yer vermesiyle ilgilidir.

Örneğin, Musaoğlu (2012), 2006 yılında hazırlanan “36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı”nı çocuk haklarına nasıl yer verildiğini (yaşama, gelişme, korunma, katılma) incelemiştir. Programda çoğunlukla gelişme ve katılım haklarına yer verildiği sonucuna ulaşılırken yaşama ve korunma haklarına çok az değinildiği görülmüştür. Genel olarak programın çocuk haklarıyla çelişen ifadelerinin çok az sayıda olmasına rağmen çocuk haklarını uygun hazırlanmış bir program olmadığı ve çocuk hakları sözleşmesi ışığında tekrar gözden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Farklı bir çalışma olarak; Washington (2010), 5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanmak üzere “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” hazırlanmış ve çocuklara kendi haklarıyla ilgili farkındalık oluşturmayı amaçlamıştır. 285 öğrenci ve velisinin “Çocuk Hakları Eğitimi Aile Ölçeği” ve “Çocuk Hakları Eğitimi Çocuk Soru Listesi” ile ön test son test uygulayarak dört ay boyunca uygulanan “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” hakkındaki görüşlerini almıştır. Program sonunda katılımcıların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık tespit etmiş ve çocuk hakları eğitimine daha fazla önem verilerek, bu eğitime erken çocukluk döneminde başlanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Diğer bir kısım çalışmalar okul öncesi öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının çocuk haklarıyla ilgili görüş ve tutumlarına yöneliktir. Örneğin, Aydınlık (2017), okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik

tutumlarının okul öncesi öğretmen adaylarının tutumlarından farklı olup olmadığını “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği”ni kullanarak tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmaya okul öncesi öğretmenliğinde okuyan 66 öğrenci ve okul öncesi öğretmeni olan 86 öğretmen katılmıştır. Araştırma öğrenci grubunun öğretmenlere göre çocuk haklarına ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bulut (2015), okul öncesi öğretmenlerinin çocukluk anlayışlarını hem niteliksel hem de niceliksel olarak değerlendirmek için karma metot yöntemi kullanılarak nitel de Ankara İli Merkez İlçelerinde görev yapan 51 okul öncesi öğretmeni ve nicel boyutunda ise kartopu örnekleme tekniği ile Türkiye genelinde 557 okul öncesi öğretmenine ulaşmıştır. Görüşme ve Çocukluğa Bakış Sıfat Listesi kullanılarak okul öncesi öğretmenlerinin çocukluğa bakış açılarını belirlemiştir. Çocuk haklarına ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin çocukların en çok korunma hakkına ihtiyaç duyduğu; sahip oldukları en önemli haklarının ise anne-babaya sahip olma hakkı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılım hakkı konusunda evde, okulda ve toplumda çocukların görüşlerine başvurulması gerektiği, okulda en çok etkinlik seçiminde çocukların görüşlerinin alındığı ve alınan kararlarda çocukların görüşlerinin daha etkili olduğu belirlenmiştir.

Kor (2013), okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak için Çanakkale merkezden seçilen 151 anasınıfı öğretmeniyle yaptığı araştırmada öğretmenlerin öğretim sürecinde çocukların haklarını dikkate aldıkları tespit etmiştir. Benzer şekilde Neslitürk ve Ersoy (2007), okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 13 öğretmen adayıyla görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre çocuk hakları öğretiminde çoğunlukla drama, anadili ve oyun etkinliklerinden yararlanılarak öğrettiklerini belirtmişlerdir.

Yukarıda öğretmen ve öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin çocuk haklarını dikkate aldıkları ve bunu eğitim faaliyetlerine yansıtmaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Burada velilerin de rolünün önemli olduğunu düşünen çalışmalar yapılmıştır. Çocuk haklarının öğretilmesi ve uygulanması noktasında öğretmen veli işbirliğinin önemine dikkat çekilmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Kükürtcü (2011), anne-babaların ve öğretmenlerin kullandıkları disiplin yöntemlerinin ÇHS uygunluğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Kayseri ilinde 75 okul öncesi çocuğu ve ebeveynlerinin ve 65 öğretmenin katılımıyla betimleyici bir araştırma yapılmıştır. Sonuç olarak anne babalar ve öğretmenlerin Çocuk Merkezli Demokratik Yöntemleri seçmelerine karşın Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2., 3., 5., 12., 18., 19., 28., 29., 31., 37., 42. maddeleriyle örtüşmeyen disiplin yöntemleri de uyguladıkları tespit edilmiştir.

Kızılrnak (2015), 2012-2013 eğitim-öğretim yılında 2006- 2007 yıllarında Ankara'da doğan çocukların anneleri ile çocuk hakları ve annelik bilgilerini ölçmeye çalışmıştır. Anne-Babalık Bilgi Testi (ABBT) ve Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği kullanmıştır. Annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek olduğu ve annelik bilgi düzeyleri arttıkça, çocuk haklarına ilişkin tutumlarında da olumlu bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dinç (2015), 5-6 yaşında çocukları olan ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya, 15'i anne 5'i baba katılmıştır. Araştırma sonucunda evde dikkat ettikleri bazı haklar olsa da genel olarak çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.

Bu çalışmalar, her ne kadar ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk haklarının bazı boyutlarıyla ilgili farkındalıkları olsa da uygulamalarında çocuk haklarıyla örtüşmeyen davranışları olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğretmen ve velilerin çocuk hakları konusunda daha fazla bilgilendirici çalışmaların da gerekliliği bu çalışmalarla ortaya çıkmıştır.

Çocuk haklarıyla ilgili çalışmaların bir kısmı çocuklara yönelik kitapları çocuk hakları açısından incelemiştir. Örneğin; Nayır ve Karaman Kepenekçi (2010), çocukların katılım hakkına ilköğretim sınıflarında okutulan Türkçe ders kitaplarında ne düzeyde yer verildiğini tespit etmek amacıyla yaptıkları bu araştırmada; ilköğretim 1, 2, 3, 4, 5. sınıflarda 6, 7, 8. sınıflara göre daha fazla yer verildiği ve katılım haklarından çocuğun görüşlerini açıklama ve karara katılım hakkı (%69.9); barışçıl toplanma ve dernek kurma hakkına (%30.1) göre iki katından fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada içerik analizi yapılmış; “çocuğun görüşlerini açıklama ve kararlara katılım hakkı” ve “çocuğun

dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkı” olarak iki alt kategoriye ayrılarak çocuğun katılım hakları incelenmiştir.

Karaman Kepenekçi (2010) ilköğretim dönemi çocukları için tavsiye edilen 100 Temel Eser’deki hikâyelerde çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarının ne derece ve nasıl yer verildiğini tespit etmeye çalışmıştır. 100 Temel Eser arasından en fazla örneğe sahip olduğu için ve böylelikle daha zengin veri elde etmeye imkân verdiğinden dolayı sadece hikâye kitapları çalışmaya dâhil edilmiştir. Listede yer alan 22 hikâye kitabından 21 tanesi ile çalışılmıştır. Bu 21 kitap içerisinde yer alan 277 hikâye nitel tündengelimsel içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz dört alt başlığa göre yapılmıştır: yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları. Çalışmaya dâhil edilen hikâye kitaplarında bu haklara ne derece ve nasıl yer verilmiştir sorusuna cevap aranmıştır. Tüm bu hikâye kitaplarında çocuğun gelişim haklarına % 37,5, yaşamsal haklarına %29,5, korunma haklarına % 26,2 ve katılım hakkı % 6,7 oranında yer verilmiştir. Hiçbir hikâyede başkahraman çocuk olmadığı için bu hikâyelerden çocuk hakları anlamında zengin veri elde edilememiştir. Bu kitaplar her ne kadar bakanlığın çocuklara tavsiye ettiği eserler olsa da esasında yetişkinler için yazılmış edebi eserler olduklarından çocuk hakları açısından bakıldığında temel prensiplerle çelişen pek çok örneğe rastlanmıştır.

Türkyılmaz ve Kuş (2014), Türkiye’de, Millî Eğitim Bakanlığı, 2005 yılında 100 kitaptan oluşan ilköğretim okullarında okutulmak üzere Türk ve dünya edebiyatından seçilmiş bir eser listesi hazırlamıştır. Araştırmanın amacı 100 Temel Eserden en çok okutulan 10 kitabın çocuk haklarına ne düzeyde yer verildiğini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması yöntemiyle yapılmış ve veriler doküman incelemesiyle toplanmıştır. Araştırma sonucunda çocuğun yaşama ve korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin olumlulardan daha çok olduğu görülmüş; gelişme ve katılım hakkıyla ilgili de olumsuz ifadelerle rastlanmıştır. Ayrıca çocuğun katılım hakkına çok az yer verildiği görülmüştür.

Bu anlamda çocuk haklarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalardan iki tanesi masal ve çocuk hikâye kitaplarının çocuk haklarına uygunluğunu ele almıştır. Sırmalı Turan (2011), çalışmasında “Her Güne Bir Masal” adlı kitabının çocuk

haklarına uygunluğunu “yaşamsal, gelişme, korunma ve katılma hakları” açısından incelemiş, bu kitapta büyük oranda çocuk hakları ile ilgili olumlu anlatımlara yer verildiğini ancak kısmen çocuk haklarını ihlal eden örneklerin de kitapta yer aldığını tespit etmiştir. Diğer çalışma Kepenekçi ve Aslan (2011), okul öncesi dönem çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk haklarını sunuş düzeyini incelemiş, çalışmada ele alınan bu 81 resimli çocuk kitabında sırasıyla gelişimsel, yaşamsal, katılım ve korunma hakları ile ilgili konulara yer verildiğini ortaya koymuştur.

Yukarıdaki çocuklara yönelik kitaplarla ilgili içerik analizi yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle bu çalışmalarda kitaplarda gelişimsel ve yaşamsal hakların anlatıldığı örneklerin daha yoğunlukta yer verilen haklar olduğu görülmektedir. Öte yandan bir kısım kitaplarda çocuk haklarını ihlal eden anlatımlara da rastlanmıştır. Sınırlı sayıdaki bu çalışmalar hem yayıncılarda, eğitimcilerde hem de veliler de çocuk haklarının henüz bilinç ve uygulama olarak oturmadığını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri kaynakları, araştırma süreci ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler yer alır.

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada, araştırmanın amacı ve problemin mahiyeti gereği nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırmalar karmaşık ilişkileri, verinin zenginliğini muhafaza ederek, derinlemesine betimleme ve yorumlamayı amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmacı, veriye bütüncül yaklaşır çünkü verilerin birbirine bağlı ve etkileşim içersinde varlık gösterdiğini varsayar. Olayların içersinde geliştiği koşulları dikkate almayı gerekli kılan anlayış, nitel araştırmalara esneklik ve çok yönlülük kazandırır. Olayların gerçekliğinin önemli bir kısmının o olaylara dâhil olan veya olaylardan etkilenen aktörlerin bakış açıları ve yorumlamalarından etkilendiği gerçeğini göz önünde tutar, bu yüzden öznel bakış açısına değer verir. Bu açıdan, farklılık ve çokluluk, standarda ulaşmaya çalışan nicel çalışmaların aksine, nitel çalışmalarda bir zenginlik ve anlayış derinliği olarak görülür. Olaylar ve olgular kendi doğal ortamlarından bağımsız ele alınmaz aksine araştırmacı bu ortamları çok yönlü ve mümkün olduğunca zengin ve bütüncül bir bakış açısıyla yansıtmaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bu araştırmada bir duruma ilişkin faktörlerin arasındaki etkileşimin birden fazla veri toplama aracıyla “birbirini teyit edebilecek” şekilde derinlemesine resmedilmesi amaçlandığından, durum çalışması deseni benimsenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 73). Her ne kadar nitel çalışmalarda durumların birbirinden farklılığından ötürü genelleme amaçlanmasa da bu çalışmaların sonuçları benzer durumların anlaşılması için önemli veri kaynaklarıdır. Çok boyutlu veri toplamaya imkân veren nitel durum çalışması deseniyle gerçekleştirilen bu çalışmada, veriler gözlem, farklı katılımcılarla yapılan görüşme formu ardından pek çok kitabın

içerik analizine tabi tutulması yoluyla toplanmıştır. Bu şekilde ele alınan durumun betimlenmesi ve ilgili tema ve örüntülerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, araştırmanın amacı ele alınan olguyla ilişkili belirli gurupların tanımlanması olduğu için “benzeşik (homojen) örnekleme” benimsenmiştir. Bu çalışmanın ana veri kaynağı çocuk hikâye kitaplarıdır. Bunun yanı sıra, hem bu kaynakların seçimine rehberlik etmesi hem de süreci daha iyi anlamak adına öncelikle Rize ili Merkez ilçesinde okul öncesi kitaplar satan kitapçılarla görüşülmüş, ardından yine Rize ili Merkez ilçesinde okul öncesi kurumlarının kitaplıkları incelenmiş, bu kitaplıklarda hangi kaynakların yer aldığı tespit edilmiştir. Ardından yine bu okul öncesi eğitim kurumlarındaki okul yöneticisi, öğretmen ve velilerin görüşme formu aracılığıyla görüşleri alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Öncelikle araştırmacı, Rize ili Merkez ilçesinde yer alan okul öncesi kitaplarının satıldığı kitapçılarda en çok tercih edilen yayınları tespit etmek amacıyla kitapçı çalışanlarıyla açık uçlu görüşmeler yapmıştır. Bu veriler toplam 5 kitapçıdan elde edilmiştir. Ardından 5 okul öncesi eğitim kurumunun kitaplıkları incelenmiş ve bu kitaplıklarda yer alan yayınlar tespit edilmiş, bu listenin ışığında en yaygın olarak kullanılan yayınların isimleri belirlenmiştir. Bu süreçte elde edilen verileri teyit etmek ve derinleştirmek amacıyla Rize ili Merkez ilçesindeki 4 bağımsız anaokulundaki 5 yönetici, 10 öğretmen ve 40 veliye görüşme formu uygulanmıştır. Hazırlanan bu görüşme formu 28 sayıda katılımcıyla (2 öğretmen, 1 yönetici, 25 veli) pilot çalışması yapılmış ve bir uzmanla birlikte gerekli değişikliklere gidilmiştir (Bakınız. Ek 3, Ek 4 ve Ek 5). Kitapçılarla yapılan görüşmeler, okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan gözlemler ve sonrasında yönetici, öğretmen ve veli gruplarına uygulanan görüşme formlarından elde edilen veriler analiz edilmiş ve bu sürecin nihayetinde oluşturulan yayınevi listesinden en çok tercih edilen iki yayınevi, en az tercih edilen üç yayınevi ve orta derecede tercih edilen iki yayınevinin kitaplarından

rastgele 95 kitap seçilmiştir. Seçilen kitapların çocuk haklarına ne düzeyde yer verdiğini belirlemek için bu kitaplar yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları açısından incelenmiştir.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Çalışmanın ilk basamağında okul öncesi kurumların kitaplıklarında yer alan kitaplar için yapılan gözlemlerde doldurulan gözlem formunda yer alan bilgiler tabloya dökülmüş ve frekansları belirlenmiştir. Daha sonra kitapçılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler de gruplandırılmış ve kitaplarla ilgili frekanslar tablolaştırılmıştır. Sonrasında okul öncesi yöneticileri, öğretmenleri ve velilerine uygulanan görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve kitaplarla ilgili veriler de yine tablolaştırılarak frekansları belirlenmiştir. Bu üç kaynaktan kitap tercihleriyle ilgili elde edilen veriler en az tercih edilenden en çok tercih edilen yayınevine doğru sıralanmış ve bir liste oluşturulmuştur. Bu liste üç havuza ayrılmıştır: En çok tercih edilenler, orta derecede tercih edilenler ve en az tercih edilenler. Bu üç havuzdan en çok tercih edilen iki yayın evi, en az tercih edilen üç yayın evi ve orta derecede tercih edilen iki yayın evinin kitaplarından rastgele 95 kitap seçilmiştir. Ardından, seçilen kitapların çocuk haklarına ne düzeyde yer verdiğini belirlemek için bu kitaplar teoride belirlenmiş yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım hakları temalarına dayalı olarak kodlanmıştır. Kodlama süreci üç farklı uzman (Adalet Meslek Yüksek Okulundan İnsan Hakları alanından bir uzman, okul öncesi eğitimi alanından bir uzman ve bir okul öncesi öğretmeni) tarafından birbirinden bağımsız şekilde gerçekleştirilmiştir. Sonrasında kodlamalar karşılaştırılmış ve kodlayıcı güvenilirliği analiz edilmiştir. Ardından bir uzman görüşü alınarak kodlama ile ilgili verilere gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Seçilen kitapların içerik analizi için öncelikle, araştırmanın kuramsal çerçevesinden yola çıkılarak hazırlanan kodlar ve temalar kullanılarak hazır bir yapı ile yani tümdengelim yaklaşımıyla veriler kodlanmıştır. Tümdengelimli içerik analizinde, araştırılan konu ile ilgili literatürde ki var olan bilgiden yararlanılır. Yani mevcut teori üzerine “*yapılandırılmış matrisler*” kullanarak araştırma yapısını genelden özele doğru inşa eder. Tam yapılandırılmamış

matrisler de kullanabilir. Bunlarla verileri incelerken sadece karşılaştığı kategorilere ait kodlama yapar. Gerek görülürse tümevarımsal yaklaşım kullanılarak yeni kategorilerde oluşturulabilir. Genel olarak içerik analizinin en önemli özelliği amaca yönelik kelime, kelime grubu ya da cümlelerin daha küçük kalıplara göre gruplandırılmasıdır. Burada gruplandırma iki açıdan yapılabilir: Açık veya örtük analiz. Açık analiz ise yüzeysel anlamı ifade ederken, örtük analiz fiziksel verinin altında yatan derin anlamı da görmemizi sağlar (Berk ve Lune, 2015: 386). Araştırmacı “*kategori matrisini*” oluşturarak işe başlar ve verilerini bu matrise göre inceler (Güler, Güler, Halıcıoğlu ve Taşğın, 2015: 338-340). Bu çalışmada belirlenen matrise göre hem açık hem de örtük analiz yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda yer alan bu çalışmada kullanılan matris, Topsakal ve Ayyürek (2012) ve Uluç (2008) tarafından hazırlanan Çocuk Hakları Sözleşmesi temel haklar tablolarından yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2:

Çocuk Hakları Sözleşmesi Temel Haklar

Yaşam Hakları	Gelişme Hakları	Korunma Hakları	Katılma Hakları
-Yaşama hakkı, -Yeterli yaşam standardı hakkı, -Tıbbi bakım hakkı, -Anne-babadan ayrılmama.	-Eğitim hakkı, -Serbest zaman, oyun ve dinlenme hakkı, -Bilgi edinme hakkı, -Din, vicdan ve düşünce özgürlüğü, -Çevre hakkı, -İsim ve vatandaşlık hakkı.	-Ayrımcılık yasağı, -Evlat Edinilme, -Silahlı çatışmada korunması, -Çalışma yaşamında korunması, -Her türlü şiddet ve istismardan korunması, -Duygusal ve cinsel istismardan korunması, -Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı -Mülteci çocukların korunması.	-Görüşlerine saygı hakkı, -Toplanma hakkı, -İfade özgürlüğü, Çocuğun yüksek yararı.

2.5. Güvenirlik

Bogdan ve Biklen (1998) güvenirligi, aynı veya farklı araştırmacılar tarafından yapılan gözlemlerin arasındaki tutarlılık olarak tanımlar. Ayrıca bu tutarlılığın zamandan bağımsız olarak da kendini muhafaza edebilmesi de güvenirlüğün bir boyutudur. Ancak güvenirlilik nitel araştırmaların doğası gereği sağlanması oldukça zor bir konudur fakat bu anlamda araştırmancının alabileceği pek çok önlem mevcuttur. Bu anlamda veri toplama süreci, veri toplama araçları ve veri analizi gibi süreçlerin ayrıca araştırmacının rolü ve konuya ilişkin fikirlerinin ayrıntılı olarak tasvir edilmesi güvenirlüğün sağlanmasında önemli bir ayrıntıdır. Bu çalışmada, önceden teoride var olan ve tanımlanmış temalardan yola çıkarak tümdengelsel içerik analizi yapılmış olması güvenirlüğün sağlanması adına bir avantaj oluşturmaktadır. Bir diğer yol, araştırmaya birden fazla araştırmacının dâhil edilmesidir. Bu amaçla, mevcut çalışmada 3 farklı kodlayıcı yani 3 farklı uzman desteği alınarak bu husus da yerine getirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda, kodlayıcılar arasındaki tutarlılık >%90 olarak hesaplanmıştır (Bordens ve Abbott, 2005). Ayrıca çalışmada, içerik analizinin yanı sıra hem gözlem, hem görüşme hem de görüşme formu gibi birden farklı yöntem kullanılarak elde edilen bilgilerin doğruluğunun teyidi sağlanmaya çalışılarak güvenirlilik sağlanması adına bir diğer maddede de yerine getirilmiştir.

2.6. Geçerlik

Geçerlik elde edilen verilerin gerçek durumu yansıtır olması ile ilgilidir. İç geçerlik, araştırmacının izlediği süreci gerçekçi algılayabilmesi ve yorumlarının gerçeği ortaya koyabilmesidir. Bu açıdan araştırmacının kendi yorumlarını ve elde ettiği verileri ayrıntılarıyla aktarabilmesi iç geçerliliğin sağlanmasında son derece önemlidir. Nitel çalışmalarda dış geçerlilik nicel çalışmaların genellenebilirlik ilkesine benzer şekilde tanımlanan durumların benzer ortam ve durumlara aktarılabilmesi ve benzer ortam ve durumları anlamada zemin oluşturabilmesi olarak ifade edilmektedir. Yine bu noktada da araştırmacının süreci ayrıntılarıyla ve bir bütün olarak, kendi rolünü ve varsa diğer araştırmacıların rolünü ve katkılarını vurgulayarak aktarması dış geçerliliğin sağlanması açısından son derece önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle kitapçılarla yapılan görüşmeler, ardından okullarda yapılan gözlemler ve sonrasında okul yöneticisi, öğretmen ve veli ile yapılan anketler değerlendirilmiştir. Bu bölümün ikinci kısmında ise kitapların çocuk hakları açısından incelemesine ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.1. Kitapçılarla Yapılan Görüşmeler

Çalışmanın ilk ayağında öncelikle Rize merkez ilçesinde yer alan kitapçılarla görüşülmüştür. Okul öncesine yönelik hikâye kitapları satan kısıtlı sayıda kitapçının olduğu fark edilmiştir. Bu kitapçılarda satılmakta olan kitaplardan en çok ve en az tercih edilen yayınevleri öğrenilmiştir. Aynı zamanda bu guruplar içerisinde yer alan yayınevlerinin tercih edilme nedenleri de sorulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen veriler listelenmiştir.

Okul öncesine yönelik kitap satışı olan beş kitapçıyla yapılan bu görüşmelerden elde edilen bilgilere göre en çok tercih edilen yayınevleri Timaş ve Tübitak'tır. Bu yayınevlerinin çoğunlukla tercih edilme nedenleri ise çok farklı konularda çeşitli fiyat aralıklarında seçenekler sunması ve bilimle ilgili kitaplarıyla güvenilir bir yayınevi olarak çocukların ilgisini çeken konulara yer vermesi olarak bildirilmiştir.

3.2. Okul Öncesi Kurumlarında Yapılan Gözlemler

Rize ili Merkez ilçesinde yer alan anaokullarının kitaplıkları gözlemlenmiştir. Bu kitaplıklarda yer alan hikâye kitaplarının yayınevleri listelenmiştir. Bu listeye göre anaokullarınca en çok ve en az tercih edilen kitaplar belirlenmiştir. Bu gözlemlerin sonucunda anaokullarında da en çok tercih edilen yayınevlerinin Timaş ve Tübitak olduğu görülmüştür (Ek 6).

3.3. Okul Yönetici, Öğretmen ve Velilerle Yapılan Görüşmeler

Beş yönetici, on öğretmen ve kırk veliden anket yoluyla konu ile ilgili görüşleri alınmıştır. Katılımcılara okulöncesi dönemdeki çocukları için hikâyeye kitabı seçiminde Çocuk Haklarına dikkat edip etmedikleri sorulmuştur. Frekanslar ve yüzdelikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3:

Katılımcıların Kitap Seçiminde Çocuk Haklarına Dikkat Etme Düzeyleri

Düzeyler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	33	%60
Kısmen	20	%36.36
Hayır	2	%3.63

Katılımcıların çoğu okulöncesi dönemdeki çocukları için hikâyeye kitabı seçiminde çocuk haklarına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak bir sonraki soruda nedenlerini açıklamaları istendiğinde bu seçimlerini temellendirmede yetersiz açıklamalarda bulunmuşlar dolayısıyla çocuk haklarına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Katılımcıların çocuk haklarına dikkat etmeleriyle ilgili nedenleri yine çocuk haklarına göre kodlanmıştır. Aşağıdaki tabloda katılımcıların çocuk hakları konusundaki görüşleri kodlanarak verilmiştir.

Tablo 4:

Katılımcıların Kitap Seçiminde Çocuk Haklarına Dikkat Etme Nedenleri

Tema	Kod	Frekans	Toplam	Yüzde
Yaşamsal Haklar	Uygun yaşam standartları	17	17	%19.31
	Eğitim	38		
Gelişimsel Haklar	Serbest zaman, oyun ve dinlenme	1	39	%44.31
	Her türlü şiddet ve istismar	22		
Korunma Hakları	İfade özgürlüğü	5	10	%11.36
	Görüşlere saygı	5		
Toplam			88	

3 Kişi boş bırakmış (Ö2; V17, 36) ve 4 kişi de alakasız (Y1; Ö9; V23, 39) cevap vermiştir.

Katılımcılar nedenlerini en çok eğitim ve koruma hakkı üzerinden belirtmişlerdir. Yaşamsal haklarda sorumlu olan gurup daha çok aile kendisi olduğu için, eğitim de okula atfedilen bir sorumluluk olarak düşünüldüğünden genelde eğitim üzerinden görüşlerini bildirmişlerdir. Koruma hakkının da fazla çıkmasının sebebi güncel olaylardan kaynaklanan tedirginliğin bir yansıması olarak yorumlanabilir. Çocuk haklarına dikkat etme nedenlerini eğitim hakkıyla temellendiren katılımcılar bunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

- Y2: Çocuk hakları çocuklara sadece sözel olarak anlatmakla öğretilebilir fakat benimsetilemez. Bu nedenle çocuk bu hakların var olduğunu ve kendisinin de bu haklara sahip olduğunu yaşantılarıyla öğrenir. Kitaplarda bu nedenle önemli bir yere sahiptir.
- Y3: Çocuk kitapları değerler eğitimiyle beraber çocuğun yaş gelişimini, kişiliğini ve büyüme sürecinin çeşitli evrelerini göz önünde bulundurarak hazırlanması çocuk haklarının gerekliliğindedir.
- Ö-1: Çocuklar özellikle küçük yaşlarda öğrenmeleri daha hızlı ve daha kalıcı oluyor ve hayatlarına daha hızlı adapte edebiliyorlar. Çocukları geleceğe haklarının bilincinde ve haklarının bilgisine sahip olarak hayata hazır hale getirebilirsek gelecekte kendi haklarını koruyan ve başka insanların haklarına da saygı duyan bir birey olarak adım atacaktırlar.
- Ö-6: Okul öncesi dönem çocukların eğitiminde önemli bir dönem olduğundan çocuk hakları eğitiminin de bu dönemde verilmesi gelecek yaşlardan daha etkili olduğundan önemlidir.
- V-11: Okul öncesi çağındaki çocukların haklarından haberdar olması ve haklarını uygulayabilmesi ve kendini güvende hissetmesinde hikâye kitaplarının etkisinin olduğunu düşünüyorum.
- V-30: Çocuklara erken yaşta çocuk hakları eğitiminin verilmesi gereklidir bununda en etkili yöntemi kitaplardır.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi, katılımcılar okul öncesi dönemin çocuk eğitimi için kritik bir dönem olduğunun farkındalar ve buna paralel olarak eğer çocuk hakları farkındalığı oluşturulmak isteniyorsa da bunun yine okul öncesi dönemden itibaren başlaması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Ancak her ne

kadar çocuk hakları eğitiminin ve okul öncesi dönemin bu eğitim için önemli olduğunun farkında olsalar da konuya ilişkin bilgileri yetersizdir.

Koruma haklarına baktığımızda ise katılımcıların özellikle veli katılımcıların kendi sorumluluğundaki çocuğunu hakkıyla fiziksel olarak koruduğunu düşündüğünden kendi koruma alanının kısmen dolaylı olarak haricinde bulunan kitaplarda karşılaşılabileceğini düşündüğü korkuya odaklanmışlardır. Bir diğer ihtimalle de okulöncesine yönelik kitaplarda diğer türlü bir şiddetin olma ihtimali katılımcılar tarafından bu değerlendirmeye dâhil edilmemiş olabilir.

- V-6: Usulsüz ve zihni karıştıran gelişimini olumsuz etkileyen cümle ve hikâyelerden uzak durmakta fayda var.
- V-8: Okul öncesi dönemde çocuğun karakter gelişimi gerçekleştiğinden bu yaşa hitap eden kitapların korkutucu, üzücü olmamasına ayrıca yardım sever, iyi insan olmayı, dürüstlüğü ve umudu anlatan olumlu kitaplar olmalıdır.
- V29: Şiddet içeren unsurlar olmamalı, çocuğun merakını ve özgüvenini rencide edici nitelikteki yazı ve resimlere yer verilmemelidir.

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılar daha ziyade çocuğu korku duygusundan koruma üzerinde yoğunlaşmışlardır.

Yaşamsal haklara baktığımızda aile bunu çocuğun bir hakkı olarak değil de sadece kendi sorumluluğu olarak görmekte ve bunu da imkânları çerçevesinde hakkıyla yerine getirdiğini düşünmektedir. Çocuğun doğal varoluşunu bir parçası olarak gördüğü yaşamsal hakları ayrı bir hak olarak ifade etmemiştir. Aynı şekilde katılım hakları da bu yaş gurubu için oldukça soyut kavramlar olduğundan ve bu dönem çocuğunun yaşı itibarıyla sağlıklı karar veremeyeceği için ailesi onun adına çocuğun yüksek yararını gözeterek katılım haklarının birçoğunun asıl söz sahibi olarak kendisini görmektedir. Bu nedenle katılım hakları veliler açısından önem sırasının üst basamaklarında yer almamaktadır.

- Y-4: Çocukların sahip oldukları hakları bilmeleri ve hayatını buna göre yönlendirmeleri kendilerini daha iyi ifade edebilecekler ve karşılaştıkları durumlarda haksızlığa uğramadan kendilerini daha iyi savunabileceklerdir.

- Ö6: Okul öncesi dönem çocukların eğitiminde önemli bir dönem olduğundan çocuk hakları eğitiminin de bu dönemde verilmesi gelecek yaşlardan daha etkili olduğundan önemlidir.
- Ö7: Çocukların belleklerinin büyük bir kısmı boş olduğundan okunan, söylenen ve gördükleri şeyleri hemen hafızalarına kaydediyor. Bu da çocuklara okunan kitapların dikkatli seçilmesini gerektiren nedenlerden biridir.
- Ö-10: Bir birey olarak kendilerini ifade etme, tercih etme, haklarını bilme, başkalarının haklarını korumak için yapılması gerekenleri bilme gibi davranışları kazandırmayı desteklemek.
- V1: Yaşına, eğitici ve öğretici yanlarının olmasına, bizim hayatımızla örtüşmesine, ahlaki ve zihinsel gelişimine katkıda bulunmasına.
- V21: Çocuğun gelişiminde ve karakterinin oluşumunda önem arz etmektedir.
- V-25: Biz nasıl kendi haklarımızdan haberdarsak çocuklarımızın da kendi hakları nerelerdir bilmesi gerekiyor. Haklarını bilen çocuklar kendilerini savunabilecekler ve gelecekte iyi bir birey olacaklardır.
- V-40: Çocuklar kendi kararlarını kendileri alırken sorgulayabilsinler.

Genel olarak anketlerdeki çocuk haklarına dair örneklerin az olması araştırmaya katılımcıların çocuk hakları konusunda bilgi eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Olumsuz örneğe rastlanmamıştır. Alakasız cevap veren ve boş bırakanlar da olmuştur. Katılımcılar, çocuk haklarına dikkat ettiklerini söyledikleri halde açıklamalarında bunu tam olarak ifade etmemeleri konu ile ilgili bilgi eksikliğinin olduğunu düşündürmektedir.

3.4. İncelenen Çocuk Hikâye Kitaplarının İçerik Analizine İlişkin

Bulgular

Kitapçılarla yapılan görüşmeler, bağımsız anaokullarının okul kitaplıklarında yapılan gözlemler, yönetici, öğretmen ve veli guruplarına uygulanan görüşme formundan elde edilen veriler ışığında; en çok tercih edilen iki yayınevi (Timaş ve Tübitak), orta düzeyde tercih edilen iki yayınevi (YKY ve Parıltı) ve en az tercih edilen üç yayınevinden (Uçanbalık, Taze Kitap ve Kök)

seçilen 95 kitap incelenmiştir (Bakınız. Ek 6 ve Ek 7). İncelenen kitapların kimlik bilgisi Ek 8’de verilmiştir. Bu çalışma için incelenen kitaplar çocuk haklarının alt kategorilerine göre ayrı ayrı çözümlenmiştir. Kitaplarda alt kategorilere göre çocuk haklarına yer verme sıklıkları belirtilmiş ve örnek cümleler yazılmıştır. Bu çalışma kapsamında seçilen yayınevlerinin çeviri dâhil tüm kitaplarından ulaşılabilen kitaplar incelenmiştir. Yalnız çocuğu temsil eden bir varlığın olmadığı kitaplar çocuk haklarına dair hiçbir bulgu vermediğinden otomatik olarak elenmiştir.

Genel olarak çocuk haklarına dair örneklerin az olması çocuk kitaplarında yazının az olmasından kaynaklanmaktadır. Genel olarak olumsuz örneğe rastlanmamıştır. Fakat olumsuz anlatımla hakların sezdirilmesi şeklindeki kullanım örnekleri mevcuttur. Bunlar da hakları anlatmak için kullanıldığı için olumlu örnek olarak kabul edilmiş ve çocuk haklarına ilişkin anlatım örnekleri arasına alınmıştır.

3.4.1. Çocuk Hikâye Kitaplarında Çocuk Haklarına Yer Verme Düzeyi

İncelemeler sonucunda çocuk haklarının alt kategorilerine yer verme yüzdelerine göre sıralandığında en fazla gelişimsel haklara (%38.51), ardından yakın oranla yaşamsal haklara (%33.24) yer verildiği tespit edilmiştir. Bunları katılım hakları (%16.17) daha düşük bir oranla takip ederken, en az yer verilen alt kategori koruma haklarına (%12.06) ilişkin olduğu görülmektedir. Kitaplardan çocuk haklarına ilişkin anlatımın en fazla olduğu K28 (%3.39), K74 (%2.77), K25 (%2.68), K29 (%2.14) ve K76 (%1.96) olduğu görülmektedir.

Tablo 5’de bu sıraya uygun olarak kitapların çocuk haklarının alt kategorilerine yer verme sıklıklarının çoktan aza doğru olan sıralaması verilmiştir.

Tablo 5:

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Çocuk Haklarına Yer Verme Düzeyi

	Kitap İsimleri	Gelişimsel	Yaşamsal	Katılım	Korunma	T
K28	Kayıktaki Çocuk	10	7	9	12	38
K74	Dedemi Özlüyorum	13	11	4	3	31
K25	Kartopu Panda	7	11	3	9	30
K29	Kardan Arkadaşım	9	7	7	1	24
K76	Kuşa Sevdalanan Dağ	4	18	-	-	22
K31	Benim Atım Farklı	9	3	8	1	21
K67	Begüm'ün Köpeği Olmalı mı?	8	10	2	1	21
K24	Bay Ka Buk ve Ejder	7	6	2	5	20
K26	Benim Evim Nerede?	3	12	-	5	20
K30	Kırmızı Gemim Neden Gitti?	11	2	7	-	20
K4	Baloncu Dede Üç Küçük Yaramaz	8	6	3	1	18
K32	Okula Gitmek İstemiyorum	3	4	11	-	18
K47	Kaybolan Renkler	17	1	-	-	18
K83	Elektrik Tasarrufu	12	2	4	-	18
K20	Yolculuk	3	4	-	10	17
K33	Ama Ben Saçlarımı Seviyorum	1	3	13	-	17
K38	Berke'nin Down Sendromu Hikâyesi	7	9	-	1	17
K90	Ağaçlardan Öğrendiklerim	10	2	4	1	17
K14	Meyveleri Kim Yemiş?	3	12	-	1	16
K46	Annem Babam Nerede	1	14	-	1	16
K77	Hangi Ses Benimki?	-	3	13	-	16
K16	Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor	2	12	-	2	15
K49	Gülücükler Şatosu	6	2	-	7	15
K81	İki Çöp Kutusu	12	1	2	-	15
K82	Kâğıt mı? Plastik mi?	9	1	5	-	15
K9	İyi Geceler Bozi	4	6	2	2	14
K12	Bay Tavşan'ın Bir Fikri Var	1	8	3	2	14
K37	Kültürlü Kurt	9	1	1	3	14
K40	Küçük Poni	8	5	-	1	14
K50	Salyangoz Adam	5	1	4	4	14
K86	Penguenler Evsiz Kalıyor	9	3	2	-	14
K41	Annem Beni Hâlâ Eskisi Gibi Seviyor Mu?	1	9	3	-	13
K42	Yuvada	-	12	-	1	13
K69	Dans Etmesini Seven Hipopotam	8	3	-	2	13
K87	Sahili Temizleyelim	5	6	1	1	13
K2	Annemin Çantası	4	6	-	2	12
K85	Kuşlar Nefes Alamıyor!	5	5	2	-	12
K13	Balaban ile Şakrak	3	5	2	2	12
K45	Ariyanna'nın Sihirli Kutusu	1	8	-	3	12
K56	Deniz Kıyısında Bir Gün	5	1	5	2	12
K19	Üç Kedi Bir Canavar	4	2	-	5	11
K22	Uyuyamayan Koala	3	3	4	1	11
K39	Bebekler Nereden Gelir?	9	-	2	-	11
K68	Aysu'nun Rüyası	6	5	-	-	11
K70	Aydedeyi Saklayan Çocuk	8	3	-	-	11
K53	Sıska Kedimin Doğum Günü	4	7	-	-	11
K89	Atıklardan Harika Şeyler Yapmak	6	4	1	-	11

Tablo 5 (Devamı):

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Çocuk Haklarına Yer Verme Düzeyi

	Kitap İsimleri	Gelişimsel	Yaşamsal	Katılım	Korunma	T
K91	Balıklardan Öğrendiklerim	8	1	2	-	11
K92	Yağmurdan Öğrendiklerim	5	5	1	-	11
K95	Güneşten Öğrendiklerim	1	6	4	-	11
K3	Benekli Faremi Gördünüz Mü?	6	3	1	-	10
K5	Ay Ne Zaman Gelecek	2	7	-	1	10
K36	Masalçı Kız	9	1	-	-	10
K72	Oyuncaklarını Kıran Çocuk	3	1	6	-	10
K75	Köprü Olan Deniz	5	4	-	1	10
K78	Nil Soru Soruyor	7	2	1	-	10
K84	Ağaçları Koruyalım	4	4	2	-	10
K88	Güneşsiz Bir Gün	6	4	-	-	10
K7	Yağmurlu Bir Gün	8	1	-	-	9
K8	Maymun Kral	3	1	5	-	9
K18	Üç Kedi Bir Dilek	2	2	2	3	9
K23	Sarılahım mı?	1	4	3	1	9
K44	Pamuk Çocuk	3	1	1	4	9
K48	Minik Korsanlar	-	-	7	2	9
K61	Kardeşimin Sihirli Okulu	6	2	1	-	9
K66	Aya Tutkun Uçurtma	3	2	1	3	9
K94	Çiçeklerden Öğrendiklerim	3	3	2	1	9
K6	Küçük Fare Bidi	6	1	-	1	8
K15	Kırmızı Elma	-	4	4	-	8
K79	Uçmak İsteyen Kaplumbağa	5	2	-	1	8
K1	Ay'ı Kim Çaldı?	3	4	-	-	7
K11	Umudunu Yitirmeyen Sığırcık	3	2	-	2	7
K17	Küçük Ayının Uzun Yolculuğu	2	1	-	4	7
K43	Bilge Adamın Yolu	3	-	-	4	7
K59	Geceyi Uyutan Fil	2	-	2	3	7
K71	Kara Kedi Güzel Kedi	-	3	-	4	7
K80	Sadece Mor Rengi Seven Kral	3	-	3	1	7
K93	Dağlardan Öğrendiklerim	3	4	-	-	7
K10	Küçük Ayı ile Ahlat Ağacı	1	4	-	1	6
K34	Üç Kedici İle Bir Ejderha	-	2	1	3	6
K54	Uyku Ağacı	3	3	-	-	6
K57	Ben Minicik Bir Bebektim 1	1	4	-	1	6
K63	Oyuncu Bulut	5	-	-	1	6
K51	Kedi	1	4	-	-	5
K58	Ben Minicik Bir Bebektim 2	1	4	-	-	5
K64	Şıpsıp ile Tıptıp	5	-	-	-	5
K21	Özgür	2	1	-	1	4
K27	Canavarlar Gece Gelir	3	-	1	-	4
K35	Küçük Dilli Karıncayiyen	1	2	-	1	4
K62	Bir Dostluk Masalı	2	2	-	-	4
K65	Kırmızı Düğmenin Düşü	4	-	-	-	4
K52	Balık	-	3	-	-	3
K55	Dans Eden Dinozorlar	-	3	-	-	3
K60	Açıl Maske Açıl	1	-	2	-	3
K73	Ayşe'nin Kitabı	1	1	-	-	2
		431	372	181	135	1119
		%38.51	%33.24	%16.17	%12.06	

3.4.1.1. Çocuk Hikâye Kitaplarında Gelişimsel Haklara Yer Verme Düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun gelişimsel haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden ilk sırada yer almaktadır (%38.55). Gelişimsel haklar temasının içinden; isim ve vatandaşlık hakkı, düşünce özgürlüğü, bilgi edinme hakkı, eğitim hakkı, çevre hakkı ve serbest zaman, oyun, eğlence hakkı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok serbest zaman, oyun, eğlence ve kültür hakkı (%39.67) çıkmıştır. Onu yakın oranla bilgi edinme hakkı (%30.16) takip etmektedir. Onları düşük oranlarla çevre hakkı (%16), eğitim hakkı (%8.35) ve düşünce özgürlüğü (%3.71) olmuştur. En az yer verilen kod ise isim ve vatandaşlık hakkıdır (%2.08). İncelenen kitaplardan gelişimsel haklarla ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K47, K74 ve K81 olarak dikkati çekmektedir.

Tablo 6'da gelişimsel haklar teması ve kodlarına ait anlatımlara yer verme sıklıklarının çoktan aza doğru olan sıralaması verilmiştir.

Tablo 6:

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Gelişimsel Haklara Yer Verme Düzeyi

Kitap	İsim vatandaşlık hakkı	Düşünce özgürlüğü	Bilgi edinme hakkı	Eğitim hakkı	Çevre hakkı	Serbest zaman, oyun ve dinlenme	Toplam
K47	-	-	10	2	-	5	17
K74	-	-	3	3	-	7	13
K81	-	-	5	-	6	1	12
K83	-	-	3	1	6	2	12
K30	-	-	3	-	-	8	11
K28	-	-	1	1	-	8	10
K90	-	-	4	1	5	-	10
K29	1	-	-	-	-	8	9
K31	-	-	3	-	-	6	9
K36	-	-	3	-	-	6	9
K37	-	-	7	1	-	1	9
K39	1	-	7	-	-	1	9
K67	1	-	1	2	3	2	9
K82	-	-	-	-	8	1	9
K86	-	-	2	1	5	1	9
K4	-	-	5	-	-	3	8
K7	-	-	-	-	-	8	8
K40	1	-	1	4	-	2	8
K69	-	-	-	-	-	8	8
K70	-	-	-	-	7	1	8
K91	-	-	7	1	-	-	8
K24	-	2	4	-	-	1	7
K25	1	2	-	-	1	3	7
K38	-	-	4	2	-	1	7
K68	1	-	2	-	-	4	7
K78	-	-	5	1	-	1	7
K3	-	-	6	-	-	-	6
K6	-	-	1	5	-	-	6
K49	-	-	-	-	-	6	6
K61	-	-	1	1	-	4	6
K88	-	-	-	-	6	-	6
K89	-	-	1	-	3	2	6
K63	-	-	1	-	-	4	5
K50	-	1	3	-	-	1	5
K56	-	-	-	-	-	5	5
K64	-	-	4	-	-	1	5
K75	-	-	-	-	-	5	5
K76	1	-	1	-	-	3	5
K79	-	1	2	-	-	2	5
K85	-	-	1	-	4	-	5
K87	-	-	-	-	4	1	5
K92	-	-	-	-	1	4	5
K2	-	-	1	-	-	3	4

Tablo 6 (Devamı):

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Gelişimsel Haklara Yer Verme Düzeyi

Kitap	İsim	Düşünce	Bilgi	Eğitim	Çevre	Serbest	Toplam
K9	-	-	2	-	-	2	4
K19	-	1	-	-	-	3	4
K53	1	-	-	-	-	3	4
K65	-	-	1	-	-	3	4
K84	-	-	1	-	3	-	4
K1	-	-	2	-	-	1	3
K8	-	-	-	-	-	3	3
K11	-	3	-	-	-	-	3
K13	-	-	2	-	1	-	3
K14	-	-	-	-	2	1	3
K20	-	-	2	-	-	1	3
K22	-	2	1	-	-	-	3
K26	-	-	-	-	3	-	3
K27	-	-	-	-	-	3	3
K32	-	-	-	2	-	1	3
K43	-	-	2	-	-	1	3
K44	-	-	2	-	-	1	3
K54	-	-	2	-	1	-	3
K66	-	-	-	-	-	3	3
K72	-	-	2	-	1	-	3
K80	-	3	-	-	-	-	3
K93	-	-	1	2	-	-	3
K94	-	-	2	1	-	-	3
K5	-	-	-	-	-	2	2
K16	1	-	-	1	-	-	2
K17	-	-	-	-	-	2	2
K18	-	-	1	-	-	1	2
K21	-	-	-	1	-	1	2
K59	-	-	-	-	-	2	2
K62	-	-	2	-	-	-	2
K10	-	-	-	-	-	1	1
K12	-	1	-	-	-	-	1
K23	-	-	-	1	-	-	1
K33	-	-	-	-	-	1	1
K35	-	-	-	-	-	1	1
K41	-	-	-	-	-	1	1
K45	-	-	-	1	-	-	1
K46	-	-	-	-	-	1	1
K51	-	-	-	-	-	1	1
K57	-	-	1	-	-	-	1
K58	-	-	1	-	-	-	1
K60	-	-	-	-	-	1	1
K73	-	-	1	-	-	-	1
K95	-	-	-	1	-	-	1
	9	16	130	36	69	171	431
	%2.08	%3.71	%30.16	%8.35	%16	%39.67	

Aşağıda incelenen kitaplardaki gelişimsel haklar kapsamında isim ve vatandaşlık hakkı, düşünce özgürlüğü, bilgi edinme hakkı, eğitim hakkı, çevre hakkı ve serbest zaman, oyun ve eğlence haklarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

Kitaplarda geçen isim ve vatandaşlık hakkı ilişkin örnekler:

- Oysa anne balık ne hayaller kurmuştu... Her bir yumurtasının adını bile koymuştu (K16, s.17).
- O, küçük bir panda. Onun adını Kartopu koydum (K25, s.6).
- “Köpeğinin adını ne koyacaksın oğlum?” “Tabii ki Kardan Adam olacak adı!” dedi Can mutlulukla (K29, s.35).
- Yeni bir tay doğdu. “Adını ne koyacağız?” diye soruyor küçük Rozi. “Haydi, ona Karabiber diyelim,” diyor ağabeyi Tom (K40, s.5,6)

Aşağıda gelişimsel haklardan biri olan din, vicdan ve düşünce özgürlüğüne ilişkin örnekler verilmiştir:

- Bay Tavşan “Hayat hep böyleydi ve hep böyle kalmalı!” diye düşündü (K12, s.27).
- “Neden?” diye sormazdı. Çünkü Bay Ka’nın onun için en iyisini düşünebileceğini bilirdi. Bay Ka olmasaydı hep yanlış düşünürdü (K24, s.5).
- Bir gün aklına çok tuhaf bir fikir geldi. Bu fikir onu biraz korkuttu. Ama kendini biraz cesaretlendirip açıkladı fikrini: “Bay Ka... Acaba dünyada yumurtlaktan başka yiyecek var mıdır?” o sırada uyuklayan Bay Ka bu soruya o kadar çok kızdı ki neredeyse çerçevesinden çıkıp odasının ortasına fırlayacaktı. “Böyle şeyler düşünmen çok yanlış!” (K24, s.10).
- Onu dediklerine inanmadılar. Annemiz nerede, diye sordu Benekli (K34, s.26).
- Kaplumbağa olduğundan utandı. “Keşke kelebek olsaydım.” Diye düşündü (K79, s.12).
- Ama bu ülkede, herkes mor renge, kral kadar tutkun değilmiş (K80, s.17).
- O günden sonra, o ülkede, yetiştirdiği çiçeğin renginden dolayı artık hiç kimse suçlanmamış. İnsanlar ömür boyu dilediklerince özgür ve mutlu yaşamışlar (K80, s.35).

Kitaplarda geçen bilgi edinme hakkına ilişkin örneklerde şu şekildedir:

- Böylece, gececil hayvanlardan bilgi alabilirdi (K1, s.8).
- ... Merakla, Baloncu Dede'nin bulut toplarken gördüğü uzak yerleri, yemyeşil otlakları, canavara benzeyen kayalıkları, kocaman dev bulutları anlatmasını beklermiş (K4, s.12).
- “Sevgili Meşe, ormanın bir köşesinde dalları bulutlarda, yaşlı mı yaşlı, kurumaya yüz tutmuş bir ağaç varmış. Onu bulup keseceğim. Bana yol gösterirsen sevineceğim...” dedi (K13, s.14).
- “Baba! Baba! Bana yüzmeyi öğretir misin? Çok iyi yüzmek istiyorum!” (K30, s.20).
- Yaren, atlarla ilgi her şeyi öğrenmeyi çok istiyordu. Belki ileride o da at eğitebilirdi (K31, s.4).
- Çiftliği çevreleyen çitlerin üstünden bakınca bir domuz, bir inek ve bir ördek gördü, güneşin altında kitap okuyorlardı (K37, s.6).
- “Ama ben de büyük harflerin nasıl yazıldığını öğrenmek istiyorum.” (K38, s.15).
- Ancak en çok şu sorunun yanıtını öğrenmek istiyordu: “Bebekler nereden gelir?” (K39, s.6).
- Üçünün de amacı aynıydı: en bilge adamın bilgisine ulaşmak (K43, s.5).
- Kraliçe de, “Kitaplar dünyaya açılan bir penceredir,” dedi. “Onları iyi saklamalıyız ki prens bulamasın. Kaçırıldığı her şeyi kitaplarda görüp üzüldüğünü istemiyorum.” (K44, s.11).
- O günden sonra Begüm’le Berk köpeklerin bakımı ve beslenmeleriyle ilgili değişik kitaplar incelediler (K67, s.34).
- “Annesi şöyle dedi: Büyümek için soru sormak gerekir. Kimi bilgi ve yanıtlar okulda edinilir.” (K78, s.12).
- Öğrenciler öğretmenlerine dünyada ki ısı artışına dair çeşitli sorular sormuşlar (K86, s.11).

Aşağıda gelişimsel haklardan eğitim hakkı ve eğitimin amaçlarından olan doğal çevreye saygının geliştirilmesi ve dolayısıyla çevre hakkına ilişkin örnekler verilmiştir:

- Kasabada eğitilecek hayvan çoktu (K6, s.30).

- “Bu, yeni bir şey tamam o zaman. Bende okumayı öğreneceğim” dedi ve okula gitti (K37, s.11).
- Ariyanna elinde bir tebeşirle öğretmen oluverdi ve onlara rakamları öğretmeye başladı (K45, s.17).
- Cansu fen bilgisi öğretmenini dinliyor; ağaçların dünya üzerindeki yaşamın ve doğal dengenin korunmasında ne kadar önemli olduğunu öğreniyordu (K90, s.2).
- Ela'nın babası onu okula bırakırken, “Demek benim kızım gelecek güzel günlere ve sıkı çalışmaya hazır,” dedi neşeyle (K95, s.14).
- Küçük Sincap fark etmiş ki insan ateşi bulmuş, ama bilememiş onu kontrol altına almayı. Yakıvermiş yemyeşil ormanı (K26, s.14).
- Bobo, “Kâğıt poşetler daha az atığa yol açıyor, bu yüzden dünyamız için önemli,” diye belirtmiş (K82, s.5).
- “Yarın çalışmalarını için şimdi uyumaları gerek. Bak! Elma ağacı bile kış uykusunda. ... Neden kar yağar biliyor musun? Besleyip uyutmak için elbet ekinleri. ...” (K54, s.14).
- Küçük kızın evi hariç tüm yeryüzü karanlığa büründü. “Küçük kız ne olur ay dedeyi geri ver.” “Ay dedeyi bırak küçük kız hiçbir şey göremiyorum.” “Ağaçtan inemiyorum, ne olur ay dedeyi geri ver.” “Aç kaldım küçük kız ay dedeyi bırakır mısın?” “Biz de ay dedeyi çok seviyoruz. Ne olur ay dedeyi bırak.” Ay dedenin tüm canlılara çok gerekli olduğunu anlayan küçük kız, onu gökyüzüne yolladı (K70, s.9, 10, 11, 12, 13, 15, 16).
- Bir süre sonra orada oynayan bütün çocuklar sahili temizlemeye başlamış (K87, s.11).
- Bay Çekirge, Maya'ya insanların yeni topraklar istediğinde ormandaki ağaçları kestiğini anlatmış. ... Oysa insanlar daha çok ağaç dikmeye devam etse; doğaya, insanlara ve doğada yaşayan tüm canlılara zarar vermemiş olurlarmış (K84, s.11).

Araştırmada incelenen kitaplarda geçen serbest zaman, oyun, eğlence, kültür ve dinlenme hakkına ait örnekler ise şu şekildedir:

- Bu akşam yuvamızda yavrularıyla oynuyordum (K1, s.16).
- Odasında oyuncaklarıyla oyun oynar, hayaller kurardı (K7, s.6).

- Küçük maymun Muni'nin canı sıkılıyordu. Ne yapsaydı? Nasıl oyalansaydı (K8, s.4)?
- Sabaha kadar kızakla kaydılar. Anne ayı kızığın ipinden tutup onları buz tutmuş gölün üzerinde gezdirdi (K9, s.36).
- Sonraki eğlence, leğenden kızak yapmak, bir o yokuştan, bir bu yokuştan kaymak (K19, s.8).
- Tilki kuzenlerden oyun oynamayı öğrendi (K21, s.8).
- Maya için gündüzleri pek eğlenceli geçiyordu. Kimi zaman gıcırıtılı tahterevallinin eğlencesine kendini kaptırıyordu (K27, s.4).
- Hemen arkadaş oldular. Birlikte oyun oynadılar... Aynı dilde şarkılar söylediler (K28, s.9).
- Ozan tahtadan yapılmış, kırmızı renkteki gemisiyle deniz kenarında oynamaya bayılırdı (K30, s.3).
- Parkta bütün gün oynamıştı. Salıncakta ters sallanmış, kaydırdan ters kaymış, tırmanma parmaklıklarından ters asılmıştı (K33, s.4).
- Küçük Ayı da uyanmış, oyun oynamaya hazırdı (K41, s.4).
- Pengu ve Irmak ise çoktan oyalanmaya başlamışlardı bile (K56, s.6).
- Kardeşimin okulunda yılsonu gösterisi varmış (K60, s.7).
- “Dans etmeden duramıyorum! Ne hoş bir müzik!” Kırmızı Düğme'nin dansına, Bulut Cin'i de katılıyor (K65, s.16).
- “Dedeyle birlikte çok eğlenirdik. Parka, yürüyüşe, maça giderdik (K74, s.6).
- Denizin karşı kıyısında ise Manos büyük, pırıl pırıl bir topla oynuyordu (K75, s.6).
- “Bu yağmurlu günde evde film ve oyun günü haline getirip tatilin keyfini hala çıkarabiliriz.” (K92, s.7).

3.4.1.2. Çocuk Hikâye Kitaplarında Yaşamsal Haklara Yer Verme Düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun yaşamsal haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden ikinci sırada yer almaktadır (%33.27). Yaşamsal haklar temasının içinden; yaşama hakkı, anne-

babadan ayrılmama, sağlık bakımı ve yeterli yaşam standardı hakkı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı (%80.64) çıkmıştır. Onu düşük oranlarla takip eden sağlık bakımı (%7.25) ve yaşama hakkı (%6.72) olmuştur. En az yer verilen kod ise anne-babadan ayrılmama hakkıdır (%5.37). İncelenen kitaplardan yaşamsal haklarla ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K76, K46 ve K14 olarak dikkati çekmektedir.

Tablo 7’de yaşamsal haklar teması ve kodlarına ait anlatımlara yer verme sıklıklarının çoktan aza doğru olan sıralaması verilmiştir.

Tablo 7:

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Yaşamsal Haklara Yer Verme Düzeyi

Kitap	Yaşama hakkı	Anne-babadan ayrılmama	Sağlık bakımı hakkı	Yeterli yaşam standardı hakkı	Toplam
K76	2	-	-	15	17
K46	-	4	2	8	14
K14	-	-	-	12	12
K16	5	2	-	5	12
K26	2	-	1	9	12
K42	2	-	-	10	12
K25	2	1	-	8	11
K74	-	-	1	10	11
K38	2	-	2	5	9
K41	-	-	-	9	9
K67	-	-	3	6	9
K12	3	-	-	5	8
K45	-	-	3	5	8
K5	-	-	-	7	7
K28	-	1	-	6	7
K29	-	1	-	6	7
K53	1	-	-	6	7
K2	-	-	1	5	6
K4	-	-	-	6	6
K9	1	-	-	5	6
K24	-	-	-	6	6
K87	1	2	2	1	6
K95	-	-	1	5	6
K13	-	-	-	5	5
K40	1	-	-	4	5
K85	-	-	4	1	5
K92	-	-	-	5	5
K1	-	-	-	4	4
K10	-	-	-	4	4
K15	-	-	-	4	4
K20	-	1	-	3	4
K23	-	-	-	4	4
K32	-	-	-	4	4
K51	-	-	-	4	4
K54	-	-	-	4	4
K57	1	-	-	3	4
K58	1	-	-	3	4
K68	-	1	-	3	4
K75	-	-	-	4	4
K84	-	2	-	2	4
K88	-	-	2	2	4
K89	-	-	-	4	4
K93	-	-	-	4	4

Tablo 7 (Devamı):

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Yaşamsal Haklara Yer Verme Düzeyi

Kitap	Yaşama hakkı	Anne-babadan ayrılmama	Sağlık bakımı hakkı	Yeterli yaşam standardı hakkı	Toplam
K3	-	-	-	3	3
K22	-	-	-	3	3
K31	-	-	-	3	3
K33	-	-	-	3	3
K52	-	-	-	3	3
K55	-	-	-	3	3
K69	-	-	-	3	3
K70	-	-	-	3	3
K71	-	-	-	3	3
K77	-	-	-	3	3
K86	-	-	-	3	3
K94	-	-	-	3	3
K11	-	1	1	-	2
K18	-	-	-	2	2
K19	-	-	-	2	2
K30	-	-	-	2	2
K34	-	1	-	1	2
K35	-	1	1	-	2
K49	-	-	-	2	2
K61	-	-	-	2	2
K62	-	-	-	2	2
K66	-	-	-	2	2
K78	-	-	-	2	2
K79	1	-	1	-	2
K83	-	1	-	1	2
K90	-	-	1	1	2
K6	-	-	-	1	1
K7	-	-	-	1	1
K8	-	-	-	1	1
K17	-	-	-	1	1
K21	-	-	-	1	1
K36	-	-	-	1	1
K37	-	-	-	1	1
K44	-	-	1	-	1
K47	-	1	-	-	1
K50	-	-	-	1	1
K56	-	-	-	1	1
K72	-	-	-	1	1
K73	-	-	-	1	1
K81	-	-	-	1	1
K82	-	-	-	1	1
K91	-	-	-	1	1
	25	20	27	300	372
	%6.72	%5.37	%7.25	%80.64	

Aşağıda incelenen kitaplardaki yaşamsal haklar kapsamında yaşama, anne-babadan ayrılmama, sağlık bakımı ve uygun yaşam standartlarına sahip olma haklarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

Kitaplarda geçen yaşama hakkına ilişkin örnekler:

- “Ama biz hem soğuktan donmamaya, hem karnımızı doyurmaya hem de vahşi kurtlara yem olmamaya çalışıyoruz!” dedi tavşan da (K9, s.9).
- Neyse ki son anda güvenli kovuğuna girdi de canını kurtardı (K12, s.17).
- Kurtulmuştu bütün yumurtaları (K16, s.25).
- “Nefes al, nefes ver. Yaşamak ne güzel!” (K25, s.20).
- Geminin pervanelerinden canını zor kurtarmış (K26, s.25).
- Beni dünyaya getirdiğin için teşekkür ederim anne (K38, s.23).
- Yeni bir tay doğdu (K40, s.5).
- Minik yavruların ilki yumurtasını çatlatıp çıkıyor. Diğer yavrularda yumurtadan çıkıyor (K42, s.14, 15).
- O, bilmez ne zaman doğdu, dünyaya geleli kaç gün oldu (K53, s.3).
- Ona çirkin gelen sert kabuğu ve kaplumbağa dostları olmasaydı, belki yaşamıyor olacaktı şimdi (K79, s.25)

Aşağıda yaşamsal haklardan biri olan anne-babadan ayrılmama/ anne-baba ile birlikte yaşama hakkına ilişkin örnekler verilmiştir:

- Bu sürünün içinde onun annesi, babası ve kardeşleri de varmış (K11, s.5).
- Annem, babam, ben ve kardeşim denize çok yakın bir şehirde yaşıyoruz (K20, s.3).
- Hoşça kal güzel evim, hoşça kal güzel hurma bahçeleri, hoşça kal anneciğim (K28, s.5).
- Can ve ailesi kocaman bahçesi olan bir evde yaşıyorlardı (K29, s.3).
- Yaren kocaman bir çiftlikte, ailesinin baktığı birçok hayvanla birlikte yaşıyordu (K31, s.3).
- Karıncayiyenler ülkesinde, bir anne karıncayiyenin üç küçük yavrusu vardı (K35, s.3).
- Bu tavşan, ailesiyle birlikte kocaman bir evde yaşamış (K83, s.2).

- Süslü ailesine kavuşmuş. O kadar mutluymuş ki! “Çok teşekkür ederim sana!” demiş Süslü (K87, s.15).

Kitaplarda geçen sağlık bakımı/sağlıklı yaşama ve tıbbi bakım hakkına ilişkin örneklerde şu şekildedir:

- Annem çantayı açıyor, hop! Yara merhemi... Hop! Yara bandı (K2, s.14).
- ... Bir duman sarmış tüm evini. Öksüre öksüre kalkmış sincap yatağından (K26, s.10),
- Bir gün annesi onu doktora götürdü (K35, s.15).
- Doktor onu dinlemeyi bıraktığımı fark etmiş olmalıydı. “Şimdi bebeği yeni bir kontrol için almam gerekiyor.” (K38, s.7).
- “Bu, sağlığı pamuk ipliğine bağlı, yani çok hassas ve özel bir çocuk,” dedi (K44, s.7).
- Ariyanna renkli tavşanları üçüncü kez ziyaret ettiğinde onları çok solgun buldu. Sırtına bir doktor önlüğü geçiriverdi ve onları dikkatlice inceledi (K45, s.21).
- “Peki, şimdi ilacını alıp yatağına dönme vakti.” (K45, s.28).
- “Torununuz oynarken düştü, hemşire arka sokaktaki kliniğe götürdü” demişler. Ben iyiydim. Doktor “Dikiş atmak gerekmez” demişti (K74, s.18).
- Pepe, uçarken birden nefes alamadığını, gücünü kaybettiğini söylemiş ona. Kuki havada ki kirliliğin onları hastalandırıldığını düşünmüş (K85, s.7).
- “İstiyorum tabii, ama sahil çok kirli. Ölürüm geri dönersem,” diye açıklamış Süslü hüznle (K87, s.5).
- Çakır “Bu çocukların da büyümek için güneşin vücutlarına sağladığı D vitaminine ihtiyaçları var. Herkes için çok endişeliyim.” (K88, s.11).
- “Sen spor yapıyorsun. ... Spor yapmak seni daha güçlü ve sağlıklı yaptı.” (K95, s.5).

Aşağıda yaşamsal haklardan uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı ile ilgili barınma, beslenme, bakım ve sevgi ilgi görme haklarına ait örnekler verilmiştir:

- Berk, çok şanslı bir çocuktur. Çatı katındaki odasında, göğe bakan bir penceresi var. Yatağına yattığı zaman gökyüzünü seyredebiliyor (K1, s.4).

- Bu ülkenin insanları hepsi kendi telaşında mutlu mesut yaşarlardı ormanla deniz arasında (K13, s.5)...
- ... Küçük tavşanı yuvasının yanına bıraktı (K5, s.33).
- Kaplumbağa, kirpi, Anne Ayı ve Bozi yeniden kış uykusuna yattılar... Sincap ağaçtaki kovuğuna çekildi, tilki ile tavşanda karlar altındaki yuvasına girdi (K9, s.39).
- Belki, bir gün, aynı bu kuşlar gibi, biz de yeni bir yuva buluruz (K20, s.41).
- Bırakmış Sincap'ı nazikçe, bir ağaç kovuğuna. Sincap teşekkür etmiş insana, hemen alışverişmiş yeni yuvasına (K26, s.40).
- Düzgün bir yuva yapmak için dal parçalarını kıvrıp büküyor (K42, s.5).
- Zavallı hayvancıklar, evleri insanlar tarafından yok edildikten sonra nereye gideceklerini hiç bilmiyorlarmış (K84, s.4).
- O anda midemiz gurulduyor demek ki acıkmış karnımız. Yiyecek ve içecekler çantadan tamda kurumuştü dilimiz damağımız (K2, s.19).
- Yiyecek bulmak için yuvasından çıktı (K5, s.5).
- İşte tam bu sırada annesi onu yemeğe çağırdı. ... Sofradaki bütün yemekleri silip süpürdü (K7, s.24).
- Acıkmıştı. Torbasından peynir ekmek çıkardı, afiyetle yedi (K13, s.21).
- “Eline sağlık, hayatımda içtiğim en güzel süt bu Yedi! Yüz doksan milyon bin şişe içebilirim bu sütten” dedi (K22, s.26).
- Acıkmıştı da. Dışarıda yumurtlak yoktu. Yiyecek bulması lazımdı. ... Pişmiş yuvarlak şeyleri ağzına attı. Çok lezzetliydi! (K24, s.27).
- Küçük Ayı'nın karnı gürültüyle guruldadı. Anne Ayı “Haydi, kahvaltı edelim.” (K41, s.8).
- Annem çantasından çıkarıyor yedek giysileri, beklemeden değiştiriyor üzerimizi (K2, s.11).
- Üstünü kuru yapraklarla örttü (K5, s.33).
- “Haydi, canım Ninom daha çok işimiz, yıkanacak yüzümüz, fırçalanacak dişlerimiz.” (K16, s.7)

- Banyodan sonra annesi Defne'nin saçlarını taradı. "Saçların çok uzamış" dedi annesi Defneyi giydirirken. "En iyisi çocuk kuaförüne gidip saçlarını kestirelim." (K33, s.11).
- "Şimdi temizlik zamanı" dedi Anne Ayı. Yavrusunun tüylerini yalayarak yüzüne yapışan balı temizledi (K41, s.17).
- Sonra yuvaya beş tane benekli yumurta bırakıyor ve onları sıcak tutmak için üzerine oturuyor (K42, s.6).
- "Seni seviyorum büyükanne!" "Bende seni seviyorum," Dedi büyükannesi. "Ben de," dedi dedesi...(K3, s.32).
- "Sevgili yıldız, ne olur, Pus ve Pati'yle dostluğumuz hiç bozulmasın, sonsuza kadar yollarımız ayrılmasın" (K18, s.25).
- Ve bu haldeyken bile ailesinden kimse onu kucaklamıyordu. Biri sarılısaydı kendini çok iyi hissedecekti hâlbuki (K23, s.16).
- "Benim sana olan sevgim, şu ormanda gördüğün her şeyden daha büyük, en yüksek dağdan daha yüksek, en uzun ağaçtan daha uzun. Sen benim bir tanemsin ve hep öyle kalacaksın." (K41, s.21).
- "Gülüm!" dedi annesi. Onu öptü kokladı (K78, s.13).

3.4.1.3. Çocuk Hikâye Kitaplarında Katılım Haklarına Yer Verme Düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun katılım haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden üçüncü sırada yer almaktadır (%16.10). Katılım hakları temasının içinde; çocuğun görüşlerine saygı, ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve çocuğun yüksek yararı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok ifade özgürlüğü (%60.77) çıkmıştır. Onu çocuğun görüşlerine saygı (%31.49) kodu takip etmektedir. Onları düşük oranlarla takip eden toplanma özgürlüğüdür (%6.11). En az yer verilen kod ise çocuğun yüksek yararı (%1.65) olarak görülmektedir. İncelenen kitaplardan korunma hakları ile ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K77, K33 ve K32 olarak dikkati çekmektedir.

Tablo 8'de katılım hakları teması ve kodlarına ait anlatımlara yer verme sıklıklarının çoktan aza doğru olan sıralaması verilmiştir.

Tablo 8:

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Katılım Haklarına Yer Verme Düzeyi

Kitaplar	Çocuğun görüşlere saygı	İfade özgürlüğü	Barışçıl toplanma	Çocuğun yüksek yararı	Toplam
K77	4	8	1	-	13
K33	6	7	-	-	13
K32	5	6	-	-	11
K28	-	8	1	-	9
K31	4	4	-	-	8
K29	3	4	-	-	7
K30	3	4	-	-	7
K48	1	4	-	2	7
K72	2	3	1	-	6
K50	1	4	-	-	5
K56	3	2	-	-	5
K82	2	3	-	-	5
K8	1	2	2	-	4
K15	1	2	1	-	4
K22	2	2	-	-	4
K74	2	2	-	-	4
K83	-	3	1	-	4
K90	-	4	-	-	4
K95	2	2	-	-	4
K4	-	3	-	-	3
K12	-	2	1	-	3
K23	3	-	-	-	3
K25	1	2	-	-	3
K41	1	2	-	-	3
K80	3	-	-	-	3
K9	-	2	-	-	2
K13	-	2	-	-	2
K18	-	1	1	-	2
K24	-	2	-	-	2
K39	-	2	-	-	2
K59	-	2	-	-	2
K60	1	1	-	-	2
K67	2	-	-	-	2
K81	-	1	1	-	2
K84	-	2	-	-	2
K85	1	1	-	-	2
K86	-	2	-	-	2
K91	-	2	-	-	2
K94	2	-	-	-	2
K3	-	1	-	-	1
K27	1	-	-	-	1
K44	-	-	-	1	1
K34	-	1	-	-	1
K37	-	1	-	-	1

Tablo 8 (Devamı):

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Katılım Haklarına Yer Verme Düzeyi

Kitaplar	Çocuğun görüşlere saygı	İfade özgürlüğü	Barışçıl toplanma	Çocuğun yüksek yararı	Toplam
K61	-	1	-	-	1
K66	-	1	-	-	1
K78	-	1	-	-	1
K87	-	1	-	-	1
K89	-	-	1	-	1
K92	1	-	-	-	1
	57 %31.49	110 %60.77	11 %6.11	3 %1.65	181

Aşağıda incelenen kitaplardaki çocuğun katılım haklarına ilişkin çocuğun görüşlerine saygı, ifade özgürlüğü, toplanma ve çocuğun yüksek yararı haklarıyla ilgili örnekler yer almaktadır.

Aşağıdaki örnek anlatımlar çocuğun görüşlerine saygı hakkı ve çocuğun kendisini ilgilendiren konularda karara katılım hakkıyla ilgilidir.

- Hepsi oy birliğiyle onayladı gergedanı (K8, s.19).
- Çok iyi fikir! ... Böylece birbirimizi daha iyi tanıyabiliriz (K60, s.33).
- Haklısınız küçük dostlarım, haklısınız farkındayım. Yaşamı ve gerçeği öğreneyim derken sizi neden incitip kırayım! (K72, s.18).
- “Bu kadar yetişecek ödevin varken berbere gidemezsin, gel saçlarını ben keseyim” dedi. Hemen “Olur” dedim (K74, s.16).
- Bütün hayvanlar horoza hak vermişler. Koyunlarda bunu kabul etmek zorunda kalmış (K77, s.20).
- Herkes başını sallayarak yaşlı kaplumbağaya hak vermiş (K77, s.22).

İfade özgürlüğü kapsamında çocuğun görüşlerini ifade etmesi, başkalarının görüşlerini almak için soru sorması ve karar vermesiyle ilgili örnekler yer almaktadır.

- “Merhaba Bayan Cadı, benekli farem kayboldu, gördünüz mü?” diye sordu (K3, s.110).
- Küçük köpekse annesine o gün çok sevdiği pamuk helva bulutlarını anlatmak istemiş ama heyecandan anlatamayınca kuyruğunu sallamış (K4, s.25).

- Yavru koala kızdı biraz, homurdanarak söylendi: “Niye uyumak zorundayız sanki her gece? Uykum olmadığında uyumamalıyım bence!” (K22, s.20).
- Bay Ka’ya dönüp sordu: “Bay Ka, ben artık büyüdüm. Acaba biraz dışarı mı çıksam?” (K24, s.19).
- “Burası çok güzel, sence bir süre kalabilir miyim?” (K28, s.13).
- “Babacığım onu gönderecek misin? Bak geri geldi, bizi seviyor.” (K31, s.32).
- “Ah keşke dedim babama, onun da bir arkadaşı olsaydı.” (K52, s.4).
- Babacığım, bugün çok şemsiye satarsan istediğim boya kalemlerinden alır mısın (K55, s.4)?
- Biz onları yapmak için çok uğraştık. Neden yıktın onları, dedi (K56, s.9).
- Bir önerim var. Önümüzdeki yıl öğrenciler aynı tip kostüm yerlerine, sahneye kendi özgün giysileriyle çıksalar ya... (K60, s.32).
- O günden sonra herkes kendisini üzen bir şey olduğunda bunu saklamak yerine birbiriyle konuşmuş (K77, s.28).

Aşağıda incelenen tüm kitaplardaki toplanma hakkıyla ilgili kullanılan anlatım örnekleri verilmiştir:

- Muni’den habersiz, bir araya gelmişti bütün arkadaşları (K8, s.9).
- Koşturdular, uğraştılar. Bu krala bir türlü yaranamadılar. Sonunda... “Bu kadarı yetti” dedi hayvanlar. “Nasıl kurtulacağız bu kraldan?” Öneri geldi gergedandan: “Çamura bulanacağız. Onu bir güzel korkutacağız.” Hepsi oy birliği ile onayladı gergedanı (K8, s.17,18).
- Bu sesi duyan onlarca tavşan kovuğun önüne toplandı. Bay Tavşan onlara köpeği anlattı (K12, s.19).
- Sonunda ağacın altında oturup elmayı nasıl koparabileceklerini düşündüler, saatlerce konuşup tartıştılar (K15, s.19).
- Kafa kafaya verip bir süre düşünüyorlar (K18, s.13).
- Gece olduğunda tüm çocuklar bir araya geldi. Ahmet’in hala kendine bir ev bulamadığını konuştular aralarında (K28, s.41).
- Pek çok kedinin çöplerini ayırıp atmaları gerektiğini bilmediğini fark etmiş Pati. Yaşadığı mahallede bir seminer düzenlemiş (K81, s.12).

Aşağıdaki örnek anlatımlar ise çocuğun yüksek yararının gözetilmesi hakkı ile ilgilidir. İncelenen kitaplarda çocuğun yüksek yararı ile ilgili anlatım sadece iki kitapta yer verilmiştir.

- Kral ve kraliçe minik prensi koruyabilmek için arkadaşlarının tavsiyelerini dinlediler. Duvarları, yerleri, pencereleri, mobilyaları ve sivri uçlu eşyaları kaplamak için çok miktarda kumaş gerekiyordu. Kral, “Pamuklu ve yünlü, kalın kumaşlar kullanılsın,” diye duyurdu. “ve canlı renklerden olsun ki oğlanın içi kararmasın.” (K44, s.8).
- Yeşil Barut bir an düşündü ve emretti: “O zaman atın çocukları denize!” “Ama olur mu kaptan?” diye söylendi geminin miçosu. “Onlar daha çocuk...” (K48, s.20, 21).
- Aşçı da, “Gerçekten bu yetenekli minikler harcanırsa çok yazık olur,” diye ekledi (K48, s.28).

3.4.1.4. Çocuk Hikâye Kitaplarında Korunma Haklarına Yer Verme Düzeyi

Okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarında çocuğun korunma haklarına yer verme düzeyi tüm haklar içinden dördüncü sırada yer almaktadır (%12.07). Korunma hakları temasının içinde; ayrımcılık yasağı, her türlü şiddet ve istismardan korunması, evlat edinilme hakkı, mülteci çocukların korunması, çalıştırılma yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ve silahlı çatışmadan korunma hakkı kodları oluşturulmuştur. Kitaplarda bu kodlara yer verme düzeyi olarak en çok çocuğun her türlü şiddet ve istismardan korunması hakkı (%39.25) çıkmıştır. Onu kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı (%33.33) takip etmektedir. Onları daha düşük oranlarla ayrımcılık yasağı (%15.55), mülteci çocukların korunması (%5.18), çalıştırılma yasağı (%2.96) ve silahlı çatışmadan korunma hakkı (%2.22) izlemektedir. En az yer verilen kod ise evlat edinilme hakkıdır (%1.48). İncelenen kitaplardan korunma hakları ile ilgili anlatımlara en çok yer veren kitaplar K20, K28 ve K25 olarak dikkati çekmektedir.

Tablo 9’da korunma hakları teması ve kodlarına ait anlatımlara yer verme sıklıklarının çoktan aza doğru olan sıralaması verilmiştir.

Tablo 9:

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Korunma Haklarına Yer Verme Düzeyi

Kitaplar	Ayrımcılık yasağı	Her türlü şiddet, istismar	Evlat edinilme	Mülteci çocuklar	Çalıştırılma yasağı	Özgürlük ve güvenlik	Silahlı çatışma	T
K20	-	2	-	3	-	4	3	12
K28	6	1	-	4	-	1	-	12
K25	3	3	2	-	-	1	-	9
K49	-	-	-	-	4	3	-	7
K19	-	2	-	-	-	3	-	5
K24	-	-	-	-	-	5	-	5
K26	-	-	-	-	-	5	-	5
K17	-	4	-	-	-	-	-	4
K43	4	-	-	-	-	-	-	4
K44	-	2	-	-	-	2	-	4
K50	1	1	-	-	-	2	-	4
K66	-	4	-	-	-	-	-	4
K71	3	1	-	-	-	-	-	4
K18	-	3	-	-	-	-	-	3
K34	-	1	-	-	-	2	-	3
K37	-	-	-	-	-	3	-	3
K45	-	3	-	-	-	-	-	3
K59	-	-	-	-	-	3	-	3
K74	-	3	-	-	-	-	-	3
K2	-	1	-	-	-	1	-	2
K9	-	2	-	-	-	-	-	2
K11	-	1	-	-	-	1	-	2
K12	-	-	-	-	-	2	-	2
K13	-	2	-	-	-	-	-	2
K16	-	-	-	-	-	2	-	2
K48	-	1	-	-	-	1	-	2
K56	-	2	-	-	-	-	-	2
K69	-	2	-	-	-	-	-	2
K4	-	1	-	-	-	-	-	1
K5	-	1	-	-	-	-	-	1
K6	-	-	-	-	-	1	-	1
K10	-	1	-	-	-	-	-	1
K14	-	1	-	-	-	-	-	1
K21	-	-	-	-	-	1	-	1
K22	-	1	-	-	-	-	-	1
K23	-	1	-	-	-	-	-	1
K29	-	1	-	-	-	-	-	1
K31	-	1	-	-	-	-	-	1
K35	1	-	-	-	-	-	-	1
K38	1	-	-	-	-	-	-	1
K40	-	-	-	-	-	1	-	1
K42	-	1	-	-	-	-	-	1
K46	-	1	-	-	-	-	-	1
K57	-	1	-	-	-	-	-	1
K63	-	1	-	-	-	-	-	1
K67	-	1	-	-	-	-	-	1
K75	-	1	-	-	-	-	-	1
K79	-	1	-	-	-	-	-	1

Tablo 9 (Devamı):

Okul Öncesi Çocuk Hikâye Kitaplarında Korunma Haklarına Yer Verme Düzeyi

Kitaplar	Ayrımcılık yasağı	Her türlü şiddet, istismar	Evlat edinilme	Mülteci çocuklar	Çalıştırılma yasağı	Özgürlük ve güvenlik	Silahlı çatışma	T
K80	1	-	-	-	-	-	-	1
K87	-	-	-	-	-	1	-	1
K90	-	1	-	-	-	-	-	1
K94	1	-	-	-	-	-	-	1
	21	53	2	7	4	45	3	135
	%15.55	%39.25	%1.48	%5.18	%2.96	%33.33	%2.22	

Aşağıda tüm kitaplarda korunma hakları kapsamında ayrımcılık yasağı ile ilgili örnekler verilmiştir:

- “Ama anne, o bize hiç benzemiyor. Baksana, rengi bile farklı!” Bal Ayı, şefkatle cevap vermiş: “Yavrularım yeni kardeşimiz bizim gibi siyah Asya ayısı değil. O, küçük bir panda. Onun adını Kartopu koydum.” (K25, s.7).
- “Evet, güzel dostum keşke kalsan fakat burada kalmanı istemeyenler olabilir. Acaba kendine daha iyi bir yer mi bulsan?” (K28, s.17).
- “Keşke gelebilsem... Çok güzel bir kalbin var. Fakat büyüyünce burada sorun çıkarırsın sanıyor ülkemizdeki insanlar.” (K28, s.29).
- “Harika olurdu ama buradakiler seni çok yadırgar, onlara benzemiyorsun diye seninle konuşmazlar” (K28, s.29).
- “Sınırlar yok, tüm dünya hepimizin!” Diye hep bir ağızdan haykırdılar. “... Doğan her çocuğun eşit ve özgür olduğunu, onlara söyleyelim.” (K28, s.43).
- Minik karıncayıyen dili küçük olduğu için çok üzülüyordu. Kardeşleri dalga geçmesin diye yalnız başına uzunca bir ağaca tırmanıyor, orada dilini uzatmaya çalışıyordu (K35, s.12).
- Akranlarından farklı olsa da, anlaşılır biçimde konuşmasa da, onlar kadar güzel resim çizip boyaymasa da, söylenenlerin hepsini anlayamasa da, başka birçok şey yapabiliyordu (K38, s.14).
- Olası rakipler karşısında her bir çocuğun, diğerlerinden üstünlüğüyle göze çarpması gerekiyordu (K43, s.6).
- Oysa annem, siyahım diye ayırmadı beni diğer yavrularından (K71, s.8).

- “Bakın bu çiçekler herkese karşı aynı,” dedi. “Karşılarındaki kişinin diline, dinine, zengin ve fakir olmasına göre renk ve ya koku değiştirmiyorlar.” (K94, s.11).

İncelenen kitaplardaki çocuğun her türlü ihmal ve istismardan korunması hakkı çocuğun genel olarak korunmasıyla ilgilidir. Ayrıca içinde duygusal istismar ile ilgili örneklere de yer verilmiştir.

- Hep balona binmek isteseler de anneleri, henüz çok küçük oldukları için, ancak büyüdükleri zaman binebileceklerini söylemiş (K4, s.12).
- “Açlıktan uykunun kaçtığı gecelerde bu göktaşının ışığıyla ormanda yiyecek arayabilirsin” dedi (K5, s.24).
- Yağmur durmadan yağıyordu. Anne ayı izin vermiyordu Bozi’nin dışarı çıkmasına (K9, s.5).
- “Hele gece karanlığı da basınca hiçbir şey göremezsin. Geceyi burada geçir, sabah yoluna devam edersin...” dedi (K13, s.17).
- Büyükanneleri, “Hadi artık içeri girin, ıslanıp hasta olacaksınız!” diye seslenmiş (K14, s.4).
- ... Küçük hayvanları korur düşmanlarından... (K17, s.12).
- Öfkeli bağırlara uyandık. Muhafızlar bağıra çağıra bizi arıyorlardı. Saklanmalıydık! “Çabuk! Bu taraftan” diye fısıldadı annem (K20, s.27, 28).
- “Hey Kartopu! Buraya oyun oynamaya gelmedin. Bizimle yaşamak istiyorsan bizim gibi davranmayı öğrenmelisin.” Kartopu ağlamaklı cevap vermiş: “Ama ben sizin kadar hızlı hareket edemem.” (K25, s.16).
- Kardeşleri onun minnacık diliyle dalga geçtiler (K35, s.11).

İncelenen kitaplardaki çocuğun evlat edinilme hakkıyla ilgili anlatıma sadece bir kitapta rastlanmıştır, örnekler şunlardır:

- “Bu küçüğü burada nasıl yalnız bırakırım, en iyisi onu yanıma alayım,” diye geçirmiş içinden ve yavruya sarılmış: “Yeni bir yavrum daha oldu, üstelik kartopu gibi...” diye sevinmiş (K25, s.5).
- Artık ailemizden biri. Lütfen kardeşinize iyi davranın, olur mu canlarım (K25, s.8)?

Araştırmada incelenen kitaplardan iki tanesinde mülteci çocukların korunması hakkında ilgili anlatım örneklerine rastlanmıştır, bu örnekler aşağıda verilmiştir:

- Annem adama biraz para verdi. Adam bizi sınırın diğer tarafına geçirdi (K20, s.29).
- Kuşlarda aynı bizim gibi göç ediyorlardı. Onların yolculuğu da uzundu ama hiç sınır geçmek zorunda değillerdi. Belki, bir gün, aynı kuşlar gibi, biz de yeni bir yuva buluruz. Hikâyemize baştan başlayabileceğimiz güvenli bir yuva (K20, s.41).
- “Üzülme, eminim iyi bir yer bulacaksın kalacak, bizim devletimiz size çok yardım etmiş, gözüm arkada kalmayacak.” (K28, s.9).
- “Ah! Keşke... Fakat duyduğuma göre başka ülkelerin yardımı olmadan, çok zormuş burada kalman...” (K28, s.21).
- “Keşke gelebilsem... Çok güzel bir kalbin var. Fakat büyüyünce burada sorun çıkarırsın sanıyor ülkemizdeki insanlar.” (K28, s.29).
- “İşte küçük Ahmet’in hikâyesi budur. Yolculukların en zorudur. Fakat dünya çocuklarının desteğiyle artık Ahmet mutlu ve güvende... (K28, s.44).

İncelenen kitaplardaki çocuğun çalıştırılmama hakkında ilgili anlatıma sadece bir kitapta rastlanmıştır, örnekler şunlardır:

- Şatoda, çocukların bazıları farklı büyüklükte ve biçimdeki parçalardan şekiller oyuyordu. ... Dev onları sürekli gözlüyor, bir an bile durmalarına izin vermiyordu (K49, s.11).
- Böylece o gün, çocukların zorla çalıştırıldığı son gün olmuştu K49, s.31).
- Birkaç gün sonra dev, şatosunu büyük bir oyuncak fabrikasına dönüştürmeye karar verdi. Burada çocuklar oyuncakları denemekten, oynamaktan ve eğlenmekten başka bir şey yapmayacaklardı (K49, s.32).
- Bundan sonra dev onları gülerken ve çalışmak yerine oynarken görmeyi tercih etti. Bir hata yapmış olduğunu anladı (K49, s.31).

Aşağıda incelenen tüm kitaplarda korunma hakları kapsamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkında ilgili örnekler verilmiştir:

- Küt diye yere çarpınca anlamış ki; uçtuğunu sanırken meğer düşüyormuş. ... Derin bir yarığa düşüvermiş. Birden bire korkuya kapılıvermiş (K11, s.17).
- O günden sonra köpeği bir daha gören olmadı. Artık Bay Tavşan ve arkadaşları her gün güneşin, bulutların ve özellikle taze yoncaların tadını çıkarıyorlardı (K12, s.26, 27).
- “Nasıl bir yer?” diye sorduk anneme. “Güvenli bir yer” dedi annem. “Oraya gideceğiz ve artık korkmadan yaşayabileceğiz.” (K20, s.13, 14).
- Çünkü özgürlüğün tadını bilen birini asla evcilleştiremezsin (K21, s.33).
- Ejder’in evi çok karanlıktı. Hiç penceresi yoktu. Ama Ejder’in bir pencereye ihtiyacı da yoktu. Çünkü dışarı çok tehlikeliydi (K24, s.2).
- Kapatmış insan Sincap’ı bir kafese. Koymuş camekânın önüne (K26, s.32).
- ... Doğan her çocuğun eşit ve özgür olduğunu, onlara söyleyelim.” “işte küçük Ahmet’in hikâyesi budur. Yolculukların en zorudur. Fakat dünya çocuklarının desteğiyle artık Ahmet mutlu ve güvende...” (K28, s.43, 44).
- Yeşil kırlarda yaşayan hayvanlar çok mutlu görünseler de aslında çok korktukları bir şey vardı (K34, s.4).
- “Prens sadece gerekli kişiler tarafından ziyaret edilmeli ve kesinlikle saraydan dışarıya adımını atmamalıdır.” (K44, s.11).

İncelenen kitaplardaki çocuğun silahlı çatışmadan korunması hakkı ile ilgili anlatıma sadece bir kitapta rastlanmıştır. Örnekler aşağıda verilmiştir:

- Savaş başladı. Her gün etrafımızda korkunç şeyler olmaya başladı. Çok geçmeden çevremizde kargaşadan başka bir şey göremez olduk. Sanki dünyanın bütün ışıklarını söndürüyorlardı (K20, s.6).
- Ve bir gün savaş babamı aldı. O günden sonra etrafımızdaki karanlık daha da büyüdü ve annemin endişeleri daha da arttı (K20, s.7,9).
- Ertesi gün, annemin bir arkadaşı ona insanların çoğunun şehri terk ettiğini anlattı. Başka bir ülkeye kaçmaya çalışıyorlarmış (K20, s.12).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk Hakları Sözleşmenin 42. maddesi çocuğun haklarını öğrenmesini ve kullanmasını güvence altına alır; “Taraflar Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.” Dolayısıyla okulöncesi eğitimden başlayarak tüm çocuklara hak eğitiminin verilmesini gerekli kılmaktadır. Bunun gereği olarak Okul Öncesi Eğitim Programı’nda (2013), çocuk hakları eğitimi programının içeriğine yansıtılmış farklı gelişim alanlarındaki kazanım ve göstergeler arasında çocuk haklarına yer verilmiştir. Çocuğun eğitiminde yararlandığımız edebiyat ürünleri, çocukların haklarını öğrenmesinde de etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.

Çalışmanın başında kitapçılarla yapılan görüşmelerde çok geniş yelpazede kitap yayını olan aynı zamanda farklı fiyat seçenekleri de sunan Timaş yayınları kitaplarının daha çok satıldığı tespit edilmiştir. Bunu en çok satan ikinci yayınevi olarak Tübitak yayınları takip etmektedir. Aynı şekilde gözlem yapılan okul öncesi okulların kitaplıklarında da en çok yer verilen yayının Timaş ve Tübitak yayınları olduğu gözlenmiştir. Araştırma kapsamında uygulanan görüşme formu sonucu da yukarıda belirtilen verileri destekler niteliktedir. Yöneticiler Tübitak yayınlara çoğunlukla tercih ederken, öğretmen ve veliler daha çok Timaş yayınlara öncelik vermişlerdir. Araştırmaya katılanların %60’ı kitap seçiminde Çocuk Haklarına dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan sadece bir öğretmen ve bir veli kitap seçiminde Çocuk Haklarına dikkat etmediğini söylemiştir. Katılımcıların %23.63’ü Çocuk Haklarına dair bir eğitime katıldıklarını ifade etmişlerdir. Eğitime katılanların %76.92’si eğitimcidir. Anketin içeriğinde katılımcıların Çocuk Haklarıyla ilgili verdikleri bilgilerden Çocuk Hakları konusunda çok kısıtlı bir bilgiye sahip oldukları görülmektedir.

Tüm bu veriler ışığında oluşturulan yayınevi listesinden en çok tercih edilen iki yayınevi, orta düzeyde tercih edilen iki yayınevi ve en az tercih edilen 3 yayınevinden seçilen toplam 95 çocuk hikâye kitabı incelenmiştir. Kitaplarda çocuk haklarına dair 1119 örnek bulunmuştur. Bunlardan en çok 87 kitapta

Gelişimsel Haklara (%38.51) yer verildiği görülmüştür. Bunu 85 kitapta yer verilen Yaşamsal Haklar (%33.24) takip etmektedir. Bu hakları daha düşük oranla Katılım Hakları (%16.17) ve Korunma Hakları (%12.06) takip etmektedir. Fakat kitap sayılarına göre korunma haklarına 52 kitapta yer verilirken, katılım haklarına 50 kitapta yer verilmiştir.

Bu konuda yapılan sınırlı sayıda çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Kepenekçi ve Aslan (2011), incelediği 81 çocuk hikâye kitabında gelişimsel ve yaşamsal haklara; katılım ve korunma haklarına göre daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Karaman Kepenekçi (2010), 100 temel eserden 21 kitabı çocuk hakları açısından incelemiş; en çok gelişimsel haklara ardından yaşamsal ve korunma haklarına yer verildiği görülmüştür. En az katılım haklarıyla ilgili örnekler bulunmuştur. Bir diğer çalışmada da Türkyılmaz ve Kuş (2014) 100 Temel Eserden en çok okutulan 10 kitabı incelemiş ve en çok yaşamsal haklara yer verildiği, onu gelişme ve katılım hakkının izlediği görülmüştür. En az korunma haklarına yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Önceki çalışmalarda da bu çalışmada olduğu gibi kitaplarda en fazla gelişimsel ve yaşamsal haklara ilişkin anlatım örneklerine rastlanmıştır, en az da katılım ve korunma haklarına yer verildiği görülmüştür.

Benzer bir çalışmada, Sırmalı Turan (2011), “Her Güne Bir Masal” adlı kitabın incelenmesinde Çocuk Haklarıyla ilgili olumlu anlatımlara yer verildiğini ancak ihlal eden örneklerin de kitapta yer aldığını tespit etmiştir. En çok gelişme ve korunma haklarına yer verildiği daha az oranda yaşamsal ve katılım haklarına yer verildiği görülmüştür.

Bu araştırmada ve diğer yapılan araştırmalarda çoğunlukla tespit edilen hakların gelişimsel olduğu görülmüştür. Bunun nedeni gelişimsel haklar içinde yer alan bilgi edinme, eğitim, oyun ve kültür hakları zaten kitapların temelde ele aldığı, okuyucusunda geliştirmek istediği alanlardır. Kitap, eğitimin öğretmenden sonraki en önemli materyali olduğundan bu noktada bu hakların yansıtıldığı durumlara kitaplarda daha fazla yer verilmesi bu ilişkinin doğasından kaynaklanır.

Her ne kadar hukuken tüm haklar eşit öneme sahip olsa da gelişimsel haklar okul öncesi çocuğun en çok kullandığı eğitim hakkı; serbest zaman, oyun, eğlence ve dinlenme hakkı; bilgi edinme hakkı gibi haklar doğal olarak okul

öncesi çocuğuna seslenen hikâye kitaplarında da daha fazla yer almaktadır. Diğer bir açıdan bu haklar aynı zamanda çocuğun günlük rutinini sürdürebilmesi için gereken haklardandır. Mesela oyun ve dinlenme hakkı çocuğun uyumadığı her an kullandığı haklarıdır.

Yaşamsal haklar da gelişimsel haklardan sonra kitaplarda en fazla ele alınan haklardandır. Gelişimsel haklarda olduğu gibi çocuğun rutin ihtiyaçları arasında olan bakım, beslenme, barınma, giyinme, sağlıklı yaşama ve sevgi görme gibi haklar doğal olarak kitaplarda da daha fazla yer almaktadır. Diğer bir değişle, yaşamsal ve gelişimsel haklar insanın varlığını sürdürebilmesi için belli bir düzen içersinde kullanması gereken haklarken, korunma ve katılım hakları (silahlı çatışmadan korunma, cinsel istismardan korunma veya dernek kurma hakkı gibi) kişilerin gerekli şartlar oluştuğunda başvurduğu hatta pek çoğumuzun belki de hayatta hiç kullanmak durumunda kalmadığı haklardır. Bu sebeple de yaşamsal ve gelişimsel hakların gerçek hayattaki oranlarının kitaplara yansımaları da paralel olduğu söylenebilir.

Kitaplarda da korunma ve katılma hakları bu çalışmada ve diğer çalışmalarda en az bahsi geçen ve başvuru hakları olarak yer almıştır. Bu durumun bir diğer sebebi de gelişimsel ve yaşamsal hakların tek bir cümlede ifade edilebilecek somut haklar olması bu haklara daha sık ve yoğun göndermeler yapılmasına olanak sağlar. Öte yandan, korunma ve katılma hakları daha soyut haklar olarak özellikle okul öncesi dönem çocukları için bir cümlede ifade edilmesi zordur. Mesela çalışma yaşamında korunma hakkının anlatılması için bazen bütün bir hikâye gerekebilir. Aynı sebeple bu haklar kısa bir zaman dilimi içersinde pek çok kez başvuru ihtimalinin daha az olduğu durumları ifade ettiğinden, yani beslenmek gibi her gün başvurduğumuz haklar olmadığından, kitaplardaki yer alma sıklığının az olması da bu durumun bir yansımasıdır.

Karaman Kepenekçi (2010)'nin çalışmasında olduğu gibi, bu çalışmada da yeni yayınların eskilerine nazaran çocuk haklarına yönelik anlatımlarının daha fazla olduğu görülmüştür. 4 Mayıs 1995 tarihinde ülkemizde yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilgili aktif çalışmalara 2000 yılından sonra başlanmıştır. Dolayısıyla bu bilincin pratiğe dönüşmesi ve eğitim materyallerine yansımaları daha uzun bir süreç gerektirmektedir. Aynı şekilde bu sürecin takibini

kitaplardaki yansımalarından da yapabilmekteyiz. Özellikle Okul Öncesi Programı'nın (2006) eksiklerini gidermek için UNICEF'in içinde yer aldığı bir komisyon tarafından 2012 yılında hazırlanan ve 2013'de revizyonu tamamlanan yeni programda çocuk hakları ile ilgili yapılan iyileştirmeler bu tarihten sonraki eğitim materyallerini ve çocuklara yönelik kitapların içeriklerini de etkilemiştir. Bu çalışmamızda da yıl bazında bu değişiklikleri takip edebilmekteyiz. Bu tarihten sonraki kitaplarda öncekilere kıyasla önemli ölçüde daha fazla çocuk haklarına yer verildiği tespit edilmiştir.

Ancak bu çalışmamızdaki en önemli çıkarımlardan biri hala bu konuda hem eğitim materyali hem de eğitimci ve velilerin bilinç düzeyi anlamında ciddi çalışmalara ihtiyaç olduğudur. Bu çalışmada her ne kadar katılımcılar çocuk haklarına dikkat ettiklerini ifade etseler de çocuk haklarıyla ilgili bilinçlendirilmenin eksik olduğu görülmektedir. Yine Dinç'in (2015) çalışmasında da ebeveynlerin çocuk hakları konusunu yeterince bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Dolayısıyla çocuk hakları konusunda bir bilinçlendirme gereksinimi olduğu söylenebilir.

Yapılan anket çalışmasında 55 katılımcıdan 13'ü çocuk haklarıyla ilgili bir eğitime katıldıklarını ifade etmiştir. Hâlbuki hedef kitlesi özellikle çocuklar olan eğitimcilerin hepsinin konuyla ilgili bir eğitimden geçerek görevlerine başlamış olmaları ve dolayısıyla bu haklara riayet ederek uygulamalarını gerçekleştirmeleri gerekirken 15 eğitimci katılımcının sadece 5 tanesi çocuk hakları eğitimi aldıklarını söylemiştir. Bu anlamda hem üniversitelerde hem de mesleğine başlamış öğretmenler için hazırlanan hizmet içi eğitimlerinde çocuk hakları eğitimlerine daha fazla ihtiyaç olduğu gerçeği bu çalışmada vurgulanan sonuçlardan biridir.

En önemli işlevi çocuğun dünyasının dilinden gerçek yaşamla çocuğu tanıştırmak ve gerçek yaşamın simülasyonunu çocuğa en güvenli ve sağlıklı bir yolla sunmak olan çocuk edebiyatı (Sever, 2015) bu önemli işlevini ancak çocuk haklarına sahip eğitimciler ve veliler aracılığıyla gerçekleştirebilir. Eğitimcisi ve okuyucu ile bütünleşemeyen kitapların yerine getirmesi beklenen işlevi eksik kalır. Bu bütünlüğe ulaşmada, eğitim materyallerindeki eksikleri hatta hataları iyileştirme noktasında bilinçli eğitimcilerin iş başında olması gereklidir.

Çocuklara eğitim veren ama çocuk hakları konusunda bilinç ve uygulama eksiği olan bir eğitimci, materyaller çocuk haklarına uygun olsa bile kendisi farkında olmadığı bir konuyu öğrenciye nasıl aktaracak, bu anlamda kendi uygulamalarının çocuk haklarına uygunluğunu nasıl denetleyecektir? Bu sebeple bu alanda eğitim almış eğitimciler Çocuk haklarına uygun yazılmış ve ya çocuk hakları bilinci kazandırmaya yönelik hazırlanmış ve hatta bu maksatla hazırlanmamış materyalleri kullanarak çocuklarda bu konuda bir bilinç oluşturabilir.

Çocuk hakları eğitimi sadece çocukların kendi haklarının bilincinde olması ve haklarını etkin kullanabilme becerisini kazanması için değil, aslında en çok da çocuğa karşı sorumlu olan yetişkinleri ilgilendirmektedir. Çocuk hakları eğitiminin bir diğer kazanımı ise çocuğun yaşadığı çevrede hayatı paylaştığı tüm canlıların haklarına riayet eden, bağımsız ve duyarlı bireyler olmasını sağlamaktır. Başkasının haklarına saygı duyarak kendi davranışlarını düzenleme yeteneği, hem sağlıklı bir kişiliğe sahip olması ve hem de sağlıklı bir toplumun oluşması için gereklidir. Bu da ancak çocuğun bu bilince sahip bir ailede doğması ve bu bilinçte bir ortamda eğitim almasını sağlamakla toplum çapında başarılabilir. Okuldaki uygulamalar ancak evde de desteklenirse istenilen sonuca daha kalıcı bir şekilde ulaşılabilir. Bu açıdan velilerin de bilinçlendirilmesi için belirli bir program dâhilinde çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Akyüz, E. (2016). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Alpöge, G. (2003). Çocuk edebiyatının çocuk gelişimine katkısı. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 24(32-33).
- Aral, N. & Gürsoy F. (2000). *Kitabın çocuğun gelişimindeki yeri ve önemi*. I. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunulan bildiri. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aral, N., Kandır, A. & Can Yaşar, M. (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa.
- Aslan, C. (2013). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel işlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17(6-9).
- Aydınlık, A. (2017). *Çocuk haklarının gelişiminde okul öncesi eğitimin yeri ve önemi: "Ankara Örneği"* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Berk, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bulut, M. K. (2015). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocukluk anlayışı* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Boğdan, R. C. & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative rescarch for education: an introduction to theory and methods*. 3rd Ed. Allyn and Bacon.
- Dağlıoğlu, H. E. & Çakmak, Ö. Ç. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(510-534).
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çocuk edebiyatı ve eğitsel özellikleri, erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 1(3).
- Dursunoğlu, H. (2011). Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı. Tacettin Şimşek, (Ed.), *Çocuk edebiyatı içinde* (s. 31-39). Ankara: Grafiker.
- Erbay, E. (2013). *Çocuk hakları*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Erwin, E. J. & Kipness, N. E. (1997). Fostering democratic values in. *Early Childhood Education Journal*, 25(1).
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve ergen eğitimi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Gooden, A. M. & Gooden, M. A. (2001). Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles*, 45(89–101).
- Gönen, M., Uludağ, G., Tanrıbuyurdu, E. & Tüfekçi, E. (2014). 0-3 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(126-139).
- Gönen, M. (2009). *Çocuk edebiyatı dersi*. Ders Notları.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. & Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Haktanır, G. (2014). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hart, S. N., Cohen C. P., Erickson, M. F. & Flekkoy M. (2001). *Children's rights in education*. Jessica Kingsley Publishers.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (2003). *Çocuk haklarına dair sözleşme uygulama elkitabı*. UNICEF.
- Işıtan, S. & Gönen, M. (2006). *Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramıyla ilgili konuları içermesi yönünden incelenmesi*. II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Karaman Kepenekci, Y. & Aslan, C. (2011). *Okul öncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Karaman Kepenekci, Y. (2010). An analysis on children's rights instories recommended for children in Turkey. *Journal of Peace Education*, 7(1): 65–83.

- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3): 463-475.
- Kandır, A. (2003). *Gelişimde 3-6 yaş çocuğum büyüyor*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşıyan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Koçyiğit, S. (2014). Çocukların bakış açılarıyla okul öncesi eğitim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2): 203-214.
- Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kükürtcü, S. K. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Maynard, T. & Powell, S. (2014). *An introduction to early childhood studies*. Sage.
- Mc Naughton, G. & Smith K. (1999). Children's rights in early childhood. In M. Kehily (Eds.), *An Introduction To Childhood Studies* (pp. 161-176). Open University Press.
- Merey, Z. (2016). *Çocuk hakları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı*. (2013). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Musaoğlu, E. B. (2012). *MEB 36-72 aylık çocuklar için Okul Öncesi Eğitim Programı'nın (2006) çocuk hakları açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Nayır, F. & Karaman Kepenekci, Y. (2011). İlköğretim türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları. *İlköğretim Online*, 10(1): 160– 168.

- Neslitürk, S. & Ersoy, A. F. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3(2).
- Serozan, R. (2005). *Çocuk hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sever, Sedat. (2015). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Smith, A. B. (2017). Children's rights and early childhood education. In L. Miller, C. Cameron, C. Dalli, & N. Barbour (Eds.), *The Sage handbook of early childhood policy* (pp. 452-466). Sage.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(30-39).
- Topsakal, C. & Ayyürek, O. (2012). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin çocuk haklarını kullanmaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (37-53).
- Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözümlenmesi* ("Her Güne Bir Masal" adlı kitap üzerine bir inceleme) (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Turla, A. (2015). *Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı*. Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Türkyılmaz, M. & Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15).
- Uluç, F. Ö. (2008). İlköğretim programlarında çocuk hakları (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Uyanık, Ö. & Kandır, A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim*. 3(118-134).
- UNESCO. (1974). *Council of europe committee of ministers: Recommendation concerning education for international understanding, cooperation and peace and education relating to human rights and fundamental freedoms*. Paris.
- UNICEF. (2004). *Çocuk Haklarına dair Sözleşme*. Mullan.

- Veziroğlu, M. & G6nen, M. (2012). Resimli ocuk kitaplarının MEB Okul 6ncesi Eğitim Programı'ndaki kazanımlara uygunluğunun incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(163).
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2012). *ocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ.
- Yavuzer, H. (1999). *ocuk gelişimi ve psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. & şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma y6ntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Washington, F. (2010). *5 – 6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı ocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.

EKLER

Ek 1: Çocuk Hakları Sözleşmesi

Madde 1: Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2:

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırımı veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Madde 3:

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4: Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik,

sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5: Taraf Devletler, bu Sözleşme'nin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6:

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7:

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilme ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukukuna ve ilgili uluslar arası belgeler çerçevesinde üslendikleri yükümlülükleri uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8:

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dâhil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9:

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana–babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana–babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana–babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.
2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.
3. Taraf Devletler, ana–babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.
4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dâhildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana–babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10:

1. 9'uncu Maddenin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru

yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana–babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana–babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dâhil herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11:

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.
2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12:

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.
2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13:

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:
 - a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı;
 - b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14:

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlaki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15:

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.
2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlanılamaz.

Madde 16:

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişiminde keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17: Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel

sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerinin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e) 13 ve 18 inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18:

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler.
2. Bu Sözleşme’de belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.
3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19:

1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.
2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20:

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.
3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında. Bakıcı aile yanına verme, İslam Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21: Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

- a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu

göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyararak, kararını verir;

- b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler;
- c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar;
- d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar;
- e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22:

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.
2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetler arası ve hükümet dışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden bir araya gelebilmesi için ana–babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu

Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana–babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23:

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.
2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana–babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.
3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana–babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.
4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgidен yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.

Madde 24:

1. Çocuk hakları sözleşmesinde “Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.
2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:
 - a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
 - b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
 - c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
 - d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
 - e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana–babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
 - f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana–babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.
4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 25: Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26:

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dâhil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.
2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da göz önünde tutularak sağlanır.

Madde 27:

1. Çocuk hakları sözleşmesinde “Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.
2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.
3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanaklar ölçüsünde, ana babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.
4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28:

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:
 - a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
 - b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
 - c) Uygun bütün araçlar› kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
 - d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
 - e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.
2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme 'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

Madde 29:

1. Taraf devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:
 - a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
 - b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Anlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

- c) Çocuğun ana–babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşei ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
 - d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
 - e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.
2. Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30: Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31:

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.
2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32:

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

- a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;
- b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.
- c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33: Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dâhil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34: Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suiistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması ve sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35: Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36: Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37: Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

- a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi

salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

- b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.
- c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancı biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.
- d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38:

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.
2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silahaltına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.
4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39: Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suiistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40:

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.
2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:
 - a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.
 - b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya itham› bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:
 - i. Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;
 - ii. Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal
 - iii. Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek

- yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana–babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;
- iv. Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;
 - v. Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;
 - vi. Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;
 - vii. Kuvuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;
3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:
- a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;
 - b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.
4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41: Bu Sözleşme’de yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve:

- a) Bir Taraf Devletin yasasında veya
- b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 42: Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43:

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.
2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.
3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.
4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşme’nin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.
5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.
7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.
8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.
9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.
10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.
11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.
12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44:

1. Taraf Devletler, bu Sözleşme’de tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:
 - a) Bu Sözleşme’nin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde;
 - b) Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşme 'ye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşme'nin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.
3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.
4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşme'nin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.
5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.
6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45: Sözleşme'nin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

- a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşme'nin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşme'nin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;
- b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

- c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;
- d) Komite, bu Sözleşme'nin 44 ve 45'inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

Madde 46: Bu sözleşme bütün devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47: Bu sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48: Bu sözleşme bütün devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49:

1. Bu sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.
2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tedvinden sonra bu Sözleşme'yi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesinin tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50:

1. Bu Sözleşme 'ye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı

düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1'inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşme 'ye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.
3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51:

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.
2. Bu Sözleşme'nin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.
3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52: Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53: Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşme'nin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54: İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşme'nin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Ek 2: Çocuk Hakları Sözleşmesi Çocuk Dostu Versiyonu

Madde 1. Çocuğun tanımı: Sözleşmeye göre on sekiz yaşına kadar çocuksunuz.

Madde 2. Ayrımcılık: Irk, renk, cinsiyet, din, görüş, köken veya ekonomik durum, engellilik doğum veya anne babanız veya vasinizin herhangi bir başka özelliği nedeniyle ayrımcılığa uğratılamazsınız.

Madde 3. Çocuğun öncelikli yararı: Çocukları etkileyen bütün eylemler ve kararlarda çocuk için en iyi olan temel alınmalıdır.

Madde 4. Sözleşmedeki hakların kullanılması: Hükümetlerin bu hakların siz ve bütün çocuklar tarafından kullanılabilmesini temin etmeleri gerekir.

Madde 5. Anne baba rehberliği ve çocuğun gelişim halindeki yetenekleri: Aileniz size rehberlik etmek gibi temel bir sorumluluğa sahip olup, geliştiğiniz ölçüde ve yetenekleriniz ve yaptıklarınızın sonuçları ile ilgili anlayışınız arttığı ölçüde haklarınızı doğrudan kendiniz kullanırsınız ve hayata geçirirsiniz. Hükümetler bu hakka saygı göstermelidir.

Madde 6. Yaşam ve gelişim hakkı: Yasamaya ve gelişmeye hakkınız vardır. Hükümetlerin yaşamınızı sürdürmenizi ve sağlıklı gelişmenizi temin etme görevi vardır.

Madde 7. Doğum kaydı, ad, vatandaşlık ve anne baba bakımı: Doğumunuzun yasal biçimde kaydedilmesi, bir ad ve vatandaşlığa sahip olmak, anne babanızı tanımak ve onlar tarafından bakılmak hakkınızdır.

Madde 8. Kimliğin korunması: Hükümetler bir ad, vatandaşlık ve aile bağlarına sahip olma hakkınıza saygı göstermelidirler.

Madde 9. Anne babadan ayrılma: Kendi isteğiniz dışında (örneğin ana-babanızdan birinin size kötü davranması veya ihmal etmesi durumu dışında) anne babanızdan kimse sizi ayıramaz. Anne babanız ayrıysa, bu durum sizi incitmediği ölçüde her ikisiyle temas etme hakkınız vardır.

Madde 10. Ailenin yeniden bir araya gelmesi: Anne babanız farklı ülkelerde yaşıyorlarsa, her ikisiyle teması sürdürebilmek veya yeniden aile olarak bir araya gelebilmek için ülkeler arasında seyahat etmenize izin verilir.

Madde 11. Başka bir ülkeye yasadışı yoldan gönderilmeme: Hükümetler ülkeden yasadışı olarak çıkartılmamanız için önlem almalıdırlar.

Madde 12. Çocuğun görüşüne saygı gösterilmesi: Yetişkinler sizi etkileyecek kararlar alırken özgür biçimde düşündüğünüzü söyleme ve görüşlerinizin alınacak kararda hesaba katılması hakkınızdır.

Madde 13. İfade ve bilgi özgürlüğü: Söz konusu bilgi size ve başkalarına zarar vermediği sürece, her biçimde bilgiye ulaşmaya çalışmak, bilgi edinmek ve bilgilerinizi paylaşmak hakkınız vardır (örneğin yazı, sanat, televizyon, radyo ve internet yoluyla).

Madde 14. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü: Başkalarının haklarını kullanmalarına engel olmadığı sürece, istediğinizi düşünme ve istediğinize inanma, dininiz gereği ibadet etme hakkınız vardır. Anne babanız size bu konularda rehberlik yapmalıdır.

Madde 15. Barışçıl örgütlenme ve toplanma özgürlüğü: Diğer çocukların haklarını engellemediği sürece, baksı çocuklarla gruplar ve dernekler kurmak veya var olanlara katılmak hakkınızdır.

Madde 16. Özel yaşamın gizliliği, onur ve saygınlık: Özel yaşamın gizliliği hakkınızdır. Kimse geçerli bir neden olmaksızın saygınlığınıza zarar veremez, sizin veya ailenizin evine giremez, mektuplarınızı ve e-postalarınızı açamaz.

Madde 17. Bilgi ve medyaya erişim: Kitap, gazete, dergi, televizyon, radyo ve internet dâhil, çeşitli kaynaklardan güvenilir bilgi edinme hakkınız vardır. Bilgi, yararlı ve anlaşılır olmalıdır.

Madde 18. Anne babanın ortak sorumluluğu: Anne ve babanızın her ikisi de sizi yetiştirmekte ortak sorumluluk sahibi olup, her zaman sizin için en iyi olanı dikkate almalıdır. Hükümetler, özellikle anne ve baba çalışıyorsa size karşı sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için gerekli hizmetleri sunmalıdır.

Madde 19. Her tür şiddet, istismar ve ihmale karşı korunma: Hükümetler, sizin gerektiği gibi bakılmanızı ve anne babanız ya da başka bakıcılardan kaynaklanabilecek şiddet, istismar ve ihmale karşı korunmanızı temin etmelidirler.

Madde 20. Alternatif bakım: Anne baba ve aile size gereken bakımı sağlayamıyorsa, Hükümetler dininize, gelenek ve dilinize, insanlık onuruza ve

insan haklarınıza saygı gösterecek kişilerin ve kurumların size bakımını sağlamakla yükümlüdür.

Madde 21. Evlat edinilme: Kendi ülkenizde ya da bir başka ülkede evlat edinilmiş olmanıza bakılmaksızın, evlat edinirken yetişkinlerin düşünmesi gereken şey sizin için en iyi olanı neyse odur.

Madde 22. Sığınmacı çocuklar: Ülkeniz güvenli olmadığı için bir başka ülkeye geldiyseniz, korunma ve desteklenme hakkınız vardır. O ülkede doğan çocuklarla haklarınız aynıdır.

Madde 23. Engelli çocuklar: Herhangi bir engellilik durumunuz söz konusu ise, özel bakım, destek ve eğitim alarak eksiksiz ve bağımsız bir yaşam sürmeye ve yeteneğiniz ölçüsünde topluma katılım göstermeye hakkınız vardır.

Madde 24. Sağlık bakımı ve hizmetleri: Kaliteli bir sağlık bakımı hakkınız vardır (örneğin ilaç, hastane, sağlık görevlileri). Ayrıca sağlığınızı korumak için temiz su, besleyici gıda, temiz çevre ve sağlık eğitimi de hakkınızdır. Eğer ülkenizde hakkınızın hayata geçmesi için yeterli kaynak yoksa uluslararası dayanımsa ruhuyla ülkeler birbirlerine yardım ederler.

Madde 25. Kurumların periyodik olarak denetlenmesi: Anne babanızdan uzakta kapalı kurumlarda bakılıyorsanız, iyi bakım ve muamelenin sürüp sürmediği düzenli olarak denetlenmelidir.

Madde 26. Sosyal güvenlikten yararlanma: İçinde yaşadığımız toplum, sizin gelişmeniz ve iyi koşullarda yasamanız (örneğin eğitim, kültür, beslenme, sağlık, sosyal refah) amacıyla sosyal güvenlikten yararlanma olanağı sunmalıdır. Hükümet yeterli mali imkânı olmayan ailelerin çocukları için maddi ve manevi yardım hizmeti sunmalıdır.

Madde 27. Yeterli yaşam standardı: Fiziksel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal açıdan gelişmeniz için iyi koşullarda yasamanız gerekir. Hükümet bu yönde ailelere yardımcı olmalıdır.

Madde 28. Eğitim hakkı: Eğitim hakkınız vardır. Okulda disiplin insanlık onurunuzla saygıyla bağdaşmalıdır. İlköğretim zorunlu ve ücretsiz olmalıdır. Eğer ülkenizde hakkınızın hayata geçmesi için yeterli kaynak yoksa uluslararası dayanımsa ruhuyla ülkeler birbirlerine yardım ederler.

Madde 29. Eğitimin amaçları: Eğitim, kişiliğinizi, yeteneklerinizi, zihinsel ve fiziksel becerilerinizi en üst noktaya kadar geliştirecek şekilde düzenlenmelidir. Eğitim sizi yasama hazırlamalı; anne babanıza, kendinize, diğer uluslara ve kültürlere saygı göstermeye teşvik etmelidir. İnsan haklarını öğrenmek hakkınızdır.

Madde 30. Azınlık ve yerli haktan çocuklar: Ülkenizde çoğunluk tarafından kabul edilip edilmediğine bakılmaksızın ailenizin geleneklerini, dinini ve dilini öğrenmeye hakkınız vardır.

Madde 31. Serbest zaman, oyun ve kültür: Rahatlama, dinlenme, oynama ve çeşitli kültürel amaçlı etkinliklere katılma hakkınız vardır.

Madde 32. Çocuk işçiliği: Hükümet sizi, sağlık veya gelişiminiz için zararlı nitelikteki, eğitiminizi engelleyen veya başka insanların sizi sömürmelerine neden olan işlerden korumalıdır.

Madde 33. Çocuklar ve uyuşturucu kullanımı: Hükümet sizi tehlikeli uyuşturucu maddelerin üretim ve dağıtım yollarına karşı korumalıdır.

Madde 34. Cinsel istismara karşı korunma: Hükümet sizi cinsel istismardan korumalıdır.

Madde 35. İnsan kaçakçılığı, satışı ve kaçırılmasına karşı korunma: Hükümet kaçırılmanıza, satılmanıza, istismar edilmek üzere başka ülkelere götürülmenize karşı kesin önlem almalıdır.

Madde 36. Diğer istismar biçimlerine karşı korunma: Gelişiminize ve refahınıza zarar verebilecek etkinliklere karşı korunmalısınız.

Madde 37. İşkence, aşağılayıcı muamele ve özgürlükten yoksun bırakmaya karşı korunma: Yasaları çiğnemeniz durumunda size zalimce davranılamaz. Yetişkinlerle birlikte hapse konamazsınız ve ailenizle temasınızı koruyabilirsiniz.

Madde 38. Silahlı çatışmadan etkilenen çocukların korunması: On sekiz yaş altındaysanız, hükümetler, orduya katılmanıza ve savaşta doğrudan yer almanıza izin vermemelidir. Savaş bölgelerindeki çocuklara özel koruma sağlanmalıdır.

Madde 39. Çocuk kurbanların rehabilitasyonu: İhmal edilmiş, işkence görmüş veya istismara uğramışsanız, istismar veya savaş kurbanıysanız veya hapse atılmışsanız, fiziksel ve zihinsel sağlığınıza yeniden kavuşarak topluma geri

dönme için özel yardım almak hakkınızdır. Devletler bunun için gerekli hizmeti sağlamakla yükümlüdür.

Madde 40. Çocuk adaleti sistemi: Yasaları ihlal etmekle suçlanıyorsanız, onuruza yaraşır bir muamele görmelisiniz. Hukuki yardım alabilmelisiniz. Hapis cezası en son başvurulacak önlemdir.

Madde 41. Daha ileri düzeydeki insan hakları standartlarına saygı gösterilmesi: Ülkenizde çocuklarla ilgili yürürlükteki yasalar sözleşmeden daha ileriye, o yasalar uygulanır.

Madde 42. Sözleşmenin yaygın tanıtımı: Hükümet, bütün anne babaların, kurumların ve çocukların sözleşmeyi bilmesini sağlamalıdır.

Maddeler 43-54. Hükümetlerin görevleri: Bu maddeler yetişkinlerle hükümetlerin, çocukların bütün haklarından yararlanmalarını sağlamak üzere nasıl birlikte çalışmaları gerektiğini açıklamaktadır.

Ek 3: Okul Yöneticisi Görüşme Formu

Bu anket, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bölümü'nde yürütmekte olduğum yüksek lisans tezime ilgili okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi konulu çalışmanın parçasıdır. Bu araştırmada toplanan veriler gizli tutulup sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve sadece ilgili araştırmacı tarafından incelenecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Cem TOPSAKAL

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması
ve Ekonomisi Bölümü

cem.topsakal@erdogan.edu.tr

Araştırmacı:

Betül ÇAYLAK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması
ve Ekonomisi Bölümü

betul_caylak17@erdogan.edu.tr

BÖLÜM 1:

- 1) Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
- 2) Yaşınız:
- 3) Müdürlük görevindeki hizmet süreniz:
- 4) Eğitim durumunuz: Lisans () – Fakülte/Bölüm
Yüksek Lisans ()
Diğer ()
- 5) Çocuk Hakları dikkatinizi çekiyor mu? Evet () Hayır ()
- 6) Çocuk Hakları ile ilgili eğitim ya da bir etkinliğe katıldınız mı?
 - Evet () Yazınız:
 - Hayır ()
- 7) Çocuk haklarına okul program ve etkinliklerinde yer verir misiniz?
 - Evet () Örnek veriniz:.....
 - Hayır ()

BÖLÜM 2: Aşağıdaki soruların tamamını cevaplandırınız, boş bırakmayınız.

- 1) Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçiminde çocuk haklarına uygunluğuna dikkat ediyor musunuz?

EVET KISMEN HAYIR

Neden?.....

.....
.....
.....
.....

- 2) Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçerken hangi hususlara dikkat edersiniz?

.....
.....
.....
.....

- 3) Çocuk haklarına uygunluğu açısından hangi çocuk hikâye kitaplarını ya da yayın evinin hikâye kitaplarını tercih edersiniz?

.....
.....
.....
.....

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Ek 4: Öğretmen Görüşme Formu

Bu anket, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bölümü'nde yürütmekte olduğum yüksek lisans tezime ilgili okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi konulu çalışmanın parçasıdır. Bu araştırmada toplanan veriler gizli tutulup sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve sadece ilgili araştırmacı tarafından incelenecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Cem TOPSAKAL

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması
ve Ekonomisi Bölümü

cem.topsakal@erdogan.edu.tr

Araştırmacı:

Betül ÇAYLAK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması
ve Ekonomisi Bölümü

betul_caylak17@erdogan.edu.tr

BÖLÜM 1:

- 1) Cinsiyetiniz: Kadın() Erkek()
- 2) Yaşınız:
- 3) Öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreniz:
- 4) Eğitim durumunuz: Lisans () – Fakülte/Bölüm
Yüksek Lisans ()
Diğer ()
- 5) Çocuk Hakları dikkatinizi çekiyor mu? Evet() Hayır()
- 6) Çocuk Hakları ile ilgili eğitim ya da bir etkinliğe katıldınız mı?
 - Evet () Yazınız:
 - Hayır ()
- 7) Çocuk haklarını derslerinizde işliyor musunuz?
 - Evet() Örnek veriniz?
 - Hayır()

BÖLÜM 2: Aşağıdaki soruların tamamını cevaplandırınız, boş bırakmayınız.

- 1) Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçiminde çocuk haklarına uygunluğuna dikkat ediyor musunuz?

EVET KISMEN HAYIR

Neden?.....

.....
.....
.....
.....

- 2) Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçerken hangi hususlara dikkat edersiniz?

.....
.....
.....
.....

- 3) Çocuk haklarına uygunluğu açısından hangi çocuk hikâye kitaplarını ya da yayın evinin hikâye kitaplarını tercih edersiniz?

.....
.....
.....
.....

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Ek 5: Veli Görüşme Formu

Bu anket, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bölümü'nde yürütmekte olduğum yüksek lisans tezime ilgili okul öncesi dönemde kullanılan çocuk hikâye kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi konulu çalışmanın parçasıdır. Bu araştırmada toplanan veriler gizli tutulup sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve sadece ilgili araştırmacı tarafından incelenecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Cem TOPSAKAL

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması
ve Ekonomisi Bölümü

cem.topsakal@erdogan.edu.tr

Araştırmacı:

Betül ÇAYLAK

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması
ve Ekonomisi Bölümü

betul_caylak17@erdogan.edu.tr

BÖLÜM 1:

1) Anne ile ilgili bilgileri eksiksiz şekilde doldurunuz.

- Annenin yaşı:
- Annenin eğitim durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise
() Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora
- Annenin mezun olduğu bölüm:
- Annenin mesleği:
- Çocuk Hakları dikkatini çekiyor mu? () Evet () Hayır
- Anne Çocuk Haklarıyla ilgili bir etkinliğe katıldı mı? () Evet () Hayır

2) Baba ile ilgili bilgileri eksiksiz şekilde doldurunuz.

- Babanın yaşı:
- Babanın eğitim durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise
() Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora
- Babanın mezun olduğu bölüm:
- Babanın mesleği:
- Çocuk Hakları dikkatini çekiyor mu? () Evet () Hayır
- Baba Çocuk Haklarıyla ilgili bir etkinliğe katıldı mı? () Evet () Hayır

3) Kaç çocuğunuz var? :

4) Çocuklarınızın yaşlarını yazınız:.....

5) Çocuğunuzun eğitiminde yardım aldığınız kişi var mı? () Evet () Hayır

• Yakınlık derecesi:

• Yaşı:

• Eğitim durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise
() Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora

• Mezun olduğu bölüm:

• Mesleği:

BÖLÜM 2: Aşağıdaki soruların tamamını cevaplandırınız, boş bırakmayınız.

1) Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçiminde çocuk haklarına uygunluğuna dikkat ediyor musunuz?

EVET KISMEN HAYIR

Neden?.....

.....
.....

2) Okul öncesi çağındaki çocuklar için hikâye kitabı seçerken hangi hususlara dikkat edersiniz?

.....
.....
.....

3) Çocuk haklarına uygunluğu açısından hangi çocuk hikâye kitaplarını ya da yayın evinin hikâye kitaplarını tercih edersiniz?

.....
.....
.....

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Ek 6: Okul Öncesi Okul Kitaplıkları Gözlem Listesi

Yayınevi	Frekans
Nasa*	5
Timaş	5
Oluşum*	4
SMG	4
Tübitak	3
Uçanbalık	3
Erdem	3
Gendaş*	3
Kök	3
AFS*	3
Şiir Çocuk	2
Morpa	2
Can	1
YKY	1
İş bankası	1
Tudem	1

*Bu kitaplara ancak bayiliklerden ulaşılabilir

Ek 7: Görüşme Formu Sonuçlarına Göre Yayınevi Tercihleri

Yayınevi	Yönetici	Öğretmen	Veli	Toplam
Timaş	1	5	22	28
Tübitak	3	5	10	18
Erdem	1	2	6	9
Parıltı	-	-	5	5
YKY	-	2	3	5
Can	-	1	3	4
İş	2	-	2	4
Pearson	2	-	2	4
Elma	-	1	2	3
Ya-pa	-	-	3	3
Uçanbalık	-	-	2	2
Boyut	-	-	1	1
Eğiten Kitap	-	-	1	1
Gergedan	-	1	-	1
Mavi Bulut	-	1	-	1
Taze Kitap	-	1	-	1
Morpa	-	1	-	1
Kök	-	1	-	1

Ek 8: İncelenen Çocuk Hikaye Kitapların Listesi

- K1.** Would, H. S. (2016) *Ay'ı Kim Çaldı?*. Yapı Kredi Yayınları.
- K2.** Şahinkanat, S. (2018) *Annemin Çantası*. Yapı Kredi Yayınları.
- K3.** Oral, F. (2016) *Benekli Faremi Gördünüz Mü?*. Yapı Kredi Yayınları.
- K4.** Oral, F. (2018) *Baloncu Dede ve Üç Küçük Yarama*. Yapı Kredi Yayınları.
- K5.** Oral, F. (2018) *Ay Ne Zaman Gelece*. Yapı Kredi Yayınları.
- K6.** Oral, F. (2014) *Küçük Fare Bidi*. Yapı Kredi Yayınları.
- K7.** Oral, F. (2016) *Yağmurlu Bir Gün*. Yapı Kredi Yayınları.
- K8.** Şahinkanat, S. (2016) *Maymun Kral*. Yapı Kredi Yayınları.
- K9.** Ural, Y. (2018) *İyi Geceler Bozi*. Yapı Kredi Yayınları.
- K10.** Ural, Y. (2016) *Küçük Ayı ile Ahlat Ağacı*. Yapı Kredi Yayınları.
- K11.** Özdem, F. (2018) *Umudunu Yitirmeyen Sığırcık*. Yapı Kredi Yayınları.
- K12.** Engler, M. (2018) *Bay Tavşan'ın Bir Fikri Var*. Yapı Kredi Yayınları.
- K13.** Sayman, A. (2012) *Balaban ile Şakrak- Bir Kuş Yuvası Masalı*. Yapı Kredi Yayınları.
- K14.** Oral, F. (2018) *Meyveleri Kim Yemiş?*. Yapı Kredi Yayınları.
- K15.** Oral, F. (2018) *Kırmızı Elma*. Yapı Kredi Yayınları.
- K16.** Şahinkanat, S. (2017) *Yavru Ahtapot Olmak Çok Zor*. Yapı Kredi Yayınları.
- K17.** Ural, Y. (2018) *Küçük Ayının Uzun Yolculuğu*. Yapı Kredi Yayınları.
- K18.** Şahinkanat, S. (2018) *Üç Kedi Bir Dilek*. Yapı Kredi Yayınları.
- K19.** Şahinkanat, S. (2018) *Üç Kedi Bir Canavar*. Yapı Kredi Yayınları.
- K20.** Sanna, F. (2016) *Yolculuk*. Taze Kitap Yayınları.
- K21.** Hughes, E. (2018) *Özgür*. Taze Kitap Yayınları.
- K22.** Sevde, Z. (2017) *Uyuyamayan Koala*. Taze Kitap Yayınları.
- K23.** Ciraolo, S. (2018) *Sarılalım mı?*. Taze Kitap Yayınları.
- K24.** Sevde, Z. (2017) *Bay Ka Buk ve Ejder*. Taze Kitap Yayınları.
- K25.** Okçu, S. T. (2017) *Kartopu Panda*. Timaş Çocuk Yayınları.
- K26.** Aksu Taşyürek, S. (2017) *Benim Evim Nerede?*. Timaş Çocuk Yayınları.
- K27.** Aksu Taşyürek, S. (2017) *Canavarlar Gece Gelir*. Timaş Çocuk Yayınları.
- K28.** Mizuno, M. ve Hemels, V. (2017) *Kayıptaki Çocuk*. Timaş Çocuk Yayınları.
- K29.** Bacacı Taner, E. (2017) *Kardan Arkadaşım*. Timaş Çocuk Yayınları.

- K30.** Bacacı Taner, E. (2016) *Kırmızı Gemim Neden Gitti?* . Timaş Çocuk Yayınları.
- K31.** Bacacı Taner, E. (2018) *Benim Atım Farklı.* Timaş Çocuk Yayınları.
- K32.** Düzenli, G. (2017) *Okula Gitmek İstemiyorum.* Timaş Çocuk Yayınları.
- K33.** Düzenli, G. (2017) *Ama Ben Saçlarımı Seviyorum.* Timaş Çocuk Yayınları.
- K34.** Musil, M. (2017) *Üç Kediciik İle Bir Ejderha.* Timaş Çocuk Yayınları.
- K35.** Musil, M. (2016) *Küçük Dilli Karıncayiyen.* Timaş Çocuk Yayınları.
- K36.** Musil, M. (2018) *Masalıcı Kız.* Timaş Çocuk Yayınları.
- K37.** Bloom, B. (2010) *Kültürlü Kurt.* Tübitak Yayınları.
- K38.** Kraljic, H. (2015) *Berke'nin Down Sendromu Hikâyesi.* Tübitak Yayınları.
- K39.** Milbourne, A. (2013) *Bebekler Nereden Gelir?* . Tübitak Yayınları.
- K40.** Milbourne, A. (2013) *Küçük Poni.* Tübitak Yayınları.
- K41.** Howarth, H. ve D. (2017) *Annem Beni Hâlâ Eskisi Gibi Seviyor Mu?.* Tübitak Yayınları.
- K42.** Milbourne, A. (2013) *Yuvada.* Tübitak Yayınları.
- K43.** Cambera, A. (2017) *Bilge Adamın Yolu 1. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K44.** Cambera, A. (2017) *Pamuk Çocuk 2. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K45.** Cambera, A. (2017) *Ariyanna'nın Sihirli Kutusu 4. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K46.** Cambera, A. (2017) *Annem Babam Nerede 6. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K47.** Cambera, A. (2017) *Kaybolan Renkler 7. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K48.** Cambera, A. (2017) *Minik Korsanlar 8. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K49.** Cambera, A. (2017) *Gülücükler Şatosu 9. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K50.** Cambera, A. (2017) *Salyangoz Adam 10. İlke.* Tübitak Yayınları.
- K51.** Çınaroğlu, A. (2008) *Kedi.* Uçanbalık Yayınları.
- K52.** Çınaroğlu, A. (2009) *Balık.* Uçanbalık Yayınları.
- K53.** Akal, A. (2011) *Sıska Kedimin Doğum Günü.* Uçanbalık Yayınları.
- K54.** Kutlar Aksoy, S. (2014) *Uyku Ağacı.* Uçanbalık Yayınları.
- K55.** Yener, M. (2016) *Dans Eden Dinozorlar.* Uçanbalık Yayınları.
- K56.** Somer, S. (2012) *Deniz Kıyısında Bir Gün.* Uçanbalık Yayınları.
- K57.** Akal, A. (2009) *Ben Minicik Bir Bebeğim.* Uçanbalık Yayınları.
- K58.** Akal, A. (2009) *Ben Minicik Bir Bebeğim 2.* Uçanbalık Yayınları.
- K59.** Akal, A. (2015) *Geceyi Uyutan Fil.* Uçanbalık Yayınları.

- K60.** Akal, A. (2012) *Açıl Maske Açıl*. Uçanbalık Yayınları.
- K61.** Akal, A. (2010) *Kardeşimin Sihirli Okulu*. Uçanbalık Yayınları.
- K62.** Isern, S. (2017) *Bir Dostluk Masalı*. Uçanbalık Yayınları.
- K63.** Birden, N. (2009) *Oyuncu Bulut*. Kök Yayıncılık.
- K64.** Alpöge, G. (2010) *Şıpşıp ile Tıptıp*. Kök Yayıncılık.
- K65.** Ögmel, Ü. (2003) *Kırmızı Düğmenin Düşü*. Kök Yayıncılık.
- K66.** Alpöge, G. (2009) *Aya Tutkun Uçurtma*. Kök Yayıncılık.
- K67.** Bumin, A. (2000) *Begüm'ün Köpeği Olmalı mı?* . Kök Yayıncılık.
- K68.** Bumin, A. (1996) *Aysu'nun Rüyası*. Kök Yayıncılık.
- K69.** Oğuzkan, Ş. (2003) *Dans Etmesini Seven Hipopotam*. Kök Yayıncılık.
- K70.** Erdem, Ö. (2002) *Aydedeyi Saklayan Çocuk*. Kök Yayıncılık.
- K71.** Giderer, H. E. (1998) *Kara Kedi Güzel Kedi*. Kök Yayıncılık.
- K72.** Aslan, C. (2010) *Oyuncaklarını Kiran Çocuk*. Kök Yayıncılık.
- K73.** Özcan, P. (1996) *Ayşe'nin Kitabı*. Kök Yayıncılık.
- K74.** Alpöge, G. (2009) *Dedemi Özliyorum*. Kök Yayıncılık.
- K75.** Karavia, L. (2009) *Köprü Olan Deniz*. Kök Yayıncılık.
- K76.** Ural, S. (2009) *Kuşa Sevdalanan Dağ*. Kök Yayıncılık.
- K77.** Akar Temizyürek, M. (2011) *Hangi Ses Benimki?* . Kök Yayıncılık.
- K78.** Kutlar Aksoy, S. (2015) *Nil Soru Soruyor*. Kök Yayıncılık.
- K79.** Kaya, İ. (2010) *Uçmak İsteyen Kaplumbağa*. Kök Yayıncılık.
- K80.** Kaya, İ. (2009) *Sadece Mor Rengi Seven Kral*. Kök Yayıncılık.
- K81.** Singh, M. (2017) *İki Çöp Kutusu*. Parıltı Yayıncılık.
- K82.** Singh, M. (2017) *Kâğıt mı? Plastik mi?* . Parıltı Yayıncılık.
- K83.** Singh, M. (2017) *Elektrik Tasarrufu*. Parıltı Yayıncılık.
- K84.** Singh, M. (2017) *Ağaçları Koruyalım*. Parıltı Yayıncılık.
- K85.** Singh, M. (2017) *Kuşlar Nefes Alamıyor!* . Parıltı Yayıncılık.
- K86.** Singh, M. (2017) *Penguenler Evsiz Kalıyor*. Parıltı Yayıncılık.
- K87.** Singh, M. (2017) *Sahili Temizleyelim*. Parıltı Yayıncılık.
- K88.** Singh, M. (2017) *Güneşsiz Bir Gün*. Parıltı Yayıncılık.
- K89.** Singh, M. (2017) *Atıklardan Harika Şeyler Yapmak*. Parıltı Yayıncılık.
- K90.** Naintara (2018) *Ağaçlardan Öğrendiklerim*. Parıltı Yayıncılık.
- K91.** Naintara (2018) *Balıklardan Öğrendiklerim*. Parıltı Yayıncılık.

K92. Naintara (2018) *Yağmurdan Öğrendiklerim*. Parıltı Yayıncılık.

K93. Naintara (2018) *Dağlardan Öğrendiklerim*. Parıltı Yayıncılık.

K94. Naintara (2018) *Çiçeklerden Öğrendiklerim*. Parıltı Yayıncılık.

K95. Naintara (2018) *Güneşten Öğrendiklerim*. Parıltı Yayıncılık.

Ek 9: Araştırma İzni

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

DYS'YE AKTARILDI

TARİH : / /20.....

SAYI :

Sayı : 87374136-302.08.01-E.2292
Konu : Tez Çalışması İzni (Betül
ÇAYLAK)

22.10.2018

RİZE VALİLİĞİNE (İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ortak Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi 162722029 numaralı Betül ÇAYLAK, "Okul Yöneticisi, Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Seçilen Okul Öncesi Hikaye Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi" adlı tez çalışması kapsamında dilekçe ekinde gönderilen anket formlarını Rize ili merkezinde bulunan anaokullarda görevli idareci, öğretmen ve velilere uygulamak istemektedir.

Çalışmaya ilişkin dilekçe ekte gönderilmiş olup gerekli iznin verilmesi hususunda gereğini arz ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek : Dilekçe ve ekleri (24 s.)

Bu Evrakın 5070 Sayılı Kanun
Gereğince E-İMZA ile imzalandığı
Tasdik Olmuştur.
22.10/2018
Murat ERBAY
Bilgi İşleri İşletmeni

Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 Rize/ TÜRKİYE

ojob@erdogan.edu.tr

Tel : +90 (464) 223 81 07 Fax : +90 (464) 223 31 66

Bilgi : MURAT ERBAY Dahili: 4206

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Kodu : EDB3591D-0CB0-424C-9A26-3399C47747DB - <http://ebys.erdogan.edu.tr/EBYS/elmzadogrulan>

ÖZ GEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Betül ALPAY		
Doğum Yeri ve Yılı	Rize, 1987		
Medeni Durumu	Evli		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce A1		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lisans	2004	2008	Atatürk Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Okul Öncesi Öğretmenliği
Yüksek Lisans	2017	2019	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çalıştığı Kurum (/lar)		Başlama - Ayrılma Yılı	
1. Rize Merkez Anaokulu		2008	Devam ediyor.
2. Halk Eğitim Çocuk Etkinlikleri Kursu		2014	2015
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	Otizm Vakfı Tema Vakfı		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	<p>Kaynaştırma Eğitimi, 2016</p> <p>Özel Eğitim Hizmetleri, 2016</p> <p>Çatışma ve Stres yönetimi, 2015</p> <p>Minik Tema Bilgilendirme Toplantısı, 2013</p> <p>Minik ve Yavru Tema Koordinasyon Eğitimi, 2013</p> <p>Benlik Gelişimi, 2013</p> <p>Okul Öncesi Eğitim Programı 2012 Uygulayıcı Eğitimi, 2013</p> <p>Sosyal Beceri Eğitimi, 2013</p> <p>Ekolojik Okur Yazarlık, 2013</p> <p>Sosyal Beceri Eğitimi, 2012</p> <p>Sınıfta Davranış Yöntemleri, 2012</p> <p>Mesleki Gelişim Eğitimi ve Çalışmaları, 2012</p> <p>Oyun Pedagojisi, 2011</p> <p>Okul Öncesinde Dikkat Toplama Eğitimi, 2011</p> <p>Okul Öncesi Öğretmenleri ve Okul Öncesi Usta Öğreticilerine Yönelik Hizmet Eğitimi, 2009</p> <p>Okul Öncesi Döneminde Kaynaştırma Eğitimini Yaygınlaştırma Eğitimi, 2009</p> <p>Çevre Uyum, 2008</p> <p>Aday Memurların Hazırlayıcı Eğitimi, 2008</p> <p>Aday Memurların Temel Eğitimi, 2008</p>		
Yayınlar	CAMADAN, Fatih; ÇAYLAK, Betül; YILMAZLAR, Okan; YILMAZ, Kübra ve GÜL KARA, Selvin (2017). Psikolojik Danışmanların Yabancılaşmaları Üzerinde Öz Yeterlik ve Tükenmişliğin Rolü. <i>Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi</i> .6(3).		
Aldığı Ödüller	Minik TEMA Projesi Teşekkür Belgesi, 2014 Milli Eğitim Bakanlığı, Teşekkür Belgesi, 2009		
İletişim (eposta)	betulcaylak@gmail.com		